szolgálat

MÁRIA, ÉDESANYÁNK

non ministrari, sed ministrare

szolgálat

27. szám

1975 Magyarok Nagyasszonya ünnepén

MÁRIA, ÉDESANYÁNK

Szolgálat (Dienst), spirituelle Quartalschrift, Klerusblatt. — Mit Druckerlaubnis des Bischöflichen Ordinariats, Eisenstadt. — Eigentümer, Herausgeber, Verleger und für den Inhalt verantwortlich: Ladislaus Marosi, A-9800 Spittal/Drau, Kapellengasse 15. — Druck: Prugg Verlag - Eisenstädter Graphische GesmbH, Eisenstadt, Österreich.

VI. PÁL PÁPA ÜZENETE

A Szentév alkalmából szerkesztőségünk egy kis beszámolót és két kiadványt juttatott el a Szentatyának. Örömmel továbbítjuk a paptestvéreknek és minden olvasónknak a megbízásából kapott választ.

Segreteria di Stato *Dal Vaticano, 14 Iunii 1975*
N. 283455

Reverende Pater,

Egregium quoddam solacium maximumque gaudium attulerunt Beatissimo Patri recentiores litterae tuae et munera, quae pro te ipse atque cuncta Unione Cleri Hungarici tam officioso animo et pio affectu misisti.

Placuit nimirum in primis Suae Sanctitati ex narratione tua proxime cognoscere augescentem usque magnitudinem consociationis vestrae per totum terrarum orbem dispersae nec non excellentiam apostolicorum operum in quae adeo impense ac sedulo incumbitis; praesertim ergo laetatus est de numero eorum grandi, qui commentarios a vobis emissos „Szolgálat" recipere ubique et legere solent. Merita similiter vestra agnovit in ipsis voluminibus quae nuperrime edita dono detulisti: „Zsoltároskönyv" et „Igeszolgálat Életfordulókon".

Facile Summus Pontifex inde valuit aestimare, quantas utilitates spiritales perciperent societatis vestrae quantaque fidei rectae adiumenta et solamina etiam Catholici Hungari per terras illinc haurirent. Singulos itaque vos paterna cum benevolentia salutat tamquam si coram in Urbe Roma vos peregrinatores admiserit. Testificationem vestrae erga Ecclesiam Dei fidelitatis promptissimus suscipit et gratias habet de hisce signis animorum Christi Vicario deditorum.

Optat denique ac precatur Beatissimus Pater, ut pro sua bona voluntate fideique constantia Catholici Hungarici abundantissime de caelis cumulentur hoc Iubilaeo anno optabilibus donis reconciliationis et renovationis, ubicunque sunt, et ut sibi persuadeant Supremum Ecclesiae Pastorem semper praesentem ipsis adfuturum esse voce et amore paterno, at maxime Benedictione Sua Apostolica quam tibi et omnibus sociis vestrisque inceptis et vinculo caritatis libens sane concedit.

Haec egomet ex auctoritate officii mei tibi rescripsi atque cupio nunc oblatam hanc opportunitatem adhibere ut consentanea cum reverentia tibi me in Domino deditum esse profitear.

+ G. Benelli
Subst.

Tisztelendő Atya!

Igazi vigasztalást, igen nagy örömet hoztak a Szentatyának soraid és ajándékaid, amelyeket a magad és a magyar papok egysége nevében olyan buzgó lélekkel és ragaszkodó jámborsággal küldtél.

Főleg az tetszett nagyon Őszentségének, hogy elbeszélésedből közelről megismerhette, hogyan növekedett naggyá az egész földön szétszórva élő közösségetek. Nagyon méltányolta azt a kiváló apostoli munkát is, amelynek olyan serény buzgalommal szentelitek magatokat. Különösen örült annak, milyen nagy számban kapják és olvassák mindenütt a tőletek kiadott „Szolgálat" c. lapot. Hasonlóképpen elismeréssel adózik érdemeiteknek a legfrissebben megjelent és ajándékul küldött kötetekért (Zsoltároskönyv és Igeszolgálat életfordulókon).

Mindebből a Pápa könnyen fölbecsülhette, mennyi lelki hasznot merítenek paptestvéreitek, mennyi hitbeli segítséget és vigasztalást kapnak a szétszórt magyar katolikusok is munkátokból. Ezért mindegyikőtöket atyai jóakarattal köszönt, éppen úgy, mintha zarándokként fogadna az Örök Városban. Nagyon szívesen veszi Isten Egyháza iránti hűségnyilatkozatotokat, és hálás, hogy így kifejeztétek, mennyire ragaszkodtok lélekben Krisztus Helytartójához.

Végül a Szentatya azt kívánja, azért könyörög, hogy a magyar katolikusok, bárhol is éljenek, jóakaratukért és hitbeli állhatatosságukért bőségesen kapják meg ebben a jubileumi évben a kiengesztelődés és megújulás kívánatos ajándékait. Legyenek meggyőződve, hogy az Egyház legfőbb Pásztora mindig ott lesz mellettük szavával és atyai szeretetével, főképpen pedig apostoli áldásával. Nagy szívvel adja ezt az áldást rád és minden társadra, valamint a szeretet kötelékében kezdett vállalkozásaitokra.

Hivatalom erejében írtam meg neked mindezt, s felhasználom az alkalmat, hogy biztosítsalak együttérző tiszteletemről az Úrban.

+ G. Benelli
h. államtitkár

BEVEZETŐ

„De Maria nunquam satis!" — Máriáról sohasem elég! Duns Scotusnak ezt a mondását az Egyház magáévá tette, és szinte a katolikus Mária-tisztelet jelszavává vált. Templomokban, útfeleken, lakásokban egyre-másra Mária-képekkel és szobrokkal találkoztunk, a vallási életben — nemcsak az egyszerű emberekében — igen előkelő helyen álltak a máriás áhítatgyakorlatok: litánia, olvasóimádkozás, búcsújárás stb. A mariológia (tudományos és népszerű) irodalmának pedig puszta felsorolása is köteteket töltene meg.

És mi a helyzet ma? Mint vallásos életünk sok más pontján, itt is fokozódó zavar és bizonytalanságérzet lopózott be a lelkekbe. Sokan valahogy nem tudnak mit kezdeni Mária szerepével gyakorlati keresztény életünkben. Nem véletlen az, hogy lapunkban hat esztendő során — néhány kisebb cikkről nem beszélve — csak egyetlen komolyabb Mária-tanulmány szerepelt, az is idegen szerzőtől. A mai teológus legtöbbször vonakodva szánja rá magát erre a témára. A leggyakoribb fölmerülő nehézségek: A Mária-tisztelet sokféle gyakorlatának túlburjánzása, ha elvben nem is, gyakorlatban igenis veszélyezteti a kereszténység Krisztus-központúságát. Erre pedig ma kényesebbek vagyunk, mint valaha. — Nem egy megnyilvánulása babonás elemekkel átszőtt, vagy csodaváró hiszékenységbe, képzelődésbe torkollik. — Túlzásai elidegenítik a többi keresztény hitvallás képviselőit, s ezzel akadályává lesz az ökumenizmusnak. — A Mária-kultusz nem elég mai: zsinat utáni lelkiségünknek mások a súlypontjai.

Ezekre az ellenvetésekre nem kívánunk itt részletesen kitérni. Hogy sokszor van bennük valami igazság, az tagadhatatlan. Az elvi feleletet viszont nem nehéz megtalálni a zsinati szövegekben, elsősorban az egyházról szóló konstitúció 8. fejezetében, továbbá a Szentatya „Marialis cultus" kezdetű, a helyes Mária-tiszteletről szóló tavalyi körlevelében. Első két cikkünk: *Farkasfalvy Dénes* tanulmánya és *Max Thurian*nak, a taizéi ökumenikus közösség spirituálisának elmélyedő eszmefuttatása próbálja kijelölni a megoldás pozitív útját. A Zsinat elgondolásából és mindenekfölött a Bibliából meg a keresztény hagyományból megalapozott Mária-tisztelet mindenkor egészséges, szolid, nélkülözhetetlen tényezője marad vallásosságunknak.

Az igazi nehézség talán nem is annyira teológiai, mint — hogy úgy mondjuk — érzületi. Éppen mert a Mária-tisztelettel a kereszténység szívében járunk, összecsap benne mindaz, ami ma ezt a szívet megosztja. Azok, akik hagyományos formáin nevelkedtek, a vallás kedélyi elemeit, színét, illatát, otthonosságát féltik, ha ezekből a formákból egyik-másik meginog, kiesik. Ha nagyon őszinték magukhoz, talán egy kis önzést is megláthatnak ragaszkodásukban: azt várják, hogy Mária-

kultuszuk fejében a Szűzanya majd elrendezi egyéni életüket meg a világ sorát, meghallgatja kéréseiket. A hagyománybontók, az újnak keresői viszont nem egyszer tartják idegesítő kölöncnek a nemes hagyományt is, szentimentalizmusnak az anyaszívhez való szent vonzódást, bigottságnak az egyszerű bizalmat. Így aztán hovatovább odajutunk — és ez nagyon elszomorító —, hogy az egyik oldalon úgy védik körömszakadtig a Mária-tisztelet minden megnyilvánulását, mint istenszolgálatunk lényegét, a másik oldal viszont erre úgy válaszol, hogy elavultnak titulálja az egészet. Tegyük-e hozzá, hogy magyar földön mindehhez még hozzájárul mindaz a történelmi feszültség, amelytől katolikusok és protestánsok viszonya majd félezrede terhes?

Mit tegyen ilyen helyzetben az a szegény szerkesztőség, amely Szűz Máriának a lelkiségben, a magyarság és a keresztény népek életében betöltött szerepe tudatában (és talán az sem véletlen, hogy az idei „nők évében") egy egész számot kíván neki szentelni?

„Máriáról nem értekezni kell, hanem énekelni" — kezdi tanulmányát *Nemeshegyi Péter*. Igaza van. Mi is úgy gondoltuk: okoskodás helyett lépjünk be a tények kétségtelen világába, és ha nem is „énekelve", de a valóság sokoldalú gazdagsága felől, a Biblia, a liturgia, a történelem világában közelítsük meg Szűz Mária máig eleven tiszteletét. M. Winowska nyomán mondhatjuk: „A Mária-kultusz lényegénél fogva katolikus, és minden nép részt vesz ebben az egyetemes jellegében. De a ‚lex credendi — lex orandi'-ból folyó közös vonásokon kívül minden nép — nemzeti jellemének és történelme gondviselésszerű irányának megfelelően — egyéni magatartással fordul Miasszonyunk felé. Ezeket a jellegzetes, megkülönböztető vonásokat igyekeztünk kiemelni" (Manoir: Maria. IV. 686). Így számunk gerinceként természetszerűen kínálkozott egy „szellemi búcsújárás", amelynek során különböző országokban fölkeresünk néhányat a szinte szám nélküli Mária-zarándokhely közül. Hiszen ezekben mintegy összesűrűsödik a Mária-kultusz története, jelentősége, lelke.

Ahogyan más és más minden kegyhely jellege, éppúgy más minden tanulmányunk módszere is. Máriapócsi cikkünk liturgikus példáival a bizánci rítus lelkiségébe vezet be (külön öröm, hogy végre ezzel is gazdagíthatjuk olvasóinkat). Lourdes „lelkéről" zarándokok élménybeszámolói hoznak hírt, sajátos (persze csak látszólagos) ellentétben a gyógyulási esetek „száraz" tényfelsorolásaival. Csíksomlyó múltjába és jelenébe rövid összefoglalások visznek el. Czestochowáról szóló írásunk történelmi tanulmány. Einsiedelnt ill. Máriaremetét párhuzam formájában ismerjük meg. Megadta számunkhoz hozzájárulását a festőművész, az olasz Madonna-ábrázolások történetén át kutatva az „örök ember" rejtelmeit, és a misszionárius, aki a Távol-Kelet máriás lelkiségének vonásait festi elénk. Hozunk egy gyakorlati liturgikus kí-

sérletet az olvasóimádkozás korszerű megújítására. Végül pedig a nagy, világhírű Mária-kegyhelyek után ellátogatunk néhány kevésbé ismert magyar kegyhelyre is, hogy hazai földön, hazai hagyományainkkal fejezzük be körútunkat.

És most talán föl kell vetnünk a kérdést: hogyan áll előttünk Szűz Mária alakja és a Mária-tisztelet ennek a „zarándoklatnak" eredményeképpen?

A felelet egyszerű: Mária — édesanya. Krisztus Anyja és ezzel egyben az emberek anyja. A mienk, valamennyiünké.

A kereszténység lényege: „Úgy szerette Isten a világot, hogy egyszülött Fiát adta" érte (Jn 3,16). Krisztus földi életében az embersors és az emberi viszonyok teljességét vállalta. Ehhez természetszerűleg hozzátartozott, hogy „asszonytól született" (Gal 4,4), földi családba. De mert Isten volt, Megváltó volt, olyan csodálatos kapcsolatban állt anyjával, amelyen a kereszténység évezredei egyre ámuldoztak; igazából majd csak odaát fogjuk meglátni. És Mária, Isten hűséges leánya, aki kezdetben még bizonyára inkább csak női intuícióval sejtette szerepének egész horderejét, hagyta magát vezetni attól, akit ő vezetett be a földi életbe. A hit áttetsző sötétségében, az odaadás mindig újabb hősi aktusával haladt Fia oldalán, mint teremtmény mindig mérhetetlen távolságban tőle, mint édesanya és hivő mindig bensőségesebb kapcsolatban vele. Ahogyan Jézus messiási hivatása egyre jobban kibontakozott, úgy tárult Mária készséges szíve is egyre teljesebben az emberek felé, úgy nőtt bele egyre inkább egyetemes anyai hivatásába. Jézus élete: az Atya akaratának és az embereknek szolgálata. Mária élete: Fián keresztül Isten és az emberek szolgálata. Ki ne szeretné és tisztelné ezt a csodálatos embert, aki — minthogy a legközelebb állt Istenhez — olyan tisztán tükrözi Isten gondolatát az emberről! Ki ne szeretné és tisztelné ezt az édesanyát, aki — Krisztus által, Krisztussal és Krisztusban — Isten javait árasztja felénk!

Aki édesanyát mond, életet mond. Létbehívó, tápláló, nevelő, hordozó, kifogyhatatlan gazdag szeretet az édesanyáé. Azok a jámbor látnokok, akik Máriát folyvást térden állva képzelik el a jászol mellett, messze járnak az igazságtól. Isteni Fiához való viszonya nem „kevesebb" a földi anyaságnál, hanem éppen annak hallatlan kiteljesedése. Isten egyet igényel teremtményétől: szeretetet. Amikor a földre lép, immár kétszeresen is: emberi és isteni Szívével. Szépen mondta valaki: a megtestesülő Isten Fia sok mindenről lemondott a világba lépésekor, nem kívánt hírnevet, gazdagságot, nélkülözte még a legelemibb kényelmet is. De egyről nem volt hajlandó lemondani: az édesanyáról. Mária áldott emberi, anyai szeretetén nevelkedett és teljesedett ki az Isten embersége. Megköszönhetjük-e ezt valaha neki?

És mert szereti Fiát, szeret mindenkit, akit ő szeret. Mindnyájunkat. A szenvedés „hét tőre" vájta méllyé, a mennyei dicsőség tágította ki szívét, hogy beleférjünk mindannyian. Így lett ő a Népek Anyja, az Egyház Anyja. Nincs két szeretet: ugyanazzal a szeretettel szeretjük Istent és testvéreinket. Máriában ez fogható módon áll előttünk.

De az édesanya forró földi szeretete egyben — ha igazi anya — egészen természetfölötti is. Nincs önzetlenebb egy anyánál. Egészen magától értetődő, hogy mindig és mindenben a gyermek az első: az ő java, az ő fejlődése. „Neki növekednie kell, nekem pedig kisebbednem" (Jn 3,30). Minden anya élete egyetlen nagy kiüresedés, önátadás, áldozat. Hatványozottan is az a Szűzanyáé, hiszen ő az önmagát „kiüresített" Isten (Fil 2,7), az áldozati Bárány nevelője. Azok a mozzanatok, amelyeket a szűkszavú evangéliumok jónak láttak megörökíteni életéből, szinte mind ebbe az irányba mutatnak: József félreismerése, a betlehemi út, a születés körülményei, az egyiptomi menekülés — és azután az emberi „leválás" folyamata, minden anya nagy próbatétele, amely Isten anyjánál különösen élesen jelenik meg: a Tizenkétéves válasza a templomban, a kánai menyegző, a tanító Jézus kijelentései (Mk 3,34k, Lk 11,27k . . .) Amikor Mária áldozata Jézusával együtt tetőpontját éri el a kereszt alatt, akkor érik meg rá, hogy önzetlen szeretete átöleljen mindnyájunkat. Fiát, legkedvesebbjét odaadja értünk, benne megkap mindnyájunkat, és bennünk visszakapja őt. Csak egy szeretet van: „Asszony, íme a te fiad! Fiú, íme a te anyád!" (Jn 19,26-27)

Ezt a meleg otthont s ezt az önmagát felejtő tökéletes odaadást, egyszóval: ezt az anyai szívet érezte meg minden korok minden embere Szűz Máriában. És a Magnificat Asszonya minden szeretetmegnyilvánulást, minden dicsőítést tisztán, maradéktalanul továbbad Fiának, Isten dicsőségére, a mi javunkra. Erről vall az olvasó egyszerű imája éppúgy, mint a Raffaellók és El Grecók művészi látomásai. Ezt sugározzák felénk kegyhelyek, búcsújárások, jelenések, csodák. Ezekből a megnyilvánulásokból mindenki annyit és úgy vesz tudomásul, ahogyan lelke igényli. Minden kor, minden ember a maga módján közeledik Isten titkai felé. Ne csodálkozzunk, ha ez ma is így van. Az azonban bizonyos, hogy keresztény ember meg nem találhatja Jézust Mária nélkül, Máriát Jézus nélkül. Tudta ezt a liturgia, amikor az Üdvözlégy szentírási szavainak közepére drágakő gyanánt Jézus nevét rejtette. Tudták a művészek, amikor mindig fiával együtt ábrázolták (mert hogyne volna ott, ha szemmel nem is láthatóan, a Fájdalmas Anya szomorúságában vagy a mennybe emelkedő sugárzásában is?) „Nincsen ami elszakasszon: Én vagyok a Boldogasszony" (Sík S.: XIII. stáció). Hogy a vajúdó mai ember is megtalálja útját Mária szeretetén át Isten és egymás szeretetéhez és ezzel a boldogsághoz: ehhez kíván szerény hozzájárulás lenni ez a számunk, amelyet Magyarok Nagyasszonyának ünnepén útra bocsátunk.

Farkasfalvy Dénes

A ZSINAT TANÍTÁSA SZŰZ MÁRIÁRÓL

Az Egyházról szóló zsinati dekrétum utolsó fejezete a következő címet viseli: „A boldogságos Szűz Máriának, Isten anyjának szerepe Krisztus és az Egyház misztériumában." Szenvedélyes vita eredményeként került ez a fejezet a zsinati okmányba. 1963. október 29-én a zsinat arról szavazott: külön iratot bocsásson-e ki Szűz Máriáról, vagy az Egyházról szóló konstitúció részeként adja-e ki tanítását. Első tekintetre a kérdés pusztán formainak tűnik. A résztvevők azonban tudták, hogy a formai kérdés tartalmi jelentőséget takar: vajon a Zsinat a Szűzanyát mint Krisztus és az Egyház misztériumának integrális részét fogja-e a hívek szeme elé állítani, vagy pedig mint az Egyház felett álló, egyedülálló kegyelmekkel felruházott személyt? A kérdés ilyen feltevése két egyenlő nagyságú táborra osztotta a zsinatot. A helyzeten csak rontott az olasz sajtó borúlátó, nem egyszer túlzó és szenvedélyes visszhangja, amely a kérdést a konzervatív és haladó szárny erőpróbájának fogta föl, sőt úgy írt, mintha a katolikusok hagyományos Mária-tiszteletének „megszavazásáról" vagy „leszavazásáról" volna szó. A szavazás eredménye (1074 a külön dekrétum mellett, 1114 ellene) mutatta, hogy a Zsinat valóban válságos ponthoz ért.

A kérdések alapos átgondolására, kitartó munkára és eszmecserére volt szükség, amíg a Zsinat eljutott oda, hogy egy évvel később (1964. okt. 29-én, majd a végleges megfogalmazásról szavazva nov. 18-án) lényegében elfogadta a Szűz Máriáról szóló szöveget, mint az Egyházról szóló okmány utolsó fejezetét. A vitákban a legkülönbözőbb álláspontok jutottak kifejezésre. Tagadhatatlan, hogy főképp francia és német részről erőfeszítések történtek abban az irányban: ne támogassa a zsinat az egyoldalú vagy túlzott Mária-kultuszt, amely főleg a latin országokban jelentkezik, sőt próbálja visszaszorítani. Ezt a fáradozást nagyban irányította az ökumenikus mozgalom gondja: főképpen a protestánsokkal való párbeszédben nehézséget jelent minden olyan kinövés, amely — ha csak a népies vallásosság szintjén is — a Mária-tiszteletet egyoldalúan, azaz a keresztény tanítás középponti gondolatainak rovására, azok elhomályosításával mozdítja elő. Másrészt a püspökök nagy része a katolikus tanítás és áhítat igazi értékeit látta veszélyben egy pusztán minimizáló jellegű szöveg esetében, s ezért azon fáradozott, hogy a Zsinat az újkori Mária-tisztelet formáit és teológiai gondolatait minél nagyobb mértékben elismerje, és a dokumentumba beillessze. Mindkét oldal aránylag kevés közvetlen eredményt tudott elkönyvelni. E két ellentétes irány konfliktusa azonban arra kötelezte a szövegen dolgozó bizottságot, hogy egyre mélyebbre hatoljon a kato-

likus Mária-tisztelet alapjai felé, és elhagyva a vitás kifejezések vagy formulák szintjét, elsősorban patrisztikus és biblikus alapon fejtse ki Mária helyét és szerepét az üdvösségrendben. Így történt, hogy a zsinat végső szövege minőségben messze felülmúlja nemcsak az előkészítő bizottság első tervezetét, de a szöveget megtárgyaló és a módosításokat javasló-magyarázó felszólalások színvonalát is. Ugyanakkor kétségtelenül a vitáknak köszönhető az, hogy a zsinat szövege elsősorban a Mária-tisztelet alapgondolataira ügyel, és távol tartja magát vitás kérdésektől. Azt kell mondanunk, hogy a zsinati konstitúció így valóban megfelel a jelenkor (különösképpen a zsinat utáni idők) követelményeinek avval, hogy a lényeglátást sürgeti, nem részletkérdések boncolgatását.

I. A ZSINAT ELŐTTI MARIOLÓGIA ÉS MÁRIA-TISZTELET KÉRDÉSEI

A zsinat Máriáról szóló tanítását legjobban úgy érthetjük meg, ha először vázoljuk a problémákat, amelyek megoldásához segítséget akar nyújtani. Hogyan jelentkeztek ezek a kérdések a zsinatot közvetlenül megelőző években?

1. *Mária helye a hit egészében*

Nem kétséges, hogy az újkori katolikus vallásosság tért adott a Mária-tisztelet formáinak, s evvel nem szűnt meg ösztönözni a Máriáról szóló teológiai gondolkodást és lelki irodalmat. Egyidejűleg azonban a megújuló teológia egyre inkább kidomborította azt a tényt, hogy a katolikus vallásosságban és teológiában a középponti tényeket, gyakorlatokat és igazságokat Krisztus misztériumaiban, a szentségek liturgiájában és főképp a szentmisében kell keresnünk, nem pedig a Mária-tisztelet népszerű formáiban. A teológiai álláspont ugyan mindig az volt, hogy Mária csak út Krisztushoz, a gyakorlatban azonban a májusi ájtatosságok, litániák, a szentolvasó, az elsőszombat, a máriás zarándoklatok, a Mária-ünnepek, kegyhelyek, egyesületek, a Szűzanya megjelenési helyeit övező kultusz stb. sokszor lefoglalta a figyelem és érdeklődés tetemes részét, és csak nehezen igazodott a megújuló liturgia és biblikus teológia irányaihoz, sőt nem egyszer összeütközésbe került velük. Ebben a helyzetben kérdésessé vált, hogyan lesz képes integrálódni a Mária-tisztelet abba a teológiai megújulásba, amely az ötvenes években mindinkább tért hódított, elsősorban a német és francia katolicizmuson belül. A kérdés nem egyszer úgy jelentkezett, mint valamiféle mariológikus „minimalizmus" egy bizonyos „maximalizmussal" szemben. A kiutat a teológusok az ellentét túlszárnyalásában keresték: hogyan lehetne kikutatni és megmutatni azokat a szerves kapcsolatokat, amelyek a Mária-tiszteletet a hit központi tényeihez és igazságaihoz fűzik? Egy ilyen teológiától azt remélték, hogy gyakorlati kérdések-

ben is útmutatást ad mindenütt, ahol a népies Mária-tisztelet formái és a biblikus-liturgikus megújulás ellentétbe kerülhetnek.

2. *Mária és a biblikus megújulás*

A háborút követő teológiai és lelki megújulás egyik fő motorja a biblikus mozgalom volt. A keresztény hit lényegének keresése elsősorban a kinyilatkoztatás sugalmazott forrásai felé fordította az érdeklődést. A modern nyelvtudományok, a történelem és az archeológia segítségével sikerült rekonstruálni azt a miliőt, amelyben az Isten szava először megnyilvánult. A teológusok mindinkább a maga történeti és kulturális hátterében kezdték vizsgálni a szentírás anyagát, a Biblia *válaszait* a Biblia által feltett *kérdések* alapján értelmezték, az exegézist nem előregyártott kérdések torzító távlatában, hanem a szövegek születését körülvevő kultúra alapján végezték.

Ez a teológiai megújulás meglehetős idegenkedéssel nézte a mariológiai vitákat, amelyek absztrakt kérdésekről, címekről és kegyelmi előjogokról szóltak. Milyen értelemben az angyalok királynéja Mária? Közvetítője-e minden kegyelemnek? Társként részt vett-e a megváltás művében? Volt-e kísértése, bűnre való hajlandósága, milyen misztikus kegyelmekben részesedett? Az ilyen teológiai kérdések spekulatív és deduktív boncolgatása élesen szemben állt az új teológia felfogásával, amely a kinyilatkoztatás forrásainak objektív és pontos kikutatásából kiindulva próbálta elérni, hogy a szent szövegek maguk mutassák meg, mik a hit súlyponti kérdései, azaz hogy a teológiát kérdései megfogalmazásában is a hit világossága és a kinyilatkoztatás forrásainak eredeti anyaga vezesse. Míg a mariológusok hangoztatták a mondást: „De Maria nunquam satis" (Máriáról sosem mondhatunk eleget), a biblikus teológus inkább azt hangsúlyozta, hogy a sugalmazott könyvek aránylag igen csekély anyagot szolgáltatnak Máriáról. Mi több, a biblikus szakemberek a kevés szövegre vonatkozólag is legtöbbször kétségbe vonták a mariológusok értelmezésének helyességét, és így „ikonoklasztáknak" vagy „minimalistáknak" bélyegezték őket. Hogy csak egy-két példát említsünk: a „gratia plena" kifejezés Szent Lukácsnál (Lk 1,28) a mariológusok spekulációjában gyakran kiinduló pontként szolgált ahhoz, hogy a Szent Szűz kegyelmi teljességét, minden bűntől való mentességét, minden isteni adományban való részesedését bizonyítsák. A biblikusok ezzel szemben rámutattak, hogy a görög szövegben a „teljesség" fogalma nyelvileg nem található meg, a szöveg szószerint „kegyelemmel felruházott"-nak vagy „kegyelemben részesedő"-nek fordítandó. A bűnbeesés történetében (Ter 2,15) aligha találjuk meg azt, amit a későbbi exegézis Máriára alkalmazott, mivel az, aki széttapossa a kígyó fejét, az eredeti héber szöveg szerint hímnemben van, nem nőnemben („ő széttapossa fejedet . . ."). Izaiásnál nincs még

szó szűzi születésről: Iz 7,14 nem szűzről, hanem csak fiatal lányról beszél. A biblikus tudományoknak ezek a „kijózanító" ellenvetései hamar meggyőzték a mariológusokat, hogy a biblikus megújulástól nem sok biztatást várhatnak munkájukhoz. Másrészt a biblikusok könnyen arra a meggyőződésre jutottak, hogy a mariológia zsákutcában van, és spekulációit nem lehet tudományos szinten komolyan venni.

Szerencsére a biblikus megújulás túljutott ezen a negatív szerepen, és éppen a zsinatot megelőző évtizedben egy pozitív biblikus mariológia körvonalai kezdtek kibontakozni. Különösen Szent Lukács és Szent János írásainak alaposabb vizsgálata segített abban, hogy a Szent Szűz üdvtörténeti helyét és a róla szóló kinyilatkoztatott tanítást sikerüljön kritikailag megbízható alapon és a biblikus szövegek igazi távlatai szerint tárgyalni. E téren fontos állomást jelentett René Laurentin könyve a Lukács-evangélium első két fejezetéről (*Structure et théologie de Luc I-II*, Paris 1957), valamint André Feuillet cikksorozata Szent János evangéliumáról és a Jelenések könyvéről (összegyűjtött kiadás: *Etudes johanniques*, Paris 1962). A megújuló biblikus teológia egyre-másra fedezte fel azokat a fontos üdvtörténeti témákat és szimbólumokat, amelyek a Szűzanya szentírási alakját körülveszik. A kutatások megmutatták, hogy Mária Lukácsnál mint „Sion lánya", mint Izrael megszemélyesítője és az Ószövetség összegezője jelenik meg. Gábor angyal köszöntése ebben a távlatban az emberiségnek szánt kegyelmek teljességét hirdeti. (A „gratia plena" kifejezés — ha nyelvtanilag nem is pontos — a teljes teológiai háttér birtokában szerencsés, kifejező.) Ugyanakkor a János-evangéliumban Jézus anyja mint az Egyház és a megváltott emberiség szimbóluma lép elénk. A Szentírás a Szűzanyáról általában nem életrajzi adatok szűkszavú töredékeit közli, hanem gazdag tartalmú, rövid, de jelképekben és alkalmazásokban bővelkedő tanítást tár elénk. Ez a biblikus mariológia lett a zsinat szövegének egyik legfontosabb forrásává.

3. *A hagyomány szerepe a mariológiában*

Köztudomású, hogy a hagyomány mindig nagy szerepet játszott a katolikus mariológiában. A protestánsokkal való viták során nem egyszer úgy tűnt, mintha a felek a szentírás és a hagyomány szempontjait állítanák egymással szembe. A zsinatot megelőző teológiai megújulásban azonban ez a kérdés is új megvilágítást kapott.

A patrisztikus megújulás, amit talán legjobban a *Sources Chrétiennes* nevű francia szövegkiadás kötetei képviselnek, kezdte fölfedezni a hagyománynak azokat a rétegeit is, amelyeket a mariológusok időközben szem elől tévesztettek, vagy csak felszínesen ismertek. A patrisztikus hagyomány új, teljesebb megértése megjelenik már abban a mariológiai tanulmánygyűjteményben, amit du Manoir szerkesztésében

Maria címmel adtak ki elsőrendű francia teológusok. A szentatyák Máriáról szóló tanítását Msgr. Jouassard cikke ismerteti az első kötetben (1949-ből); hosszú időn át a kérdés legkiválóbb összefoglalásának tartották. A Máriáról szóló hagyományt azonban nemcsak a szűk értelemben vett „szakemberek" tanulmányozták. Az ötvenes évek legnevesebb teológusai szinte kivétel nélkül művelői a patrológiának, és majdnem mindnyájan írnak Szűz Máriáról. Henri De Lubac és Hugo Rahner Mária és az Egyház viszonyáról tárja fel a korai kereszténység gazdag gondolatvilágát; Louis Bouyer egy egész teológiai antropológiát próbál mariológikus alapon felépíteni, főképp a szentatyák tanítása alapján; Cipriano Vagaggini (később a zsinat egyik vezető teológusa) Origenész Mária-tanáról ír; Yves Congar ugyancsak Mária és az Egyház viszonyáról ad ki könyvet; Karl Rahner és Hans Urs von Balthasar a patrisztikus hagyomány beható és széleskörű ismerete alapján írja dogmatikai cikkeit és elmélkedéseit a Szűzanyáról.

A patrisztikus megújulás nyomán a hagyomány legrégibb rétegeiből négy egyházatya alakja merül fel, mint a mariológia legelső nagy művelői és a későbbi hagyomány legfontosabb forrásai: Szent Iréneusz, akinek üdvtörténeti szintézise egyébként is döntő befolyással van a zsinati előtti „új teológiára", Origenész, akit évszázados elmarasztalás és félremagyarázás után Daniélou, De Lubac és Urs v. Balthasar művei valósággal rehabilitálnak, valamint Szent Ambrus és Szent Epifániusz, akik a negyedik század végén a szentatyák mariológiájának csúcspontját jelentik, és évszázadokra meghatározzák a Szűz Máriáról szóló tanítás témáit, nyelvezetét és érvelését. A patrisztikus tanulmányok nemcsak felújították a hagyomány elfelejtett témáit (Mária és az Egyház sokrétű kapcsolata, Mária szüzessége mint teológiai szimbólum, a szűzi anyaság antropológiája, kapcsolata a keresztséggel és eucharisztiával stb.), hanem egyben elénk állítottak egy olyan teológiai gondolkodást, amelyben a Mária-tisztelet nem különleges vallásos gyakorlatokat jelentett, nem állt szemben a liturgikus élettel, hanem szerves része volt egy krisztocentrikus vallásosságnak, amely kifejezését elsősorban a szentségek liturgiájában találta meg. A zsinat Máriáról szóló dokumentumának teológiai szintézise és távlatai elsősorban ennek a patrisztikus megújulásnak köszönhetők.

II. A ZSINATI DOKUMENTUM ÚTMUTATÁSA

1. A zsinati szöveg mindenekelőtt tisztázza *a Szent Szűz helyét és szerepét az üdvösségrendben.* Ez a szerep egyrészt középponti, mivel közvetlenül kapcsolódik a megtestesülés és megváltás tényeihez, másrészt maradéktalanul alá van rendelve Krisztusnak, aki egyedül nevezhető megváltónak. A zsinat szövegének bevezető sorai ezt így fejezik ki: „A jóságos és bölcs Isten a világ üdvösségét úgy kívánta véghez

vinni, hogy mikor az üdvösség teljessége elérkezett, elküldte Fiát, aki asszonytól született . . . azért, hogy mi is fogadott fiakká váljunk (Gal 4,4-5). Értünk, emberekért és üdvösségünkért leszállt a mennyből, és megtestesült a Szentlélek által Szűz Máriától. Az üdvösségnek ez a misztériuma megnyilvánul és folytatódik az Egyházban, amelyet az Úr saját testeként alapított. Ezért a híveknek, akik Krisztushoz mint Fejhez kapcsolódnak, és minden szenttel közösségben élnek, tisztelniük kell elsősorban Szűz Mária emlékét, aki Urunk és Istenünk, Jézus Krisztus anyja."

Így a szöveg világossá teszi Mária és az Egyház szoros kapcsolatát, és megmagyarázza, miért az Egyházról szóló dokumentumnak kell Mária alakjával foglalkoznia. Az Egyház maga nem más, mint a megtestesülés titkának folytatása és kiterjesztése, s ezért Krisztus testének mondható. A megtestesülés titka viszont Mária méhében vette kezdetét. Az Egyház, amikor Mária felé fordul, létének forrását látja; Máriában a saját természetét, méltóságát, jelen életfeladatát és jövő dicsőségét szemléli.

2. A továbbiakban a zsinat elsősorban *biblikus témákra és tanításokra* fektet súlyt. Biblikus jellegét nem az idézetek mennyisége, hanem elsősorban Mária bibliai alakjának kidolgozása adja. A Lukács-evangélium első két fejezetének teológiáját követve, úgy állítja elénk Máriát, mint az ószövetségi vallás kincsesházát. Ő a hűség, az alázat, az egyszerűség és odaadás példaképe. A Magnificat lelkisége mögött felismerjük a próféták tanítását „Jáhvé szegényeiről", amelyet az Ószövetség csak fokozatosan, a szenvedés kohójában formált ki. Mária „kiváló példája Isten alázatos és szegény híveinek, akik az üdvösséget bizalommal remélik és nyerik el Tőle (n. 55)". Mária úgy áll elénk, mint Sion lánya, aki elsőnek veszi át a közelgő megváltás hírét. E pontban a dokumentum követi a biblikusok megállapítását, hogy ti. az angyali üdvözlet Szofoniás prófétát idézi: „Vigadj, Sion lánya, zengj Izrael, / örülj, ujjongj egész szívedből, Jeruzsálem lánya . . . Ne félj, Sion . . . Benned van (a te bensődben) az Úr, a te Istened" (Szof 3,14-16). Valóban: a görög „khairé" szó, amit Lk 1,29-ben a latin szentírás „ave"-val fordított, a magyar pedig „üdvözlégy"-gyel, szószerint „öröm"-öt jelent. Bár az ókori görögöknél ez a kifejezés közönséges köznapi üdvözletté vált (ezért lett ókori latin fordítása „ave"), az angyali üdvözlet szövegében eredeti erejében kell értelmeznünk: örömhír érkezését, a messiási beteljesülés jövetelét hirdeti. Szofoniás próféta szavainak új értelmet ad az angyal köszöntése, amikor meghirdeti Jézus fogantatását: benned (szószerint: „a te bensődben") van az Úr! — Lukács első két fejezetének majdnem minden szaván végig lehetne így menni, fölfedezve az ószövetségi utalások és témák hátterét. Mindez bőven megmutatja, hogy az üdvösségtörténet csúcsán Mária nemcsak biológiai szere-

pet tölt be, hanem Isten népét képviseli, mintegy megszemélyesíti a megváltás tevékeny elfogadásának szerepében.

A biblikus mariológia másik fontos témája a Szűzanya hite: „Boldog vagy, mivel hittél" (Lk 1,45) — olvassuk az evangéliumban. Ez a szempont közelebb hozza a Szűzanyát az egyszerű hivőhöz, és ugyanakkor nem kicsinyíti le alakját. Mária az első, aki hittel veszi át Krisztust, Isten legnagyobb ajándékát, amikor még ez az ajándék rejtve van, amikor csak megtestesült létének csírájában létezik. Ő is átmegy a hit megpróbáltatásain: nem érti a misztérium teljességét (Lk 2,49), de a meg nem értett titkot hűséggel és hittel a szívébe zárja (Lk 2,51). A zsinat szövege ezeket a biblikus adatokat teljes távlatukban szóhoz juttatja. Amit a korábbi mariológusok sokszor helytelenül (és téves magatartással) „antimariológikus" szövegnek tartottak, azt a zsinat nem átallja idézni: „Kik az én anyám és testvéreim? Azok, akik Isten akaratát követik, testvéreim és anyám!" (Mk 3,35) E szöveg csak a szűk szempontú mariológiát marasztalja el, azt, amelyik Máriát egyedül a biológiai értelemben vett istenanyaságért értékeli és magasztalja. A test egyedül azonban nem ér semmit, Krisztus szavai „lélek és élet" (Jn 6,64). Mária az istenanyaságot hittel fogadta, hitben és szenvedésben élte, ez volt az ő útja is a teljességhez, a teljes értéshez és megdicsőüléshez.

3. A zsinati dokumentum a szentírási szövegek mélységét nemcsak a jelenkor tudományos exegézisével, hanem *a múlt keresztény tapasztalatának egész gazdagságával* próbálja kikutatni és kiaknázni.

A Mária-tisztelet első kivirágzásának idején a szentatyák különösképpen ügyeltek arra, hogy Mária szerepében ne csak a testi anyaságot lássák. A zsinat egy egész sereg patrisztikus szerzőre utal, amikor állítja: „Szűz Mária az angyali üdvözlet szavára testben és lélekben fogadta magába Isten Igéjét, hogy a világra hozza" (n. 53). Sz. Iréneuszt idézve, szembeállítja Mária engedelmes hitét Éva kétkedő engedetlenségével. Ez a belső magatartás a gyökere annak, hogy Mária „üdvösségünk oka" lett, hiszen istenanyai szerepe is ezen alapszik (vö. n. 56).

A patrisztikus irodalom gondolatai fontos szerepet játszanak Mária és az Egyház viszonyának megvilágításában. Mária az Egyház szimboluma, mintegy elővételezése és első megjelenési formája. Az Egyházban az az egyetlen megtestesülés folytatódik, válik közös kinccsé, terjed ki az egész emberiségre, amely Mária méhében indult meg. Az Egyház maga is anya, de anyasága Máriáéval lényegében azonos: Mária anyaságának sorsosa, hordozója a történelemben. Ugyanakkor az Egyház, mint sértetlen szűz, szépséges jegyes és boldog menyasszony nemcsak ideált és vágyálmot jelent, mert mindez a megdicsőült Szűz Máriában már beteljesült valóság.

4. A biblikus és patrisztikus szemlélet teszi lehetővé *az újkori mariológikus témák* helyes tárgyalását. Mária szerepe a megváltásban sok vita tárgya volt az utolsó századokban, főképp a „mediatrix omnium gratiarum" (minden kegyelem közvetítője) és „corredemptrix" (társmegváltó) cím használatát illetően. A zsinat mindkét irányban Mária üdvtörténeti szerepeből kiindulva válaszol. Mária mindent a mi üdvösségünk érdekében kapott, és szerepét betöltve valóban üdvösségünk oka lett. Ugyanakkor „csak egy a közvetítő Isten és ember között, az ember Jézus Krisztus" (1Tim 2,5). A zsinat ezt így magyarázza:

> Egyetlen teremtmény sem állítható egy rangba a megtestesült Igével és Megváltóval. Azonban, ahogy Krisztus papságában mind felszentelt szolgái, mind a hivő nép különböző módon részt vesz, és ahogy az Isten osztatlan jósága a teremtményekben különféle módon szerteömlik, úgy a Megváltó egyetlen közvetítő mivolta a teremtmények részéről nem zárja ki, sőt inkább létrehozza a különféle módú, de egy forrásból részesedő együttműködést (n. 62).

A fenti idézetet igyekeztünk inkább nehézkes magyarsággal, de lehetőleg szószerint fordítani, annyira fontos mondanivalót tartalmaz. A „részesedés" (participatio) filozófiai-teológiai fogalmának alkalmazásáról van szó. Magyarázatot ad ugyanis nemcsak arra, hogy egyrészt „egyedül Isten jó" (Mk 10,18), másrészt mégis minden teremtett valóság jó (vö. Ter 1,3.10.13 stb.), nemcsak arra, hogy egyrészt Krisztus az Újszövetség egyetlen papja, másrészt mégis a felszentelt papok és hivők „papi népet" alkotnak körülötte, hanem arra is, hogy a krisztusi közvetítő szerep ugyan egyetlen, de mégis mindnyájan részesedünk benne — különféle módokon és szinten — avval, hogy közvetítjük egymásnak a Krisztus adta üdvösséget. Mindnyájan nemcsak kapjuk, de adjuk is. Evvel azonban Krisztus közvetítői szerepét nem korlátozzuk, hiszen pontosan abban részesedve töltjük be közvetítői szerepünket. A közvetítői szerep tehát mindnyájunk keresztény méltóságának jellemvonása. De Máriára különösen is jellemző: az ő részesedése e szerepben, istenanyai méltósága folytán, egyedülálló. Ezért méltán nevezhetjük „mediatrix"-nak, ami azonban „Krisztus egyetlen közvetítő szerepéből el nem vesz, és ahhoz hozzá nem tesz" (n. 62).

A „corredemptrix" szót a zsinati irat nem használja, azonban Máriának a megváltás művében való részesedését a fenti elvek szerint tisztázza. Jézus az egyedüli megváltó, ugyanakkor megváltói szerepében is részesedni hagy mindnyájunkat. Mária megváltói részesedése egyedülálló, ahogy ezt az evangéliumok Simeon próféciájától (Lk 2,35) a kereszt alatt álló Szűzanyához intézett szóig (Jn 19,26-28) tanúsítják. Mária részvételét az üdvösség művében a zsinati szöveg az „anyaság" fogalmának használatával igyekszik kidolgozni. Hiszen a fent idézett szöveg a János-evangéliumban Máriát már mint a hívek anyját állítja elénk. Ugyanezt sugallja a Mária — Egyház párhuzam. Később a korai

középkor ezt a témát karolja fel és alakítja tovább, amikor a mennyei édesanyáról az áhítat, érzés és vallásos költészet nyelvén szól.

A zsinatot előkészítő bizottság foglalkozott Máriának mint „az Egyház édesanyjának" címével. Ez a kifejezés (*mater Ecclesiae*) megjelenik a középkor hagyományában, de csak ritkán, és nem nevezhető igazán hagyományos címnek. Ugyanakkor bizonyos téves értelmezést kaphat, amennyiben Máriát az Egyházon kívül állónak tüntetheti fel. A szövegtervezeten dolgozó teológusok ezért ezt a címet kihagyták a zsinati szövegből. Később, a zsinat befejezésekor, 1963.nov.23-án, VI. Pál pápa a S. Maria Maggiore bazilikában Máriát az Egyház anyjának nyilvánította. A deklaráció maga dogmatikailag semmi újat nem tartalmazott, és a pápa szavai a címnek olyan magyarázatot adtak, amely minden félreértést kizár: Mária az Egyház legszebb, legértékesebb része, és ugyanakkor a hívek felé anyai szerepet tölt be, tehát az Egyház anyjának mondható. Mégis a deklarációt követően a zsinati atyák ugyanolyan megosztott módon foglaltak állást, mint ahogy két évvel korábban először szavaztak a Máriáról szóló szövegről. A pápai aktusban egyesek kiegészítést láttak, a Mária-tisztelet egészséges bátorítását üdvözölték, mások rosszallták, mintha a zsinat határozatainak megmásítása vagy legalábbis kritikája lenne. Ma, tíz évvel később, a kérdés fontossága nem szembetűnő. Csak annyit mondhatunk, hogy a pápa a zsinat utáni Mária-tiszteletnek próbált ösztönzést adni, és a zsinati kisebbséget akarta megnyugtatni a saját legjobb belátása szerint. Fontosabb kérdés, hogy vajon a zsinat határozatai megfelelő módon befolyásolták-e az utolsó évtized katolikus vallásosságát.

III. A MARIOLÓGIA A ZSINAT UTÁN

Nem feladatunk az utolsó tíz év mariológiáját felülvizsgálni, vagy részleteiben tárgyalni. Pusztán egy-két szempontból akarjuk lemérni a zsinat szövegének hatását.

a) A zsinatot követően a biblikus és patrisztikus mariológia elérte az átlagos papi kiképzés, a hitoktatás, sőt a népi vallásosság szintjét. A mariológiai kongresszusok (Zágráb és San Domingo) a patrisztikus Mária-tiszteletet tűzték ki témájuknak. Könyvek és tanulmányok jelentek meg különféle nyelveken, hogy a biblikus mariológiát összefoglalják és szélesebb rétegek számára elérhetővé tegyék. René Laurentin szerint a mariológiai kiadványok mennyisége a zsinat óta csökkent, de minősége lényegesen javult.

b) Nem tagadható a Mária-tisztelet egyes megnyilatkozási formáinak krízise, lanyhulása, sőt esetleg fokozatos eltűnése. Mindez azonban része egy fokozatos erjedési folyamatnak, amelyben sok más vallásgyakorlati forma is kérdésessé vált, legalábbis a hívek bizonyos réte-

gei számára, ugyanakkor viszont számos új formával találkozunk. A bűnbánat szentségének használata aligha volt vitás téma a zsinaton, mégis e téren meglehetős a változás, anélkül, hogy szükségképpen a bűnbánati szellem eltűnéséről kellene beszélnünk az Egyházban. Valószínűleg helyesebben ítélünk, ha a Mária-tiszteletre vonatkozó zsinati tanítást segítségnek tekintjük, amelynek az a feladata, hogy útmutatásul szolgáljon az átértékelés és újraátgondolás folyamatában, hisz erre a mai világ és kultúra mindenképpen rákényszeríti a keresztény teológust és hivőt. A zsinat kívánsága az, hogy Mária-tiszteletünk mint keresztény vallásosságunk szerves része jelentkezzék, szoros kapcsolatban maradjon a biblikus alapokkal, és az ősegyház példája nyomán ne váljék különleges vallásgyakorlatok gyűjteményévé, ne fejlődjék a liturgikus élet rovására, hanem maradjon meg útmutatónak Krisztus felé.

Hogy a Mária-tisztelet az igazi katolikumnak próbaköve, az most a zsinat után is ugyanolyan érvényes tétel, mint valaha. Aki a megtestesülés valóságában hisz, aki az egyházi és szentségi struktúrákban az isteni és teremtett elemek szoros és valóságos kapcsolatát látja, az Máriát is hasonló módon szemléli, benne is meglátja a misztérium egyedülálló jelenlétét. És megfordítva: Mária igazi tisztelői szükségképpen meglátják és értékelik a formákat, amelyekben a megtestesült Isten az emberi tapasztalás nyelvén megnyilatkozik, azaz az egyházi és szentségi életet, Krisztus jelenlétének egész formavilágát.

Max Thurian taizéi spirituális

MÁRIA ÉS AZ EGYHÁZ *

A Szűz Mária szerepéről való keresztény elmélkedés mindenekelőtt az öröm és az imádság forrása számunkra, és csak másodsorban megoszlás oka. A protestantizmus félelemből és ellenkezésből igen gyakran nem mert szabadon elmélkedni arról, amit az Evangélium Urunk édesanyjára vonatkozólag tanít. Pedig teológiai szükséglet és lelki haszonnal jár, ha elfogulatlanul elmélkedünk Mária hivatásán, mert ő kiemelkedő szerepet játszott Isten Fia megtestesülésében.

Szent János evangéliumában, amelynek teológiai szándéka és szerkezete kétségtelen, Mária csak két alkalommal jelenik meg, mégpedig Krisztus életének lényeges pillanataiban: a kánai menyegzőn és a kereszt lábánál (Jn 2,1-12; 19,25-27). A két elbeszélésben Máriát az evangelista „Jézus anyjának" nevezi (Kánában négyszer, a keresztnél is), Jézus maga pedig „Asszony"-nak. Másrészt a kánai menyegzőn Jézus az ő „órájára" utal: ez Jánosnál azt a pillanatot jelzi, amikor a Fiú átmegy e világból az Atyához (13,1), a megdicsőülés pillanatát (12,23.27; 17,1), amelynek előfeltétele a felmagasztalás a keresztre. A Megfeszítettnek Máriához és Jézushoz intézett szavai után, amikor minden beteljesedett, ismét megtaláljuk az „óra" említését (19,27). Bizonyos, hogy a két elbeszélés irodalmilag és teológiailag is szoros kapcsolatban áll. Látni fogjuk, hogy ez a különböző időben lejátszódott két esemény Máriát ugyanegy új feladat tudatára ébreszti. Új ez a szerep első hivatásához képest, amely az volt, hogy Isten Fiának emberi anyja legyen. Kánában, majd a kereszt alatt Mária, Isten Anyja, Isten Fiának emberi anyja, hivatásának új dimenziójára ébred.

A kánai menyegző

(A fejezet elején a szerző részletesen kimutatja a kánai csoda jelentőségét, húsvéti és eszkatológikus jellegét.)

Hogy „Jézus anyja" jelen van ezen az eseményen, annak bizonyára megvan a maga jelentése és jelentősége. Látni fogjuk, hogy Jézus Máriának adott feleletében: „Mi közünk egymással, asszony", távolság tűnik fel a fiú és az anya között. Ezt a távolságot már a kánai menyegző jelenetének eleje jelzi: Mária ott van; egyedül jött el; Jézus és a meghívott tanítványok tőle függetlenül érkeznek. Párbeszéd fejlődik ki Mária és Jézus között, amely még jobban érezteti, hogy a személyek

* Fejezet a szerző „Marie, mère du Seigneur, figure de l'Église" c. könyvéből. Les Presses de Taizé, 1963. Kivonatos fordítás. (A könyv megküldését és a szerző biztatását hálásan köszönjük.)

más-más síkon helyezkednek el. Majd a párbeszéd során Mária mintha ráébredne valami új valóságra, megérti új helyzetét, és belép a messiási közösségbe. A jelent végén a külön-külön, kétfelől érkezett személyek egyfelé, együtt távoznak: „Azután lement Kafarnaumba anyjával, testvéreivel és tanítványaival együtt, de nem sok ideig maradtak ott" (Jn 2,12). Jézus, anyja, testvérei, tanítványai egységes csoportot alkotnak, amelynek tagjait már nem lehet megkülönböztetni.

Mária első szava: „Nincs boruk", a csodába vetett reményt igazolja. Fölmérhetjük itt a fejlődést Mária tudatában a gyermekség evangéliuma óta. Most már tudja, hogy fia, aki a Messiás, az Isten Fia, csodatevő hatalommal rendelkezik. Hitében és kérésében Mária úgy jelenik meg, mint a nehézségekkel küzdő emberiség és a messiási reménnyel eltelt zsidóság képviselője. Jézus anyjának adott feleletét mindenekelőtt úgy kell értelmeznünk, hogy figyelmeztetés és felszólítás a tisztább hitre. Nem visszautasítása a csodának, hanem olyan hitre hív fel, amelynek nincs szüksége csodára (vö. ehhez Jn 4,48; 20,29).

Jézus a rendes „Anyám" megszólítást „Asszony"-nyal helyettesíti, és ezzel beszéde ünnepélyes, hangsúlyos jelleget ölt. Mielőtt végbevinné a messiási dicsőségét kinyilvánító első jelet, világosan jelezni akarja, hogy az emberi családi viszonyok ideje lezárult. Őt már nem lehet Mária emberi fiának tekinteni, és a Szűz szerepe mint Isten emberi anyjáé véget ért. Mint „theotokosz", Mária istenanyaságában Isten Fia teljes emberségének a jele volt, a megtestesülés valóságának jele: „Az Ige testté lett" (1,14). Most ez a jel már nem szükséges többé: az ember Krisztus saját emberségében nyilatkoztatja ki isteni dicsőségét; az emberi rokonság kötelékei azzal a kockázattal járnának, hogy elfátyolozzák istenfiúi természetét. A „Theotokosz" feladatának ideje lejárt; most az Egyház-Jegyesé jön el, ez lesz Isten Fiának végleges, igazi rokonsága. Máriának „Jézus anyja" szerepéből az Egyházban élő „asszony" szerepébe kell átmennie. De a két cím viszonyban áll egymással. Mária mint anya lép át istenanyai szerepéből az Egyház jelképének szerepébe, a Messiás emberi anyjának emberi és lelki szintjéről az Egyház hivő asszonyának tisztán lelki szintjére. Mint Isten anyja válik hivő asszonnyá.

Krisztus feleletében nem kell kemény szót látnunk, sem a kért csoda visszautasítását. Ez ellentmondana annak a ténynek, hogy Jézusnak minden bizonnyal szándékában áll végrehajtani első jelét, és nyomban végre is hajtja. Egy csoda elbeszélésének stílusában — főleg Jánosnál — elképzelhetetlen, hogy Krisztus az elején nem tudja, mit fog csinálni. Jézus mondata olyan kérdés, amelynek az a feladata, hogy gondolkodásra indítsa anyját hozzá való viszonyáról, saját szerepéről és a kért csoda jelentőségéről. Új szerepét majd később fogja megérteni, a kereszt „órájában"; de már most kezdheti felfogni, amennyiben

beleilleszkedik a messiási közösségbe, mint hivő asszony elfoglalja helyét az Egyházban. A felhívás magasabb szellemi sík felé mutat; Jézus Máriát a döntő „órára" utalja, anélkül, hogy Mária világosan tudná, mit jelentsen ez a kibontakozás. Csak sejti, hogy a Messiás dicsősége nem valósul meg szenvedés nélkül, mint Simeon jövendölte a templomban.

A kánai elbeszélés a maga tömörségében most nyomban Mária újabb beavatkozásáról ad számot, amely jelzi a lelkében végbement fejlődést. Mária olyan jól megértette Krisztus akaratát személyére és a csodára vonatkozólag, hogy nem alkalmatlankodik tovább fiánál nem helyénvaló makaccsággal, hanem a szolgákhoz fordul, hogy felszólítsa őket: higgyenek és engedelmeskedjenek, bármit mond vagy akar is Jézus. Ezzel részt vesz az Egyháznak abban a lelki anyaságában, amellyel Krisztus tanítványait szüli a hit életére. (Szent Pálnál találjuk majd meg ezt a gondolatot, vö. Gal 4,19.26; 1Kor 4,15; 1Tessz 2,11; Filem 10.) Mária hite, a teljes ráhagyatkozás Krisztus akaratára és szavára („Bármit mond nektek"), átterjed a szolgákra („. . . tegyétek meg"), előtte jár a Messiás dicsősége jelének és előkészíti azt, a jel pedig felébreszti a tanítványok hitét („és hittek benne tanítványai"). Mária itt a hit közlésének szolgálatát tölti be, hitet szül másokban, részt vesz az Anyaszentegyház anyaságában.

Az elbeszélés végén Mária és a tanítványok együtt alkotják a messiási közösséget, egyesülve az Isten Fiába vetett hitben, aki most kinyilvánította dicsőségét. Az Egyház magva ez Ura körül, hallgatja szavát és teljesíti az Atya akaratát. Mária jelen van ebben az egyházi közösségben, és elképzelhetjük, amint Krisztus, rátekintve a körülötte lévő csoportra, így szól: „Íme az én anyám és az én testvéreim; aki mennyei Atyám akaratát cselekszi, az nekem testvérem és nővérem és anyám." Az Anyaszentegyházban Mária már nem csupán Isten Fiának emberi anyja, hanem a hivő nő, a lelki anya, részese az Egyház hitet szülő anyaságának. Igaz, nem látjuk, hogy az Evangéliumban említett többi asszonnyal követné Jézus vándorlásaiban, de ez nem jelenti, hogy külön állna a messiási közösségtől. Részese a hit által, ha nem is él szüntelenül Jézus oldalán.

A kereszt órája

Jézus keresztre feszítése Szent János szemében messiási küldetésének döntő órája. Mária jelen van ebben az órában, hogy a messiási közösséggel (ezt jelképezi a szeretett tanítvány és az asszonyok) részt vegyen Krisztus küldetésének ebben a végső titkában.

Krisztusnak Máriához és a tanítványhoz intézett szavai a keresztre feszítés jelenetének kiemelkedő mozzanatát alkotják. Azonnal utána

következik az „óra" megemlítése és a végső beteljesülés. Ezek a szavak tehát csúcsponton helyezkednek el.

Ha Jézus e szavaiban nem látunk mást, mint hogy gondoskodni akar anyja jövőjéről, több nehézségbe ütközünk. Kérdezhetnénk: miért csak halála pillanatában törődik anyja egyéni sorsával. Már Krisztus szolgálatának az elején, Kánában egyedül láttuk Máriát, aki bizonyára özvegy volt. Nem követi Jézust vándorlásaiban. Jézus tehát elhagyta anyja társaságát, és helyzetét már akkor rendeznie kellett földi küldetésének idejére. Továbbá Máriát rokonsága tagjainak (Jézus „testvéreinek", Mt 12,46 p) körében látjuk. A kereszt lábánál nővérével vagy rokonával van (Mt 27,56; Mk 15,40; Jn 19,25). Tehát rokonsága veszi körül, nem magányos, és nincs rá szükség, hogy fia külön törődjék pusztán egyéni jövőjével.

Másrészt Jézus előbb anyjához szól, hogy rábízza a tanítványt, és csak utána a tanítványhoz, hogy ráhagyja anyját. Ha csak a fiúi kegyelet megnyilvánulásáról lenne szó, az első mondat természetszerűen a tanítványnak szólna, hogy rábízza Máriát, sőt ennyi elég is lenne. De Jézus Máriánál kezdi, és a tanítványt mint fiát mutatja be. Eszerint a szó értelme meghaladja a pusztán egyéni jelentést; más hordereje van.

Különben is a helyzetnek és Jézus szavainak ünnepélyes jellege bajosan egyeztethető össze csupán erkölcsi jellegű magyarázattal.

Persze nem arról van szó, hogy mellőzzük azt a magyarázatot, amely ebben az epizódban Krisztus fiúi megnyilvánulását látja anyja iránt. Bárhogy is értsük a befejező mondatot: „. . . magához vette őt a tanítvány", benne van, hogy házába fogadta Máriát. Éppen olyan kevéssé zárhatjuk ki ezt az értelmezést, mint a keresztrefeszítés másik négy epizódjának történeti értelmét: Pilátus feliratát, a tunika kisorsolását, Jézus szomjúságát, Krisztus átvert oldalát. De mint azok, Máriának és a tanítványnak az epizódja is megkívánja, hogy elmélyedjünk a misztériumban a jánosi evangélium stílusa szerint.

Mária, az Anyaszentegyház szimbóluma

Jézus utolsó beszédének szövege (Jn 16,20-22) utal az asszonyra, az anyaságra, az órára („mert eljött az órája"), és ezzel jelzi a keresztre feszítés pillanatát, az „óra" elérkezését. Akkor Máriát különös módon „Asszony"-nak szólítja, és a szeretett tanítvány „anyjának" mondja. Halála órájának fájdalmas szülését megjövendölve Jézus Sion lányának prófétai képét idézte (vö. Iz 66,7-14), aki órája eljöttekor fájdalommal szül, utána pedig anyaként vigasztalja Izrael fiait. A kereszt órájában egy asszony, Jézus anyja lesz jelképesen Sion lánya, megszemélyesítve az Anyaszentegyházat, az árvák vigasztalóját: ezek az árvák — míg a

Lélek az Atyától meg nem jön — a tanítványok, Jézus testvérei, a szeretett tanítvány személyébe sűrítve. Mária, akit a Megfeszített „asszony"-nak hív, majd „anyául" ad a tanítványnak, a kereszt lábánál az Egyháznak, a hivők vigasztaló édesanyjának szimbóluma.

A kereszt lábánál a messiási közösséget már csak az asszonyoknak egy kis csoportja képviseli — közülük kiemelkedik Jézus anyja — és a szeretett tanítvány, a mindhalálig való hűség jelképe. A messiási és apostoli közösségnek ez a kis maradéka megismeri itt Sion lányának fájdalmait, közösségben a Szenvedő Szolgával. Különösen pedig Mária, Isten Fiának szülője szenved testében és lelkében, közösségben Megváltójával, aki egyben szeretett fia. Megismeri annak az asszonynak emberi fájdalmát, aki meghalni látja egyetlen fiát; megismeri a hivő lelki fájdalmát is, aki meghalni látja reményét. És abban a fájdalmas látványban, ahol minden elveszettnek látszik, megszüli a feltámadásba vetett hitét. Itt valósul meg teljes mértékben Simeon jövendölése: „Tőr járja át lelkedet".

A hit által ő igazán Sion lánya, aki fájdalomban szüli reményét, igazán a végsőkig hivő és hűséges Egyház. Anyai és hivői fájdalmában a Megfeszített feltámadásába vetett hitével valóban az Egyháznak, a hivők anyjának jelképe. Ilyen minőségében tekint rá Jézus és mondja neki: „Asszony, íme a te fiad." A szeretett és hűséges tanítvány az Anyaszentegyház igazi fia, Mária pedig képe ennek az Egyháznak a Keresztrefeszített szenvedéseivel való közösségében, a feltámadásba vetett hitében és reményében.

János evangéliumában sem az „anya", sem a „tanítvány" nem szerepel a saját nevén, mint Mária és János. Hivatásukkal jelöli meg őket; olyan személyek, akiket az üdvösség történetében elfoglalt helyük szimbolikus, misztikus síkra emelt: az Anyaszentegyháznak, illetőleg Jézus hűséges testvérének „jelképei", „ikonjai". Az evangelistát nem egyéni történetük érdekli, hanem személyes hivatásuk, teológiai helyük az evangéliumban, jelképes szerepük az Egyházban, titokzatos viszonyuk Krisztussal és messiási művével.

Mikor Jézus így szól anyjához: „Asszony, íme a te fiad", akkor a szenvedéseiben osztozó, hivő, remélő, szerető Máriában jelképezett Anyaszentegyházra bízza rá a szeretett és hűséges tanítványt, aki az összes hivőt mint Krisztus szeretett testvérét, minden testvérét képviseli.

Mint az Egyház jelképére bízza Jézus Máriára a szeretett tanítványt és ajánlja őt neki. Itt zárul le végleg Mária emberi anyaságának ideje Isten megtestesült Fia iránt, amelynek végéről Krisztus már Kánában beszélt: Isten anyja az Anyaszentegyház képévé válik. Ezután már nem beszélhetünk úgy az Egyházról, anyaságáról, alázatosságáról,

hitéről, örömről, hogy ne látnánk magunk előtt mint tiszta képét, prototípusát, első megvalósulását Máriát, az Úrnak anyját. Mária — Ecclesia; Ecclesia — Mária. Ez a két név állandóan összefonódik az egyházatyák elmélkedésében.

A Máriában jelképezett Egyház a kereszt lábánál kapja meg anyai szerepét Krisztus testvérei, az Atya gyermekei mellett; így az új szövetség családi elnevezésekben jut kifejezésre: Isten népe az Atya családja lesz, anyja az Egyház a Szentlélekben, a Fiú pedig a szeretett és hűséges tanítványok elsőszülött testvére. Igen érdekes megfigyelni, hogy János evangéliumában Jézus a feltámadása után nevezi a tanítványokat először „testvéreinek" (Jn 20,17-18).

Az új szövetség új népe Krisztus halálából született. A Megfeszített átadta neki Lelkét, és az Átvert oldalából megjelentek előtte a víz és a vér, a keresztség és az eucharisztia szentségi jelei. Isten családjának, az Anyaszentegyháznak és a testvérek Egyházának valósága a kereszt lábánál jelképesen jelent meg Máriában, a szeretett tanítványnak, új fiának anyjában.

Az Egyháznak ez az anyasága, Máriának, a tanítvány anyjának képében, a tanítványok, a testvérek, a krisztushivők egységének forrása. Főpapi imájában (Jn 17) Jézus övéi egységéért könyörgött (17,22-23). Az Atya és a Fiú egysége a testvérek egységének forrása és példája; az teszi lehetővé, hogy Krisztus a Szentlélek által benne lakik testében, az Egyházban. Az Egyház mint a hivők anyja létrehozza és megőrzi Krisztus testvéreinek egységét. Mind édesanyának állandó gondja gyermekei egysége, akik az Atya gyermekei és Krisztus testvérei.

Mária, az Anyaszentegyház képe, fiának fogadja a hűséges tanítványt, az pedig magához veszi őt. Ők ketten az Egyház egységét jelképezik. Ez a jelenet a kereszt lábánál ellentétet alkot a közvetlenül megelőzővel. A katonák elosztják maguk között a Megfeszített ruháit, sorsot vetnek varratlan köntösére. Nekik, akik nem hisznek, Krisztus megoszlás és felosztás tárgya; beteljesítik az emberek megoszlásáról szóló jövendölést: „Elosztották ruháimat, köntösömre sorsot vetettek" (Zsolt 22,19). Ezzel szemben a hűséges asszonyok csapata a kereszt lábánál és mindenekfölött a Megfeszítettnek anyjához és tanítványához intézett szavai a hivők egységét jelzik az egyetlen Egyházban. Sajnos, a keresztények nagyon is hasonlítanak a Krisztus ruháin osztozkodó katonákra, inkább, mint Máriára és a tanítványra, akiket a Megfeszítettel ugyanaz a lelki és fizikai közösség egyesít!

Egyházanyánkkal egyesülve vagyunk igazi, szeretett, hűséges tanítványok, Jézus igazi testvérei, mint a szeretett tanítvány, aki Mária fiává lesz. Mint ahogy ő magához vette anyját, Máriát, úgy kell nekünk is életünkbe fogadni anyánkat, az Egyházat, mint az Atya igazi fiai, Krisztus igazi testvérei.

Immár beteljesedett az „óra", amelyet Krisztus a kánai menyegzőn jelzett előre Máriának. Ott a kereszt órájáról beszélt neki. Ebben a döntő pillanatban meg kellett értenie új hivatását, amely fia földi élete során érett be: „Isten anyjának" címe és szerepe után „az Anyaszentegyház típusának (figure)" címét és szerepét kapja meg. Akkor értjük meg az Egyház anyaságát, ha elmélkedünk Máriának, az Úr anyjának és a szeretett tanítvány anyjának anyaságán.

Mária mint anya az Egyházban

A Megfeszített szavainak következményeképpen a tanítvány házába fogadta Jézus anyját. Mostantól fogva Krisztus rendelkezésére Máriával, az anyai Egyház jelképével él, és a Lélek szerint saját anyjának tekinti. Bizonyosnak tarthatjuk, hogy Mária sok mindenre megtanítja fiának személyével és életével kapcsolatban, és az evangéliumi megismerés kútfeje lesz neki és a többi tanítványnak is. Kiemelkedő szerepet játszik a tanítványok mellett a hit igazságainak áthagyományozásában; igazi lelki anyaság feladatát tölti be az ősegyházban. Jézus maga jelölte ki őt „anyának", Egyházanyánk jelképének; hát hogyne tartozna egészen különleges módon azok közé az anyák közé, akiket a tanítványok szászszorosan megtalálnak ebben az életben (vö. Mk 10,29-30 p), az Egyház családi közösségében? A Megfeszített szavai következtében ő lesz az első ilyen anya a tanítvány és képviseletében minden tanítvány számára. A feltámadt és megdicsőült Úr, édes fia iránti szeretetével, hitével, reményével, jámborságával példaképük lesz, lelki anya, aki virraszt, imádkozik és szolgál. Olyan, mint az ősegyház özvegyei, akik „bíznak az Istenben, s könyörgésnek és imádásnak szentelik magukat éjjel-nappal" (1Tim 5,5).

A tanítvány, akit Jézus szeretett, elmondhatja Máriáról, hogy Jézus anyja és a saját anyja is. Ezzel tudatára ébred, micsoda bensőséges összeköttetésben van Krisztussal, Urával és testvérével. Mária, Jézus anyja és az ő anyja, az a személy, aki a legközelebb viheti Krisztushoz, Urához és Istenéhez. Mária vele együtt volt tanúja a Megfeszített végső pillanatainak, hallotta Jézus utolsó szavait, megkapta a Lelket, akit az Úr egyházára hagyott. Tehát az Úr jelenlétének nagyon közeli jele számára, őbenne minden tanítvány és a köréjük gyülekező egyház számára is; lelki édesanya a keresztény közösségben, a legtiszteletreméltóbb az Egyházban található lelki anyák között, kiemelkedő értelemben lelki anyja a szeretett és hűséges tanítványnak, Jézus testvérének, — vagyis minden kereszténynek.

Az Apostolok Cselekedeteiben látjuk (1,12-14), hogy a mennybemenetel után a Tizenegy nyomban visszatér Jeruzsálembe és fölmegy abba az emeleti szobába, ahol rendszerint együtt voltak Krisztussal. Ott várják a Lélek kiáradását pünkösdkor. „Mindannyian egy szívvel, egy lé-

lekkel állhatatosan imádkoztak az asszonyokkal, Máriával, Jézus anyjával és testvéreivel együtt" (1,14). Mária, Jézus anyja tehát itt szerves része a tanítványok csoportjának, amely az apostolokból, az asszonyokból és az Úr rokonaiból áll. Velük, közöttük, ugyanúgy, mint ők, buzgón imádkozik, várja a Szentlélek nagy kiáradását, az Egyház missziós korszakának nyitányát. Ő az anyai Egyház képe, nincs benne miniszteriális, hierarchikus helye, mint Péternek, Jánosnak, Jakabnak és a többi előbb felsorolt apostolnak. Az írás az asszonyok és Jézus rokonai között említi. Úgy van ott az ősegyházban, mint alázatos és imádkozó jel, mint az Úr és az Egyház szolgálója. Ilyen minőségében kapja meg pünkösd Lelkét, hogy tökéletesen beteljesedjék hivatása az Egyház ölén.

Igazán úgy jelenik meg, mint a régi Egyház özvegye, aki „Istenben bízik, s könyörgésnek és imádásnak szenteli magát éjjel-nappal" (1Tim 5,5). De nincs egyedül: van egy fia: a tanítvány, akit Jézus szeretett; kiemelkedő értelemben a lelki anya szerepét tölti be a hűséges asszonyok között, akik követték Krisztust, és mindig itt vannak. A tanítványnak és vele minden tanítványnak az Anyaszentegyház képe ő és az Egyházban újra megtalált legigazibb lelki anya. A Lélek hatalmával át tudja hagyományozni a tanítványokra és az ősegyházra mindazt, amit Jézusról, szeretett fiáról tud, és becses kincsként megőrzött, átelmélkedett szívében (Lk 2,19.51). Alázatos hordozója lesz fia evangéliumának, nem a misszionárius apostolok módján, hanem úgy, mint egy diszkrét és szerető édesanya: Isten Fiának emberi anyja, akit mindenkinél bensőségesebben ismert, a tanítványok lelki anyja, akiknek segít eszükbe juttatni mindazt, amit Krisztus mondott és tett, aminek figyelmes és hűséges tanúja lehetett. Hitével, reményével, szeretetével, imájával lelki anya lesz az Anyaszentegyházban, amelynek eleven és alázatos képe.

Luther igen világosan kifejtette Máriának mint az Egyházanya képének szerepét, hasonlóképpen az Egyházban betöltött lelki anyaságát is. (Következik nyolc idevonatkozó idézet.) Következetes elgondolása ezen a ponton arra mutat, hogy hitében és vallásosságában igazán helyet biztosított Máriának, és hogy olyan családi fogalma volt az Egyházról, amilyet az újszövetségben láttunk. Máriában lelki anyára talált az Egyházon belül: „. . . Mária az igazi anyja, Krisztus a testvére, Isten az atyja".

Mária tehát világosan úgy jelenik meg, mint anyánknak, az Egyháznak képe. Segít fölismernünk az Egyház szolgálatában ezt az anyai jelleget. Amikor az Egyház titkán gondolkozunk, Mária alakjára kell gondolnunk, hogy megértsük lelki anyaságát. Szent Pál számára a keresztény férfi egyesülése feleségével a házasságban szimbolikus jel, titok, amelynek nyomán szellemünk meglátja, milyen valóságos Krisztus szeretete jegyese, az Egyház iránt. Szent János számára ilyen szim-

bolikus jel, titok Mária anyasága: az, hogy ő Jézus anyja és a szeretett tanítvány anyja, megláttatja szellemünkkel, milyen valóságos Anyánk, az Egyház szeretete irántunk. Mária titka is „nagy titok" (vö. Ef 5,33): az Egyházra vonatkozik, a híveknek, Krisztus testvéreinek anyjára.

Az Egyház a Szentlélek hatalmával megszüli, táplálja, vigasztalja, gondozza az Atya gyermekeit, Krisztus testvéreit. Isten igéjével és a keresztséggel a hit, remény és szeretet világára szüli az új hivőket; az eucharisztiában az Úr életadó testével és vérével táplálja őket; a feloldozásban megvigasztalja az Atya irgalmával; a szentkenettel és a kézföltétellel testi és lelki gyógyulást hoz nekik . . . Minden szolgálatára a lelki anyaságnak ez a jellege nyomja rá bélyegét. Szent Pál leveleiben egyszer úgy ír, mint egy apa, máskor úgy, mint egy édesanya; megvalósítja szolgálatában az Egyház anyai szerepét. Szent János is ismeri lelkipásztori szolgálatában ezt az anyai gyöngédséget és gondot: „Igen, fiacskáim, maradjatok benne . . . Fiacskáim, őrizkedjetek a bálványoktól" (1Jn 2,1.12.28; 3,7.18; 4,4; 5,21; a „tekna", kisgyermekek kifejezés hétszer fordul elő a levélben).

A szolgálat tekintélyét a szolgálat szelídségével kell egyesíteni. Az Egyházban elengedhetetlen tekintélynek az Egyház anyai szeretetével kell kifejezésre jutnia. És Mária, az anyai Egyház képe, megtaníthatja az Egyház szolgáit, az egyházi tekintélyeket és minden hivőt: csak aki — minden mesterkéltség nélkül — erős anyai tudattal végzi a lelki irányítást, az tudja igazán kifejezni az Atya szeretetét, aki bennünket a hitre szül, igéjével és jelenlétének jeleivel vigasztal és gyógyít.

Prokop Péter

MÁRIA-ÁBRÁZOLÁSOK

Az ember agya, gondolkodási formái, az, hogy milyen képekre testesülnek elképzelései, a századok folyásával változtak. A IV. századi ikonfestő tematikailag nem nyúlhat a Szeplőtelen Fogantatáshoz. A tétel már akkor is élt a lehetőségek között, csak még nem mondották ki. Egyik könyvárus 4 vaskos kötetet nyomott a markomba: Mária a történelemben. 500 év múlva bizonyára 8 fólióra fog földagadni az ügy. Azt mindenki megérti, hogy félezer évvel későbbi gondolatok nem feszíthetik ujjaimat. Azt viszont már kevesebben, hogy a monrealéi mozaikrakó nem festhetett impresszionista modorban. Megtervezni egy képet nemcsak pemzli és tubus kérdése. A teológus „csinálja" a századok mentén a dogmákat, a festő a folyam partmenti részein ezekből a szellemi táplálékokból teremt. S csak kölcsönkéri korának kényszerű rajzképleteit, ezektől szigorúan kötötten és nem szabadon alkot. A művészet a kor kivirágzása. A művész csak kinyílik, mint a margaréta a virágos mezőn.

AZ őszülő, de még erejében lévő római birodalom ama korszakában vagyunk, amikor Caracalla fényűző thermái készültek. Még ma is, a felhőkarcolók korában is lenyűgözőek. Ugyanekkor a Priscilláról nevezett katakombákban, a föld mélyén, gyér mécsfény mellett, a tufába vésett sírkamrák között, valaki festett. Lehet, hogy etruszkoktól maradt örökség, hogy tombáik falát freskókkal díszítsék.

A gyakorlatlan kezű képíró esete különleges. A föld alá menekülő keresztények nem válogathattak és fizetgethettek jó mesterekért. Akármilyen is volt a tudása, műve arról árulkodik, hogy primitív kezét egy eszme sugallta. Míg próbálkozik az ecsetjével, a lelke biztos parancsokkal serkenti. A kölcsönkért tógás ruharedőkből új világnézet revelálódik. A pompeji festés vizuális kultúrájából ki nem léphetett. Csak az első barlangrajzoló volt szabad, akinek kezét nem görcsösítették előképek. A történelem bizonyítja, hogy a legnagyobbak is csak folytattak, s csak egy kicsit adtak hozzá elődeik vívmányaihoz.

Az asszony kezd megjelenni a falon, aki már szerepel az ősevangéliumban. Izaiás szűze. Bálaám sejtése. Az angyali üdvözletkor határozott válaszával indul el az Újszövetség, azzal, hogy vállalja 9 hónapig kihordani emberi testét annak, akit majd Megváltójának hív az emberiség. Az üdvösséghez annyira közel álló és olyan fontos szerepet vállaló anya bontakozik ki az egyszerűsített vonalak nyomán.

A keresztény ábrázolásmód hajnalán vagyunk. Az eszme és a természettől vagy kortársaktól kölcsönkért stílus rivalizál egymással itt

is. Az expresszívnek az idea a fontosabb, a naturalista a látott tárgyakba ragad bele. Aki most a szűk folyosón töpreng, csak a minimumjelet alkalmazza a maximális intenzitásért. Nem a pompázó külsőségeset, hanem a szívét adja. Egyszerűen: mindig a legnehezebb erények közé tartozik. Valamelyik könyv a legősibb festményeket esendő kvalitásúaknak minősíti. Ellenkezőleg: majdnem azt mondhatnók, hogy ez az a kiindulópont, amelytől távolodva csak degenerálódni lehet. Nem hiába sok modern ide szeretne visszajutni. E tisztult eszmeiségre, amikor a lélek hangja még tisztán csengő, a forrás vize még szűziesen áttetsző.

A gyermek az ölébe fúrja magát. Az Istenanya hatalmas, győzelmes, bizalmat keltő. Az üldöztetésekből idemenekülteket megnyugtató, félelmet oszlató, bátorsággal eltöltő: ne féljetek azoktól, akik a testet megölhetik. Nagy szeme elnéz a horizont felett. Másik világból néz, és másik világra utal. A száz évvel későbbi Nagy Konstantin monumentális szoborroncsa mered így a capitoliumi múzeum udvarán. Elkarikásított szemhéjakkal, ami mostantól fogva annyira kedvelt a bizánci mozaikok „biblia pauperum"-jain végig.

ITÁLIÁBA jövet első nagy élményeim egyike egy bizánci Madonna. Azóta számtalanszor összetalálkoztam hasonló érzésekkel, s mögöttem mintha gregorián dallam búgna. Mivel annyira azonos szellemből fakadnak, nem kötődök valamelyik egyedi képhez, hanem általában zengem el a mozaik dicséretét, amely éppúgy érvényes a S. Maria Maggiorére vagy a S. Maria di Trasteverére vagy a szicíliai Monrealéra.

Az első fogós kérdés: hogyan jött létre a bizánci művészet. A klasszikus Pheidiászból, a diszkoszvetőből? Hogyan állt össze ez a merev, zárt, megcsontosodott, „köszvényes" ábrázolási rendszer? Persze hogy bizonyos értelemben elaggulás. De ugyanakkor nagyszerű haldoklás. Szépséges „őszikék". Valószínű, hogy a mindig kánonokra vágyó görög törekvés jegecesítette ki a típusformákat. Primitív hasonlattal: gyermekkorunkban a tanítónk felrajzolta a fenyőfát. Azóta még akadémiai tanulmányok után se tudok megszabadulni e karácsonyfától. Ezek a bizánci mesterlegények is rabul esett gyerek módjára járták végig a mediterrán tájakat, s cipelték magukkal a beléjük ivódott emlékképeket, s fölhalmozták a kapott falsíkra. Elsős gimnazistaként Raffaello-Madonnákat másoltattak velem. Kézügyesítés is, de verem is. A mai gyereknek csak színt és papírt adnak, s óvják, hogy kelepcébe essék, másvalaki látásmódjába. Valamelyik legerősebb karakterű apáca kialakított egy bizonyos édes stílust, s a többiek mind utánozzák. A bizánci festőtanonc előtt se modell áll, hanem betanulja az iskolasablonokat. Az előírás szerint iparkodik a fatáblára átlehelni a gyermekét ölében tartó Istenanyát.

Az eddig mondottak eléggé elmarasztalónak látszanak. De nem azok. Az ekkori hierarchikus világszemléletnek nagyon jól jött, keze ügyébe esett ez a szigorú rendszer. A krisztológiai és mariológiai dogmák az „i betű" pontosságával és precizitásával fogalmaztak. Nem földi asszonyra gondolt a festő, hanem a szimbólumra, amely kifejezi a tanítás és keresztény összhit tartalmát. A „hogyan fessem"-mel nem tépelődő ügyes kezű szerzetes mérhetetlen lelki tömítettséggel gyömöszölte tele alakjait. Húzogatva a kontúrokat: sűrített, kihagyott, s ami valóban éteri muzsikát zeng, az maradt meg a fatáblán vagy az apszis ívelésén. A sematikus szemek átdöfik a nézőt.

A kolostorok képírói vallásos élményből, megrendülésből alkottak. Munkájuk által üdvözülni és üdvözíteni akartak. A legenda szerint a szentek haló porát keverték a porfestékbe, és szentelt vízzel hígították. A legfenségesebb emberi érzés, az Isten-élmény sűrűsödik a ruharedők lejtésein. A kövecsek fugái ama másik világra utalnak, mely értelmet ad életünknek, s azóta se tudtak ráhivatkozni ilyen szuggesztíven. Óriási alakok, kis házak és pálmák keverednek a földi reláció törvényei nélkül. Nem ismerték a perspektívát, de nem is kellett nekik. Itt más rend uralkodik. A tér- és időkategóriák nem horizontálissá, hanem vertikálissá nyúlnak. Minden az örökkévalóságba van beleszőve a kontúrok hálójával. A kicsit groteszk szentek idegenek ebben az árnyékvilágban. Sovány arcukkal, vékonyhúsú alakjukkal zordon ünnepélyességgel vonulnak el a vibráló aranyháttér előtt. Az ég fénye ránk is sugárzik, s megdöbbenve érezzük, hogy belekapcsolódtunk a természetfölötti világba.

Ezzel a hittel az Istenanya ölébe igazi Istent tudtak ültetni.

MINDEN nép másként közelít Máriához. Ki érthetné meg, mit jelent nekünk magyaroknak a Nagyasszony, keserves történelmünkkel, énekeink mélabús melódiájával együtt? S egyben mindegyik nemzet azt hiszi, hogy az ő tisztelete a legnagyobb. Nem gondolnám, hogy központibb lenne bármelyik más fajtánál is, mint az olasznál, aki úgy vonzódik feléje is, akárcsak földi anyjához. A taljánnak az édesanya minden. Valamelyik évben a szerelem és sex parádéján a „Mamma" nyerte el az első díjat. Még ma is matriarchátus van a vidéki családokban. Transzcendens vonatkozásban is elemi igénye van olyan közbenjáróra, akiben úgy bízhatik, mint mindent elintéző anyjában. Ezért hintet csókot a kisfiával, mert nem elvont hidegség, hanem közvetlen valóság az oltárkép.

Ez az anyaigény szétmorzsolta a bizantinizmust. Persze századok kellettek hozzá, hogy az olasz festő fürge szeme teljesen felszabaduljon, hogy ábrázoltja egyre hasonlóbbá váljék a földi anyához, s egyre többet elérhessen a valószerűségből. Érdekes lapozgatni a duecento és

trecento reprodukcióit: hogy oldódik föl a merevség életközelséggé, s hogyan vet véget Itália a „görög modor"-nak. Eleinte csak érzelmessé válik a kettős viszonya. Már földi anya hajlik gyermeke fölé. Nem szenvtelen végtelenbe néző, hanem a szeretet rezdülése melegíti át egymás felé nyúló kézmozdulataikat. A gyermek nem imperátorka, hanem enyelgő, magáról megfeledkező bambino.

Cimabue pufókarcú fiúcskát ültet kerekarcú Madonna ölébe. Megijesztettek, hogy végtelen témába vágtam a fejszémet. Most el kellene sorolnom a trecento és quattrocento annyi s a maga módján nagy festőjét. Csakhogy magamban arra vállalkoztam, hogy bemutassam, hogy fordult át az absztrakt megjelenítés egy érzékletes, nép számára is fölfogható és tapsolható látvánnyá. Duccio Maesta-ján (72 kép) sok száz alak nyüzsög — csak a tömegünnepély hangja lehetett erősebb, amikor körmenetben a helyére szállították. A pásztorfiú Giotto megfigyelése aligha maradhatott a régire fegyelmezett. Pietro Lorenzetti így enyeleg: János apostol és Mária hátracsavart hüvelykujjával a Poverellóra mutat: miért nem áldod meg őt? Mire a törökök Bizáncot beveszik (1453), fölragyog teljes pompájában a reneszánsz.

HA igazságosak akarunk maradni az elsorolásban, most lexikonná kellene változnunk. Kihagyhatom Fra Angelicót, a melankolikus Botticellit? Raffaellót, a Madonna-festők királyát, aki szépséges nőnek mutatja a mindig Szűzet? Nála csak Correggio tudott még tovább lépni a báj felé, az üdvözültek ekszt̀ázismosolyáig. Ki mélyebb Leonardónál? Ki titánabb Michelangelónál? Pietái a maximumra fokozott humánum és fájdalom és szenvedély csoportosulásai.

Sokszor hallatszik felületesek szájából az elmarasztaló ítélet: minél közelebb a természethez, annál kevesebb a spiritualitás. A fölsoroltaknál a kettő még a legnagyszerűbb harmóniában egyesül. A klasszika is előírja számukra a teljes egyensúlyt. A megejtően vonzó földies náluk égivé van „szidolozva". Nem rántották le a supernaturalét, hanem a látványt éteriesítették azzá.

A SEICENTÓBAN és settecentóban a lelki-földi eresztékei repedeznek. A szent csak egy téma a sok között, amit a mesterségbeli tudás teljes birtokában, mint más feladatot is, megoldanak. Fölnézünk a megnyílt kupolákra, a gomolygó mennyei jelenetekre, s „tán csodállak, ámde nem szeretlek" sóhajtással tovább állunk. A technikai bravúr virtuózai: „mi az, amit meg ne tudnék csinálni?" Az áradó hencegésben elhal az intimitás és áhítat. Tintoretto, Veronese, Tiepolo nagyszerű rendezők. A karneválos áradásban a szereplők tömegjelenséggé válnak, hogy teletömődjék a vászon. A vallásos művészet decrescendója. Kivételek mindig akadnak, de a közhangulaton ez nem változtat.

S A MÚLT SZÁZAD? A természetmegfigyelés utolsó stádiumába értünk, amely után már nincs továbblépés: az impresszionizmus. Természettudósok ideje is, akik fölfedezéseik közben melléje néztek az Istennek. A vallásos festészet díszítőjelzője egyáltalán nem illik e század homlokára. Pedig egyetlen modor sem fürdette ennyire fénybe és atmoszférába tájait. A keretbe zárt napkelték és naplementék, csendéletek stb. mintegy „megistenültek" a szabad levegőn dolgozó festők jóvoltából, akik azonban szinte kínosan elkerülték, hogy megábrázoljanak egy égi látomást. Míg a művet kerülgették állványaikkal, elfeledkeztek az Alkotóról. Nem kell azonban keseregni, hogy minden festő vallástalan lett volna, mert nem álmodott meg Madonnákat. A minden vasárnapi misés Cézanne sem tette. Inkább tapintatból és félelemből. Az érdeklődési körük másféle volt, s ez annyira kitöltötte kezüket és szemüket, hogy másra már idejük sem maradt. A bizánci művészet csak vallásos volt, s most eljutottunk a 180 fokos ellentétbe, a természetfölötti ábrázolás eszébe se jutott a festőnek.

Pedig ez a kor is látni akart. Szemléletesen. Nem maradt más hátra: megjelent maga a lourdes-i Szűz. A modell a maga valóságában. Ki mérhetné föl e víziót hatásaiban! Ez a természetbeni ábrázolás végigjárta a szószékeket, hogy szemléltesse a Szeplőtelen Fogantatást.

A JELENÜNKRE gondolás sokszor epével tölt el bennünket. Keserűségre fakadunk, s nagy ostorral szeretnénk végigverni rajta. Mégis vigasztalóval szeretném kezdeni: nem elgondolkodtató-e, hogy az — akár tételes, akár gyakorlati — anyagiasság csúcsán még sohasem volt ennyire absztrakt művészete egyetlen kornak sem? A művészek, akik 30-50 évvel előbbre járnak, már előre jelzik a ránk következő spirituális felemelkedést. Az ateizmus is segít az isteneszme tisztulásában. A csak evilágiság undora is tisztultabb szférákba lendít, s előbb-utóbb útra talál az „eszem-iszom-élek" delejéből a nagy tömeg is. Ha egyelőre értetlenül is nézzük a modern galériák falairól ránk ásító vásznakat, azok mégis előfutárai annak, amit mi is meg fogunk érteni. Ma kevés művészt kap el a kísértés, hogy egy sorozat obszcén képpel „örvendeztesse" meg a tárlatlátogatókat. Részint nem is tudná: növendék korában lusta volt éveken át megfigyelni és elraktározni az aktformákat. Megtanulhatná utólag, de nem is akarja, mert nem is érdekli, mert egy elvont világban száguldoznak akarásai.

200 templom építése folyik Rómában, a nem tudom hány ezer mellé. Ezekben lesznek-e Mária-alkotások? Biztos! Az a kérdés, hogy a mindig érzékletes olasz közönségnek eltalálják-e igényeit. Párizsban a plakátok a legmodernebb ízlés igényei szerint készülnek. Rómában a hirdetőtáblákról inkább megnagyított fényképek kiáltanak az áradó gyalogosokra.

A kiskocsmák bűzéhez s a szűk utcák realizmusához szokott trasteverei császárivadékoknak mintha „nem menne" az elvontság.

Az égieknek is mintha volna humorérzékük, s nem törődve a választékes ízlésű műveltekkel, Szicíliában egy bóvli vásári portéka szeme lábad könnybe, hogy vele sírva megvigasztalja a bajban levő siracusai asszonyt. Templomainkból szeretjük kisöpörni a nem megfelelő műízlésű darabokat. Öregedve türelmesedem: könnyebb nem beengedni, mint kidobni valamit az oszlopok közül. A kövekből is fiakat teremteni tudó Isten fölmagasztalhatja, amit mi lenézünk. A csodát is kikényszerítő, följajduló emberi magatartásra másként viselkedik, mint sokszor várnók. Nem az esztétikai ízlés a döntő a sorsok intézése közben.

A világ egyik legszebb és legmodernebb körtemploma épül a kis szobrocska fölé. Százezrek látogatják a glóbus minden tájáról a néhány dekás, festett gipszmadonnát. Óvatosabbá válnak-e a különféle lelki nagytakarítók? Márványpieta vagy giccsmadonna: az előtte térdelőnek csak szimbólum, mely hitében fölmagasztalódhatik egészen a csodatevésig.

Oláh Miklós

„ÜDVÖZLÉGY ISTENSZÜLŐ . . ."
(A bizánci rítus lelkületének néhány vonása)

Önmagában szerény, de következményeiben igen nagy hatású eseménynek az évfordulóját tartjuk ebben az évben: 300 éve annak, hogy elkészítették a kis nyírségi fatemplom oltára előtt álló képállvány Istenszülő-képét. Ez a kép (most a bécsi Szent István dómban), illetve ennek Isten kegyelmével — két újabb könnyezéssel és egyéb csodákkal — kitüntetett másolata világhírűvé tette ezt az egyéb szempontból még ma is teljesen jelentéktelen, eldugott pontját a földrajzi térnek. A császári parancs, amely Bécsbe vitette az első könnyező képet, csak arra volt jó, hogy — mint Tamás apostol tapogatózó ujja — még bizonyosabbá tegye Isten üdvözítő gondoskodásának irányát. Mint annyi más esetben, Isten újra csak nem a hatalmasokat választja ki, nem hagyja magát emberi előítéletektől vezettetni („jöhet-e valami jó Názáretből?"), hanem a sokszorosan kisemmizetteket, megtagadottakat, földig alázottakat emeli fel, a valóban testileg-lelkileg éhezőket tölti be javaival, rajtuk mutatja meg emberszerető irgalmát.

Pócs azóta az Istenszülő nevét viseli, és immár évszázadok óta központja annak a vidéknek. Nincsenek korlátok: sem határ, sem felekezet, nincs férfi vagy nő, szolga vagy szabad; — bölcsek és pásztorok, Istent szomjazó keresők és keresztet hordozó szenvedők jönnek ide, ahol Isten újra megmutatkozik közvetlenségben és egyszerűségben, hatalomban és jóságban, a Theotokosz fára festett arcmásának szemeiből folyó néma könnyek által. Némák és mégis oly beszédesek ezek a könnyek, mint a föld porába rajzolt írás (Jn 8), mint a Péterre vetett tekintet a főpap udvarán, mint a földre hulló vérnek cseppjei az Olajfák hegyén.

Sőt nemcsak némák és szótlanságukban is beszédesek, hanem hatalmasok és erővel teljesek is. A könnyező Istenszülő képe súlyos mondanivalókat tartalmaz; minél mélyebben megnyílsz előtte, annál jobban belelátsz igazságainak örvényébe. A nyelv, amellyel szól hozzánk, primitív nyelvezet: a legősibb és legvilágosabb. Látszik, hogy nem entellektüelekhez szól, de azok is megérthetik, amennyiben még nem felejtettek el embernek lenni. Olyan, mint a Biblia.

Ezt a képet ugyan kiemelték a bizánci szertartású Egyház ikonosztázionjának zárt rendjéből: előbb a „királyi ajtó" fölé helyezték, hogy jobban látható (és talán: jobban védhető) legyen, most pedig a templom kereszthajójának baloldali bemélyedésében tartják nagy megbecsüléssel körülvéve. Nem szakították és nem is szakíthatták azonban ki abból a szent rendből és eleven életközösségből, amelyet —

mint a pillanatfelvétel a mozgást — megmerevít ugyan, de ugyanakkor huzamosabban szemlélhetővé is tesz az ikonosztázion, s amelyben Isten népe keleten a maga módján éli az egyetlen krisztusi életet és az egyetemes igazságokat.

Keleten a Mária-tisztelet

mindig központi helyet foglal el, mert sohasem szakad el Krisztustól. Ezért dogmatikailag és hangulatilag, kultuszban és ábrázolásban egyaránt szilárdan, hitelesen megalapozott, és így kiegyensúlyozott és mindig magas színvonalú tud lenni. Mintha a keleti szemlélet átfogóbb, egyetemesebb (érdekesen hangzana, ha azt mondanám, hogy „katolikusabb") lenne. Talán nem mélyed bele annyira az egyes részletekbe, de éppen azért nem téveszti szem elől az „egész"-nek a képét és összefüggéseit. Némely dologban felületesebbnek, elnagyoltabbnak tűnik, de ugyanakkor türelmesebb, meggondoltabb, nem lát ellentmondást Örömhírvétel és Nagypéntek, Eucharisztia-alapítás és szenvedéstörténet között. Nem igyekszik kiszakítani a dolgokat abból a környezetből, ahol megtörténtek (eucharisztiát a szentmiseáldozatból, Máriát az üdvösségtörténetből, Mindenszenteket Krisztus megváltói tevékenységének és a Szentlélek működésének fényköréből), — vállalva ezzel a nehezebb megoldás súlyát, az ellentmondások viselését, a nem egészen emberhez szabottság feszítő érzését. Nem uralkodni akar az eseményeken és igazságokon, ezért nem törekszik feltétlenül rendszerezésre, kimerítésre, meghatározásra, hanem szemlélni és fejlődni akar, szolgálni és elfogadni. A távolesőnek hitt dolgok együttlátása nagyon sok rejtett összefüggés újrafelfedezéséhez segítette már hozzá az embereket. (Felejthetetlen élmény számomra az a nap, amikor először nyílt alkalmam, felnőtt fejjel és látással, egyszerre ünnepelni Jézus fogantatását és kereszthalálát. Együtt kellett látnunk ennek a páratlan életnek földi kezdetét és végét, nem lehetett egyikről sem megfeledkezni, egyiket sem kiemelni a másik rovására. Nem is csupán a két végpontot láttuk meg és ünnepeltük, hanem a kettőt összekötő teljes ívet, az egész életpályát, a hiánytalan krisztusi művet. Csodálatos gazdagságú és szépségű, vitathatatlanul egységes ünnep volt!)

Ez jellemzi a bizánci egyház Mária-tiszteletét is. Központi helyet foglal el, mert hiszen Krisztushoz tartozik. Nincs olyan ünneplésünk, istentiszteletünk, szertartásunk, ahol az Istenszülő ne szerepelne, de nincsenek Mária tiszteletére szentelt hónapjaink, és nehéz olyan ikont találni, ahol Jézus nélkül ábrázolnák. Ezért mondhatta egy református lelkipásztor barátom, hogy sokkal biblikusabbnak és ezért számukra is elfogadhatóbbnak érzik a görög egyház Mária-tiszteletét, mint a latin rítusú egyházét.

„Ahogy a bizánci rítus nem ismeri nagypéntek kizárólagos „vir dolorum"-át, a „fájdalmak Férfiát", éppúgy nem ünnepli a független „Mater Dolorosa"-t sem, — bár a sztaurotheotokionokban (= fájdalmas istenszülői ének) sokszor megemlékezik róla. Valahogyan úgy vagyunk vele, mint a bizánci stílus képeivel. Aki a renaissance három dimenziós, majdnem megelevenedő alakjait, húsból-vérből való szentjeinek képét látja, merevnek tartja a bizánci stílus két dimenziós, perspektíva híján szűkölködő, elvontságot, átszellemülést hirdető szentképeit. De aki megérti a képek lelkét, másként ítél. A Mária-kultusz által kialakított „Fájdalmas Anya", s az egész, Krisztustól függetlenített, önálló Mária-tisztelet nem fejlődés, hanem egy renaissance-vonás a lelki életben" — írja az Országos Liturgikus Tanács tagja, dr. Rohály Ferenc már 1936-ban.[1]

Mária tehát sohasem tündöklik napként a bizánci liturgia egén, de mint Krisztus fényét tökéletes szépségében szétsugárzó bolygó, mindig ott látható a Nap közelében. „Elköltözött a földről az Igazi Sionhegy, akiben az Istennek lakozni tetszett, — mondja Studita Theodor. — Ma ez a földön lakozó Mennyország a romolhatatlanság ruhájába öltözve átmegy a szebb, örök hazába. Ma ez az Isten adta fényben ragyogó Hold beleszakad az Igazság Napjába, hogy elveszítve a jelen mulandó életet, újjászületvén a halhatatlanság dicsőségében fényeskedjék." [2]

Ez a tartózkodóbb, tárgyiasabb álláspont nem tette szegényebbé Kelet lelkületét. „A keleti Egyház legnagyobb érdeme és Mária-tiszteletének szépségét legjobban feltárja az Istenszülő ünnepeinek megalkotása. Az ősegyház egyetlen Mária-ünnepet ismert, ‚az Istenszülőről való megemlékezést' a karácsony előtti vasárnapon, más ünnep nem volt. Kelet mélyen vallásos talajában sarjadt minden Mária-ünnep; a nyugati egyház ajándékként vette át őket testvérhúgától" — mondja Radó Polikárp.[3]

A következetesség olykor — egy más nézőpontú szemlélő számára — végletesnek tűnő eredményekhez vezet. Aligha lehet felülmúlni a görög szertartású liturgiát az Istenszülő üdvrendi szerepének hangsúlyozásában. „Legszentebb Istenszülő, *üdvözíts* minket!" — hangzik minden vasárnap és ünnepnap az ún. „nagy elbocsátóban". S ez a merésznek tűnő kifejezés nem egyedülálló: „Szülés után mint Szűz, halál után mint élő, mindenkor *üdvözítsd* a te örökségedet, Istenszülő!" [4] „Valóban Istenszülőnek vallunk Téged, tisztaságos Szűz Mária, kik *általad üdvözülünk* . . ." [5] „Engedj a mi kéréseinknek, kik néked hittel énekeljük: üdvözlégy Királynénk, mindnyájunk segítője, öröme, védelme és *lelkünk üdvössége*." [6]

Ha csak ezt a végkifejletet látjuk, s az alapépítménytől elszakítva vizsgáljuk, súlyos és vakmerő tévedésnek tűnhetnek a fenti kijelenté-

sek. Összefüggéseikben és szerves kifejlődésükben tekintve azonban nem azok, — s hogy így kell az egyes kifejezéseket tekinteni, az minden exegézis alapszabálya. Merészek és meglepőek e mondatok, de igazak és kifogástalanul katolikusak. Timkó Imre püspök írja egyik akadémiai értekezésében:

„Máriának azért jár a görög szertartású liturgia felfogása szerint a kultusszal különösen szorosan együttélő tisztelet, mert ő nemcsak a földön járt Üdvözítőnek, a megváltóhalált szenvedett Messiásnak, hanem a megdicsőült Krisztusnak, a menny és föld Királyának és az Egyház láthatatlan Fejének is anyja. Ezért szerette a keresztény Kelet kultikus ábrázolásaiban Máriát a testben és lélekben mennybe felvitt és dicsőségében megkoronázott Királynő voltában, kegyelmet közvetítő szerepében szemlélni. Felfogásában, tehát ábrázolásában is gyakran találkozik az Isteni Bölcsesség és az Egyház a dicsőséges Istenszülő alakjában. Az Isteni Bölcsesség, mely üdvgondozásunkat eltervezte, házat épített magának a legszentebb Istenszülőben. De ugyanez az Isteni Bölcsesség alkotta meg az Egyházat is, Krisztus Titokzatos Testét, melynek mi hívek, a Lélek közöttünk lakozásának erejéből mindnyájan tagjai vagyunk. Mária a mi Életre-születésünk első ajtaja, melyen keresztül Messiásunk a földre érkezett; az Egyház a mi földi édesanyánk, ki üdvgondozásunkat teljesíti. Mária, a mennybevitt, a dicsőségesen megkoronázott Királynő, közbenjárónk az Atya jobbján ülő és kegyelmet osztó Krisztusnál; az Egyház szentségi élete pedig közvetíti, éleszti és hathatóssá teszi bennünk az isteni kegyelmet. Mária és az Egyház tehát az Isteni Bölcsesség embert üdvözítő tevőleges valóságai." [7]

A liturgia sem mulasztja el Máriának üdvösségünk megvalósulásában játszott kimagasló jelentőségű szerepét megmagyarázni a maga módján, szolidabb színekkel is megfesteni és bizonyítani. „Üdvözlégy, ki szülésed által a földieket a mennyeiekkel *összekötötted.*" [8] „Nemünk üdvösségének *közbenjárója*" — mondja az egyik istenszülői ének.[9] Nincs tehát oktatlanul eltúlozva Mária szerepe üdvözítésünkben, mert mindezt Krisztus által, az ő megbízásából és erejéből teheti meg: „Az életadó Forrás Szüzet teremtett, ki megrontá a halált, s életet ad az így éneklőknek: a mindenek teremtőjét mi, megváltottak énekeljük." [10]

A keleti szertartású keresztények tehát joggal és teljes bizalommal imádkozhatnak és gondolkozhatnak így: „Istenszülő Szűz Mária, keresztények reménysége, védelmezd, őrizd és üdvözítsd a tebenned bízókat!" [11] Kevés szebb vallomás hangzott el Jézus anyja mellett, mint Krétai Szent András páratlan értékű nagy „Bűnbánati Kánon"-jának egyik éneke:

E szent hajlék lakóit
őrizd meg, tisztaságos Istenszülő,

mert benned bíznak, benned erősödnek meg,
s általad legyőzetve legyőznek minden kísértést és ellenséges támadást,
hogy néked készséggel engedelmeskedjenek.[12]

„Benned erősödnek meg": ezt K. Rahner így fejezi ki: „Isten megváltását a legtökéletesebben befogadta önmaga és *valamennyiünk számára.*" [13]

Egyházunknak semmi kétsége az iránt, hogy ezt Krisztus akarta és rendezte így:

Ne sirass engem, ó Anya,
látván mag nélkül fogant fiadat a sírban,
mert feltámadok és megdicsőülök,
és mint Isten dicsőséggel ruházom fel azokat,
kik téged hittel és szeretettel magasztalnak.[14]

Sosem fogja el azonban a kísértés, hogy Máriából emberfölötti személyt vagy félistent faragjon. „A zsolozsmában ünneplik a szent Szűzet, de már a szentmisében, amikor az áldozat bemutatásához jut el a pap, s az Oltáriszentség Krisztusa is kultuszeszközzé, áldozattá lesz, az anamnézisekben, az áldozat gyümölcseinek odaajánlásánál az Istenszülő az emberek oldalára kerül, s a küzdő és szenvedő egyházzal együtt a megdicsőült egyházban azok között szerepel, akik szintén részesülnek az áldozat gyümölcseiben, akikért az egyház az áldozatot felajánlja." [15] A liturgia epiklézise után a pap csendesen imádkozik kitárt karral: „Felajánljuk még neked ezen okos szolgálatot a hitben elhunyt ősatyák, atyák, pátriárkák, próféták, apostolok, hithirdetők, evangélisták, vértanúk, hitvallók s önmegtartózkodókért s a hitben megdicsőült minden igaz lélekért . . ." Énekelve folytatja: „Kiváltképpen legszentebb, legtisztább, legáldottabb dicső Királynénkért, az Istenszülő és mindenkor szűz Máriáért." [16] S mint az egyházi Tanítóhivatal és az egész kereszténység legünnepélyesebb, öntudatos és mégis alázatos megnyilatkozása hangzik a hívek ajkán az ének, mélyről induló, széles hullámokban hömpölygő, ellenállhatatlan erőt sugárzó dallamban:

Valóban méltó
dicsérni téged Istenszülő,
a boldogságost és szeplőtelent
és a mi Istenünknek anyját.
Ki a keruboknál tiszteltebb
és a szeráfoknál hasonlíthatatlanul dicsőbb vagy,
ki az Istent, az Igét sérülés nélkül szülted,
téged valóságos Istenszülő, magasztalunk.[17]

A keleti lelkiség liturgikus.

Nincsenek külön lelkigyakorlatos, lelkinevelői módszerei és rendszerei. A megtérést, megistenülést a liturgia által akarja elérni. A liturgiából tanulja meg hitét (a megénekelt és a meg-

festett dogmatika egyaránt s egyszerre áll rendelkezésre, és hatja át a hivő embert). A liturgiába kezdettől fogva szervesen beilleszkedett Biblia és a mélyen biblikus ihletésű énekszövegek eléje tárják a krisztusi eszményeket és feladatokat. A komolyan és nemesen érzelmes, ünnepélyes, nagyon erősen közösségi jellegű, drámai szerkezetű liturgia (itt a szót tágabb jelentéstartalmában kell érteni, nem csupán a szentmiseáldozatra!), amelynek végzésébe a hivő szervesen, mélyen bele van vonva, nagyon erősen összeköti őt egyházával és rítusával.

A liturgikus bizánci lelkületnek csak két jellemző vonását szeretném most néhány máriás szemelvénnyel bemutatni: ez a liturgia s a keresztények e csoportjának ilyen hatás és vezetés alatt kifejlődött lelkülete erősen teológiai és mélyen biblikus.

1. Tiszta s olykor meglepően tömény *teológiai szövegezést* tárnak elénk ezek a kötetlen versformában felhangzó énekek. Nem véletlen, hogy az Istenszülő itt is a központban van, mert főleg a megtestesüléssel kapcsolatos ünnepek és a nagy dogmatikonok (= szombat estére és vasárnap reggelre előírt istenszülői énekek) adják a legszebb dogmatikus megfogalmazásokat. A nagyböjt 5. szombatjára előírt sajátos szertartás, a kimeríthetetlen gazdagságú „akafthisztosz himnusz" mondja Máriáról: „Üdvözlégy magasság, melyet emberi gondolat föl nem ér; üdvözlégy mélység, melyet angyali szemek sem láthatnak be." [18]

János szerzetes műve, a szept. 8-i utrenyei kánon mondja: „Mindnyájan *jól megfontoltan* magasztalunk Téged, férfitől meg nem közelített Nagyasszony . . ." [19] Lássunk hát néhányat ezekből a „jól megfontolt" énekekből:

Az Atyával egy-örökéletű
egy-kezdetnélküli és egytrónusú Fiú,
emberszerető irgalmának gazdagságát felöltvén,
Atyja tetszése és akarata szerint kiüresítette önmagát,
és egy Szűznek a Szentlélektől megtisztított szíve alá szállott.
Ó, mily nagy csoda!
Az Isten az emberek között,
a befogadhatatlan egy anyaméhben,
az időkön felülálló az időben,
és minő hallatlan, hogy a fogantatás is mag nélkül történik,
az önfeláldozás kifejezhetetlen,
és minő titokzatos!
mert az Ige az, aki magát kiüresíti,
megtestesül és az életbe jön át.[20]

Angyal szolgál a csodának,
Szűzlány méhébe fogadja a Fiút,
a Szentlélek leküldetik;
az Atya felülről áldását küldi
és az elváltozás közös elhatározással történik,
mi által az emberi nem üdvözíttetvén,
Szent Gáborral együtt kiáltjuk . . .[21]

Milyen sokat tud egy-két szóval mondani: „. . . foganván fiat, Ádámnál öregebbet . . .“ [22] — vagy a Találkozási utrenyéből (reggeli zsolozsmából): „. . . a befogadhatatlant az aggastyán karon hordozza. Ki az Atya kebelében körülhatárolhatatlanul lakozik, testében — de istenségében nem! — körülhatárolódik, mint egyetlen emberszerető.“ [23]

S csak egyetlen egyet a dogmatikonokból:

Ó ki ne áldana Téged, tisztaságos Szűz?
Ki ne magasztalná a te legtisztább szülésedet?
Mert az Atyától öröktől fogva kisugárzott egyszülött Fiú,
felfoghatatlan módon megtestesülvén, tőled született,
ki isteni természetét megtartván
egyszersmind emberi természetet is viselt;
kit nem megosztott két személynek vallunk,
hanem egymással össze nem folyó két természet urának ismerünk.
Őt imádd, tiszta, boldogságos Szűz,
hogy könyörüljön a mi lelkünkön.[24]

S így megy ez tovább végig az egyházi éven és az összes jelentősebb hitigazságokon, hasonló stílusban!

2. Amennyire dogmatikus ihletésű és hangvételű, legalább annyira *biblikus* is.

„Az ortodox jámborság a Szentírásra, mint a kinyilatkoztatás isteni kincstárára támaszkodik. Tehát az Isten szentségéből fakad, és az emberek megszentelésére vezet liturgikus élet útján.“ [25] Krétai Szent András már említett nagy bűnbánati kánonja (nagyböjt 5. szerdáján végezzük, a böjti időszak csodálatos kincse: 228 szakaszból áll csak maga a kánon, ami a reggeli istentiszteletbe ágyazódik bele; kb. csak 1/3 részét végezzük, de így is majdnem két órás hatalmas bűnbánati szertartás) nem túloz, amikor a 199. és 201. szakaszban így énekeltet: „Eléd tártam Mózes korát és attól kezdve az egész ó törvény idejére szóló szentiratokat, melyek igazakról és gonoszokról szólottak hozzád. De te, lelkem, azok közül az utóbbiakat követted és nem az elsőket, vétkezvén az Isten ellen.“ „Az újszövetségi szentírás példáit eléd tártam, lelkem, hogy bűnbánatra vezessenek téged. Kövesd tehát az igazakat, fordulj el a bűnösöktől és ima, böjtölés, lelki tisztaság és isteni félelem által engeszteld meg Krisztust.“ [26]

Kozma monachus, a bizánci liturgikus énekek egyik jeles szerzője, a bibliai szavakat és képeket úgy használta, mint sajátját:

Ékesítsd fel palotádat, ó Sion,
és magasztald Krisztust, a Királyt.
Csókold Máriát, a menny ajtaját,
mert ő kerubok királyi széke gyanánt tündöklött fel;
ő hordja a dicsőség királyát,
ő a világosság felhője,
ki a hajnali csillag előtt karjaira vette isteni Fiát,
akit elfogadván az öreg Simeon,

a népeknek hirdeti őt,
mint az élet és halál uralkodóját.[27]

Hasonlóképpen a Bibliában élnek és gondolkoznak, a Biblia lelkületével és szavaival szólnak a többi ismert és ismeretlen nevű liturgikus szerzők is.

Erős hegynek, kövér hegynek nevezett téged, szeplőtelen Szűz,
énekében a te ősatyád, Dávid.
Isteni kerevetnek mond az Énekek Énekében Salamon,
kormánypálcának s Jákob létrájaként látott látomásában Izaiás,
másutt meg kapunak,
melyből az Isten újjáteremti az ember-kovászt.[28]

De természetesen nemcsak az ószövetség szerepel, hanem ugyanolyan mértékben az új is. Erre csak egyetlen példát:

Mint ember jelentél meg előttem,
mondá a szeplőtelen Szűz az arkangyalnak . . .
Úr van énvelem, azt mondod,
és hogy méhemben helyezkedik el;
de mondd meg nekem, miképp leszek én méltó
befogadója és szentélye a keruboknál dicsőbbnek?
Csellel ne ámíts el engem . . .

Nem folytatom tovább az idézést, mert akkor az egész énekeskönyvet ide lehetne másolni. A fenti részek legkevésbé sem egyedülállóak, ez a stílus a tipikus. Joggal mondja E. Timiadis: „Az összes egyházi himnuszok és imák a Biblia meghosszabbításának és folytatásának tekinthetők." [30]

Tudom, hogy a fentiekkel egyáltalán nem sikerült jellemeznem a keleti szertartású kereszténységet, de talán sikerült lelkiségének egyikmásik vonását érzékeltetnem, figyelmet, kíváncsiságot és talán némi megbecsülést keltenem általa. Szándékosan csak a hívek számára összeállított és általuk rendszeresen használt énekeskönyvre támaszkodtam a szemléltető idézetek összegyűjtésében. Nem könyvtári, eltemetett anyag tehát ez! A pócsi zarándokok is sorra éneklik.

Nem új gondolatokat és igazságokat soroltam itt fel, hisz évezredes szövegek és gyakorlat támasztják alá és tanúsítják őket. Ma már a Zsinat és a nyugati kereszténység és fölfedezte, approbálta és nem kis részben átvette, hasznosítja. A kincsek őrzői mindenkor felelősséggel tartoznak a rájuk bízott értékekért. Itt pedig olyan kincsek vannak, amelyeket elsősorban nem is őrizni, hanem élni és kamatoztatni kell.

A nyelv képtelen,
hogy téged eléggé dicsérjen,
s az emberi elme gyarló,
hogy téged méltóan magasztaljon
ó Istenszülő,
de jóságos lévén,
fogadd el a mi jószándékunkat . . .[31]

JEGYZETEK

[1] Rohály F. dr.: A liturgikus mozgalom elgondolásai a bizánci szertartásra alkalmazva. Keleti Egyház 1936, 73. o. [2] P. G. 99.719. [3] Radó Polikárp: Mária a keleti liturgiában. 1948, 4. o. [4] Aug.15-i utrenye, IX. óda. [5] Istenszülő kánonja, IX. óda. [6] 4. hangú kisdogmatikon. „Dicsérjétek az Urat!" Görögszertartású katolikus énekeskönyv. Bp. 1960, 165. o. — Sajnos nincs módunkban idemásolni az idézett szövegek remek dallamait. Szöveg és dallam egyetlen esztétikai, érzelmi és áhítategységet alkot a keleti liturgiában. Tartunk tőle, hogy kívülállók túlságosan töménynek, koronként régiesnek, sőt magyartalannak találják kiszakított példáinkat. A liturgia eleven és közösségi gyakorlatában „helyi értékük", hatásuk, egyensúlyuk egész más. [7] Timkó Imre dr.: Szűz Mária mennybevitelének hitvallása a görög szertartású liturgia és egyházművészet ősi hagyományában. Kézirat, 12. o. [8] Aug.15. Utr. dics. szt., fent említett énekeskönyv 821. o. [9] uo. 894. [10] Aug. 15. Utr. kánon, VIII. óda, uo. 820. [11] Febr. 2. Utr. IX. óda előéneke, uo. 717. [12] Liturgikon („A görög szertartású katolikus Egyház szent és isteni Liturgiája" Nyíregyháza, 1723-1920) 55. o. [13] Rahner: Mária, az Úrnak anyja 29. o. [14] Nagy Szt. Bazil liturgiája. Énekeskönyv 368. [15] Rohály: A görög egyház Mária-kultuszának alapvonalai a liturgia történetében. Keleti Egyház 1934, 185. o. [16] Liturgikon 141. o. [17] uo. 81. [18] „Dicsérjétek az Úr nevét!" Papi zsolozsmáskönyv 726. o. [19] IV. óda 5. tropárja, Rohály F. fordításában (kézirat). [20] Márc. 25. előverses szt. Énekeskönyv 735. [21] Márc. 25. elővecs. előverses szt. 729. [22] Márc. 25. Utr. Dics. szt. 733. [23] Énekeskönyv 714. [24] uo. 193. [25] Timiadis: Az élő orthodoxia 64. [26] Liturgikon 50. [27] Febr. 2-i elővecs. Előverses szt. Énekeskönyv 712. [28] Szept. 2. Utr. fényének. Rohály ford. [29] Márc. 25. Elővecs. U. teh. u. szt. 726. [30] Timiadis i. m. 45. [31] Vízkereszti kánon IX. óda, Énekeskönyv 48.

Máriaföldi Ödön

LOURDES LELKE

Harminchétszer voltam Lourdes-ban. Sok áldást, sőt gyógyulási kegyelmeket is kaptam. Nagy örömmel írok tehát róla közvetlen szellemben.

A zarándoklat középpontjában egy nagymise áll a barlangban, ahol a Szűzanya tizennyolcszor megjelent. A szentmise a kereszténység lelke; itt is ekörül csoportosul minden. Van azután egy-két beszéd a zarándokok nyelvén, sok ima, rózsafűzér és ének, ami a szívek mélyéből buggyan elő, mint a természetes melegforrás habjai. A csoportok közösen imádkozzák a rózsafűzért a maguk nyelvén. Mária dicséretét hangszórókkal közvetítik. Égbe ható ez az imádság. (Megragadó volt, amikor 1973-ban egy ír csoport felváltva recitálta angolul és írül. Többet ért ez minden béketüntetésnél.) Az áldozók száma mindig igen nagy. A mise alatt összegyűjtik az oltár elé a súlyos betegeket, akik reménykednek, hogy a „népek anyja" gondol rájuk is, és meggyógyítja őket. E nagymisén kívül a zarándoklat papjai miséznek olykor a barlangnál, vagy egyik Mária-bazilikában.

Megragadó az esti gyertyás körmenet. Mindenki meggyújtott gyertyát tart kezében, és körmenetben vonul fel a Mária-város zöldelő térsége körül, énekelve a lourdes-i Ave Máriát. Az ünnepi felvonulás után a bazilika előtti nagy téren eléneklik a Salve Reginát és a Hiszekegyet latinul. Több nyelven imaszándékokat ajánlanak a zarándokoknak.

Minden zarándoklathoz hozzátartozik a betegek megáldása. A körmenet a barlangnál sorakozik fel, mindenki énekli: „Lauda Sion" és „Áldott, ki az Úr nevében jön". Csodálatos dallamú énekek. Selyem sátor alatt viszik az Oltáriszentséget, és a Rózsafűzér Királynéja bazilika előtt elhelyezett gyógyíthatatlan betegek mindegyike egy nagy szentségi áldást kap. A buzgóság tüze ezekben az órákban máglyává növekszik. Több alkalommal az áldás után felszökött hordágyáról a beteg, a béna járni kezdett, s mindenki egy szívvel áldotta azt az anyát, akinek szíve van minden gyermeke számára. Ezt a körmenetet 50-60 ápolónő kíséri, akiket „nagyasszonyaink"-nak neveznek. Kéznél vannak orvosok és szakorvosok is, akik az előforduló gyógyulásokat megvizsgálják. Közöttük üdvözölhetem Dr. Soubirous-t, Szent Bernadette unokaöccsét, aki szívspecialista. Ott volt Bernadette szenttéavatásán Rómában, éppen doktori értekezését írta. Megkérdeztem, mit érzett azokban a felejthetetlen pillanatokban. Válasz helyett meleg könnyei bugyogyantak elő.

Minden évben többmillió zarándok érkezik, és megtölti Lourdes 600 szállodáját. Számuk nem apad, és a buzgóság csak fokozódik. 1973 őszén úgy tapasztaltam, hogy sok zarándokutam között ez volt a legszebb és legmeghatóbb. Úgy imádkoztak a nemzetek, mint az angyalok az égben, és a mély csend a trappista szerzetesekén is túltett.

Franciaország minden egyházmegyéje küld évenkint pár ezer zarándokot, általában püspökükkel élükön. Ott voltam egyszer, amikor kb. 8000 lille-i zarándok érkezett nyolcas sorokban, és énekelték égi Anyjuknak: „Északról jöttünk dicséretedre." Részt vettem német, angol, olasz, spanyol, baszk tömegek zarándoklatán. 25 év alatt találkoztam horvátokkal, portugálokkal, osztrákokkal, írekkel, bajorokkal, hollandokkal és indusokkal. Mind sugároztak az örömtől és a buzgó imától jó égi anyjuk közelében. Más alkalommal előttem vonult el 50 svájci ügyvéd a pápai testőrök ruhájához hasonló egyenruhában, tollas fövegjeikkel.

De amikor 4000 cigány vonult végig Lourdes utcáin, jobbjuk mellett francia plébánosaikkal és a kedves nővérek karjaiban a kis purdékkal, és szólt a hegedű és a gitár! Lourdes ilyet még nem látott. És mikor több mint 100 cigány hegedűn játszotta az Ave Máriát a barlang előtt, szem nem maradt szárazon. Kevéssel később Lourdes főpásztora Bombay érsekbíborosát „kinevezte" a cigányok bíborosának.

Egy téli éjjel, éjfél előtt 75 argentinai nő érkezett repülőgépen. Mindegyik odahelyezte ajándékát a barlangba, és üdvözölte a maga módján „a népek anyját". Aztán mentek szállásukra, — egy kivételével. Ez a fiatal, hatalmas termetű nő felém jött és arra kért: tegyem kezemet a fejére, és mondjam meg, milyen vétkek ellen kell felfegyverkeznie. Forró ima szállt Mária Szíve felé, és végül is kijelentettem: „Végtelen alázatosságra van szüksége, senora." — „Hát kitalálta! Ez a beszéd Istentől jött. Tele vagyok gőggel, korbáccsal verem szolgáimat, azt hiszem, hogy mindent tehetek, mert gazdag vagyok. De most Isten mondta a páter által, hogy véget kell vetnem e szenvedélynek." Alázatos zokogás fejezte be ezt az éjféli találkozást. — Más alkalommal egy másik argentinai csoporttal találkoztam, élükön Buenos Aires bíborosérsekével.

Lassan siklik el mellettem egy tolókocsi. Egy leány ül rajta. „Én zsidó vagyok, idejöttem, hogy megmondjam Máriának, aki az én fajtámhoz tartozik, hogy csak néhány nap választ el a keresztségtől. Testvéreim, imádkozzatok értem!"

Hirtelen egy angol csoport érkezik: Egy fiatal édesanya 6-8 éves béna kisfiával, annak ápolónőjével és két-három felnőtt rokonnal. A gyógymedence felé mennek, ahol a víz be van fagyva. És kijelentik: „Itt Lourdes-ban azt mondták nekünk, hogy senki sem lett beteg és

senki sem halt meg a gyógymedencében; de ilyen rettenetes hidegben jeges vízbe helyezni egy erőtlen, gyógyíthatatlan gyermeket nem bölcs eljárás. Ámde nekünk mély hitünk van és mérhetetlen bizalmunk." Csáklyákkal felhasították a jeget, és a kisfiú mosolyogva merült a víz alá gumiágyán.

Egyik legmeghatóbb emlékem ezerötszáz vak zarándok énekes búcsúja a barlangtól. Egymásba kapaszkodva közeledtek a sziklához, és áhítattal megcsókolták a köveket, amelyek látták az ég Királynőjét, Lourdes „tiszteletbeli polgárát". És zengett az ének árja: „Isten veled, drága Anyánk!" Arcukon kimondhatatlan boldogság fénylett.

Egy jól ismert plébános barátom, a rózsafűzér nagy imádkozója, Lourdes-ba menet megmondta: „Én nem fogok visszajönni!" Sajnálkoztak rajta. A barlang előtt mély imába merülve nézte a szobrot. Egy kegyelmet kért. És megkapta. Egy halk kiáltást hallottak a körülállók, barátom összeesett, és már nem volt az élők sorában. A zsebében találták a kis papírlapot tanúságul: „Édesanyám, ott a barlangnál akarok meghalni, édes, meleg mosolyod alatt . . ."

A csodás gyógyulások megállapítására külön iroda létesült, amely az orvosi tudomány néhány csillagából tevődik össze. Erről csak azt akarom megjegyezni, hogy a gyógyulások végérvényes kihirdetése mindig tudományos alapon történik, s mindig komolyabb és nehezebb. (Lásd a csatolt két leírást.)

Egy nagy épület fogadja be a súlyos betegeket, mindennel ellátják és a szolgálják őket. 1952-ben kérdeztem meg az Istenben boldogult főnöknőt: „Szabad kérdeznem: Hány beteget fogadtak be ebben az évben?" — „Tizenötezret" — hangzott a válasz. „És ezek a szegény, egész életre beteg emberek hogyan viselték magukat, várva a gyógyulást?" — „Ó atya, sohasem hallottunk egy zokszót, egy zúgolódást vagy panaszt, mind Istenbe vetett bizalommal viselte súlyos keresztjét." — „És hányan gyógyultak meg?" A főnöknő ünnepélyes komolysággal felelte: „Majd meglátjuk három év múlva. Tizenöten vannak különös megfigyelés alatt, és várják a csoda kihirdetését. De azt mondják, hogy azoknak a számát, akiknek a lelke gyógyult meg Lourdes-ban, senki sem ismeri, csak Mária, az irgalmasság anyja, és ez a szám felülmúlja az összes templomok tégláinak számát."

A gyóntatószékek kápolnájában 70-80 gyóntatószék várja a bűnöktől megterhelt embereket. Sokszor gyóntattam ott magam is. Valóságos kegyelemáradásról lehet itt beszélni. Egy rendtársam mondta nekem: egy havi gyóntatás után több száz rendkívüli megtérésnek volt fültanúja. De sokszor a Gave folyó partján is gyóntatják a papok a sziklákra térdelt hivőket.

A Lourdes melletti hegyen van a világhírű keresztút tizennégy fémstációja. Röviddel ezelőtt egy asszony mondta el nekem: „Elvált asszony voltam, és valóságos erkölcsi pocsolyába fulladtam. Édesanyám tudott mindenről, és Lourdes-ba készülve, mosolyogva mondta: Te nemsokára visszajössz Mária szívére. Anyám az éles sziklákon kétszer mezítláb járta végig a keresztutat, aztán beáztatta felhasadt lábát a Gave jókedvű habjaiba. És én visszatértem. Azóta mindennap magamhoz veszem Jézust, és három rózsafűzért végzek el." Ez csodás lelki gyógyulás; ismertem az illető előéletét.

A gyógymedencénél kb. 140-en várják sorukat, hogy a vízbe merüljenek. Egy atya vezeti az imákat reggeltől estig a gyógyulásokért. Ez a bizalom a legcsodálatosabb szentbeszéd a körülállók szívéhez. Aki arra vetődik, csatlakozik az imához. Egy alkalommal, amikor ott voltam, egy betegápoló-asszisztens leány teletöltötte poharát a medence vizéből, és felhajtotta a rettenetes folyadékot ezzel a kijelentéssel: „Édes testvéreim, előttetek lehörpintem e pohár mérges és szennyes vizét, azzal a kijelentéssel, hogy csak egy dolog van a föld hátán, ami lényegében szennyes, és ez a bűn!" Mindenkinek a háta borzongott. Csodálattól megdermedve raktároztuk el emlékezetünkben ezt a hathatós prédikációt. És a leány nem lett beteg. Minden hónapban találkozom vele.

Tizenegy csodás gyógyulttal is találkoztam. A hálálkodástól nem találtak szavakat. „Lányom haldokolva jött ide — mondta egy édesanya — és egészségesen vittem haza. Én sohasem hittem, hogy ez lehetséges!"

Megismerkedtem egy sekrestyéssel Lyon közelében, csodás gyógyulásának 52. évfordulóján. Főesperese elmondta, hogy földműves munkája közben beleesett a cséplőgép etetőjébe, és mint egy agyontaposott hernyót húzták ki onnan. Ismerősei ajánlották, hogy vigyék Lourdesba, minthogy ilyen rettenetes eset nem tartozik az orvosokra. Lepedőben szállították oda. Ötven zarándok kísérte. Lourdes-ban a lepedővel együtt a gyógymedencébe merítették, és imádkozott érte mindenki. Egy egészséges fiatalember lépett ki a vízből. Hazafelé ő vitte a zászlót a zarándokok élén. „Ötvenkét év óta sohasem voltam beteg" — fejezte be életleírását a sekrestyés.

A hivatalosan elismert csodás gyógyulások száma Lourdes-ban alig haladja meg a 70-80-at. De több mint 5000 nevet jegyeztek fel egy évszázad alatt, akik szörnyű betegségeikben gyógyulási kegyelmeket kaptak, és egészségük fordulóhoz érkezett.

Ezek után nem nehéz megfogalmazni, mi Lourdes lelke: Minden nemzet alázatos, rendíthetetlen bizalmának találkozása közös égi Anyánk irgalmas és megértő Szívével.

Nagy kegyelem volt, hogy 1954.febr.11.-étől 1966-ig Lourdes-ban élhettem. (Közbeesett az 54-es Mária-év, a jelenések százéves évfordulója.) Igaz, rengeteg elfoglaltságom volt, mivel konyhán dolgoztam, és sok vendégünk volt, püspökök, bíborosok, különböző egyházi méltóságok, egyszerű zarándokok; de élt bennem a tudat, hogy mint egyszerű ember — akárcsak Bernadette — édes magyar hazámat képviselhetem Szűzanyánk lábainál. A ferences misszionárius zárda gyönyörű helyen fekszik, fent a hegyen a Massabielle-völgy felett, kertünkből láthatjuk a bazilikát, s főleg halljuk a szentségi és a fáklyás körmenetek végnélküli Ave, Ave Mariáját és a Credót. Ezt megszokni és elfelejteni nem lehet. Az esti munka utáni éjbe nyúló virrasztások a barlangnál — az ilyesmi csak személyes élmény, s mindenkinek megvan a magáé.

De mi az, ami a barlanghoz vonz? Egy titokzatos jelenlét: a Szeplőtelen jelen van! Nem a fehér márványszobor hív, azt sokan nem szeretik, mert nem modern, és mikor Bernadette meglátta, ő is felkiáltott a művész előtt: oh ce n'est pas Elle! A látható csoda az, hogy a világ minden sarkából, minden rang- és fajkülönbség nélkül térdelnek a dísztelen, gyertyafüsttől megfeketedett grotta előtt. Csodák? Vannak azok is, de nem azok a fontosak.

Egy ideig olyan szerencsés voltam, hogy segíthettem a betegek és egészségesek bemártásánál a medencék jéghideg vizébe vászongallérban, egy pár fohász és ave tartama alatt. Télen is.

Egyszer egy szerzetesatya volt néhány hétre vendégünk. Minden szabad idejét a gyóntatószékben töltötte, és majdnem sírva mondta, mennyi megtérést eszközöl ki bűnösök részére az Irgalmasság Anyja. És mit írjak a nemzetközi katonazarándoklatokról, mikor a platánfák alatt térdelve vagy állva veszik papjaik feloldozását? Lourdes-ban nincs emberi tekintet, sem ellenséges gyülölet. Láttam, hogy német katonák visznek hordágyon francia tisztet a meredek keresztúton.

A forrást nemrég láthatóvá tették, üvegfedelet helyeztek rá. Ki ne nézné mély tisztelettel ezt a kiapadhatatlanul csobogó forrást a sziklák közt! És ki tudná leírni azokat a titkos csodákat, amelyeket csak Ő és a lélek ismer!

+

Tökéletes csendben és fegyelmezettségben folyik a végeérhetetlen vonulás a grotta előtt. Egyesek a magukkal hozott olvasókat, kegytárgyakat érintik a sziklához. Mások kékszegélyes, karcsú gyertyákat tesznek az ott álló nagy tartóba. (Hála Istennek a szenthely kapuin belül semmi mást nem lehet venni. Még emléktárgyakat sem. És ez megnyugtató.) Ha megtelik a tartó, a gyertyákat elviszik, és ráccsal védett helyen elégetik. Persze nem külön-külön: arra fél Lourdes sem lenne elég. Hatalmas kötegekben, egymásba harapva, sisteregve emészti meg őket a láng. Van ebben valami félelmetesen fölemelő. Aki már elvonult a barlang előtt, tovább megy, vagy leül valamelyik padsorba. Mindenki csendben imádkozik. Egy felügyelő vigyázza a vonulókat. Megfigyelem, mennyire nem gépies a tevékenysége, pedig föltehetően órák hosszat végzi a tűző napban. Sántító, botra támaszkodó férfi közeledik — máris ott van, kiemeli a sorból és előreviszi. Ugyanúgy egy vakot és kísérőjét. Fiatal házaspár jön gyerekkocsival. Jelekkel értésükre adja, hogy a kocsit bízzák nyugodtan rá. Az apa karjára veszi gyermekét, és felnyújtja mindnyájunk Édesanyjához. Az egyéni áhítatnak semmi

spontán megnyilvánulását nem akadályozza az őr, de semmit sem hagy jóvá, ami akadályozná a közösség rendjét.

A két nap alatt, míg ott időztünk, nem történt csodás gyógyulás. De a betegek arca nyugodt és elégedett. Werfel csodálatos mondása jár az eszemben: „Azt mondják, Lourdes-ban Miasszonyunk meggyógyítja azokat, akik Isten terve szerint meggyógyulhatnak, és rámosolyog azokra, akik nem gyógyulhatnak meg."

+

A sebes folyású Gave hídján áthaladva hamarosan ott vagyunk a múzeumnál, ahol Bernadette emléktárgyait őrzik: egykorú képeit, keresztelési anyakönyvi kivonatát, iskolásfüzeteit, pásztorfölszerelését, szerzetesi ruháját. A Rue des Petites Fossées-ban fölfelé haladva eljutunk a két történelemmé vált házhoz: amelyikben Bernadette született, és a nyomorúságos „Cachot", ahol a jelenések idején lakott. Szülők, testvérek egyetlen kis odúban. Itt még mindent eredeti állapotában hagytak. Egy kőpad a hálóhely. A falban néhány fogas „szekrénynek". Középen dísztelen kőoltár. Látom, amint egy látogató sietős kézzel az oltár takarója alá csúsztatja a kérését tartalmazó cédulát. A születés kicsit barátságosabb házában rács mögött Bernadette-ereklye, mellette gyertyák égnek. A helység plébániatemplomának kriptájában hatalmas síremlék: Peyramale abbé nyugszik itt, Bernadette megtermett, nehezen mozgó, nehezen meggyőzhető, de embereket és szíveket jól ismerő plébánosa.

+

A francia szervezőkészség és ötletesség iránti minden tisztelet sem magyarázhatja meg ekkora tömegek ilyen példátlan fegyelmét és bensőségét, ennek a két, látszólag egymást korlátozó magatartásnak ilyen tökéletes harmóniáját. Lourdes titka az imádság és a szeretet. Nem külön-külön egymás mellett, hanem egymást ihletve, egymásból forrásozva a Szűzanya fakasztotta forrás körül. Úgy, ahogy tulajdonképpen mindig és mindenütt lennie kellene, ahol keresztények élnek.

+

A jubileumi év befejező ünnepsége alkalmával jártam Lourdes-ban. Milliós tömeg hömpölygött az esplanade-on és szorongott a három nagy bazilika körül. (A földalattit pár hónappal előtte szentelték föl.) Szállást sem a zarándokházakban, sem a szállókban nem lehetett kapni, csak a városka szélén levő domboldalon ideiglenesen berendezett alumínium-bungalowokban. Sándor barátommal ott baktattunk fölfelé. Fiatal házaspár jött velünk szembe. Hallottuk: magyarul beszélnek. Hová mennek? — kérdeztük. „Egy percig sem maradunk itt. Félórája bolyongunk ebben a nagy táborban, egy lélekkel sem találkoztunk, és a kutya, amelyik először ugatott ránk, megszelídült. Mindenestül ellopnak." — „Lourdes-ban nem lopnak" — mondtam. Visszacsalogattuk őket. Még tizenöt év múlva is áldották azt a percet. Soha olyan nyugodt helyen, olyan bensőségesen nem tanyáztunk, mint ezen a szedettvedett szálláson. Esténként kölcsönösen kicseréltük élményeinket.

Sok helyen, köztük sok zarándokhelyen jártam, de sehol sem lehetett úgy imádkozni, mint Lourdes-ban. Főleg a jelenések barlangjában. Ott mindenki csendben könyörgött, rendesen a földön térdelve. Egy kis család mellett valaki kiterjesztett karokkal imádkozott. Csak a kis piros

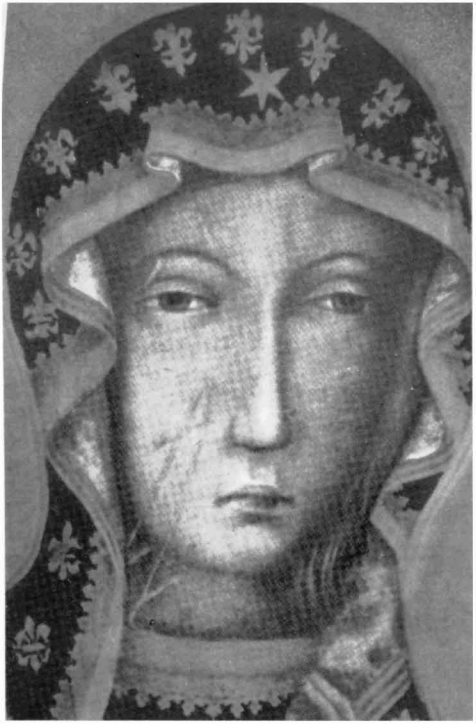

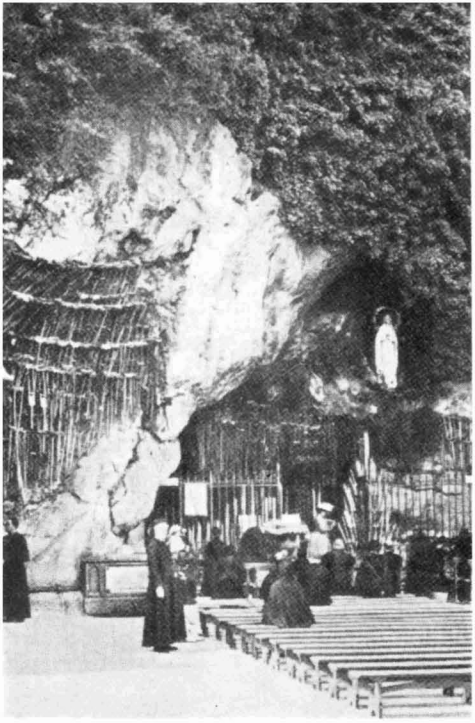

sapka jelezte, hogy nem közkatona Isten Egyházában. És ahogy ott végigtapogatták a sziklát és gyertyát gyújtottak, abból lehetett látni, hogy az emberek otthon vannak Édesanyjuknál. Csodát nem láttam, de ami ott abban a kis barlangban lefolyt, beszédesebb volt minden csodánál. A gyertyás körmenetben kb. 200 000 ember énekelte az Ave Máriát. Olyan volt, mint hogyha kicsiben az emberiség vándorolna az ég felé. A X. Pius bazilikában apró magyar csoport gyülekezett meghitten az oltár köré, — de mire áldozásra került a sor, már egész sereg ment az áldoztató rácshoz. A keresztút járása egy tömeg kiáltása volt az ég felé. Mindenki odavitte kis keresztjét Krisztus megváltó keresztje mellé, szíve vére beleömlött az ő kifolyt vérébe.

+

Mielőtt Dél-Franciaországból elindultunk volna Lourdes-ba, egy sebészfőorvos — nem tudta, hová megyünk — arról beszélt nekünk, hogyan gyógyult meg egy betege rövid idővel azelőtt Lourdes-ban. „Ha nem kezeltem volna évekig, és nem mentek volna át a röntgenleletei a kezemen, nem hinném el, hogy ugyanaz, aki előttem áll teljesen gyógyultan." Összenéztünk az urammal: Micsoda élmények várnak ránk! — gondoltuk mind a ketten. Aztán egy ragyogó őszi napon ott szorongtunk, turistákkal és zarándokokkal vegyesen a vonaton, amelynek az ablakából a Pireneusok hófedte tetejét láttuk és a gyönyörű rozsdaszínben pompázó erdőket. Lourdes-ba megérkezve rögtön a grottához indultunk. Éppen egy olasz katona-zarándokcsoport vonult fel, a zenekar nagy csinnadrattával előttünk masírozott. Egy óriási koszorút vittek, amelyen olasz nemzetiszínű szalag díszlett. A szél megfordította a szalagot, és piros-fehér-zöld lett belőle. Erre megint összemosolyogtunk. Aztán elgondolkodtam: arra gondoltam, hogy most mit is fogok kérni. Úgy éreztem magam, mint a kisgyerek karácsony előtt: izgatottan vártam, hogy most fog fölpattanni Isten ajtaja, és szinte kívánságlistát állítottam össze magamnak, azoknak, akiket szeretek, élőknek és holtaknak. Miért is ne kapnám meg mindezt, hiszen hittel kérem Istentől!

Megérkeztünk a grottához, és imádkoztunk egymás mellett térdelve. Hirtelen valami nagyon meleg érzés öntött el: mintha egy puha fészekben volnánk. Egyszerre fájdalom és boldogság. Mintha kiléptem volna egy hegyoromra, és valami nagy, szabad szél fújt volna körülöttem. És hirtelen olyan nevetségesnek éreztem a kívánságlistámat. Jöttek közben mások is: a betegek imaórája következett, hoztak tolókocsiban bénákat, sántákat, nyomorultakat, épeket. Elkezdődött az ima, a refrénje mindig ez volt: „Uram, ha Te akarod, meggyógyíthatsz engem!" Ez fogott meg a legjobban. Tulajdonképpen a Getszemáni-beli imához volt hasonló: „Uram, ha lehetséges . . . de azért ne az én akaratom legyen meg, hanem a tiéd." És ezt betegek százai imádkozták egyszerre. Ez a közös ima valahogy belevont az emberek közösségbe: úgy éreztem, nem is tudok már csak magam imádkozni, hanem valami kényszerít, hogy fonódjak bele ebbe az imába, és velük együtt könyörögjek én is. Akkor megéreztem: nem arról van szó, hogy az én kívánságaim teljesedjenek, hanem az Isten irányomban érzett kívánságainak kell teljesednie. Az ő teremtői gondolatát kellene meglátnom magamra vonatkozólag. És ráeszméltem egy óriási szívdobbanással, hogy ezt csak Krisztussal tudom megvalósítani, csak Vele kiegészülve tudok az az ember lenni, akinek Isten elgondolt. És akkor az egész csodaproblémát olyan hallatlanul egyszerűnek és magától értetődőnek éreztem. Ha az szolgál Isten

dicsőségére, hogy valaki meggyógyuljon, akkor meggyógyul, ha az, hogy ne gyógyuljon meg, akkor nem fog meggyógyulni. És a gondolataim körül egyre zúgott a refrén: „Uram, ha akarod, meggyógyíthatsz engem!"

Aztán, mint mikor a tengeren beáll az apály, ezek a hangok is elcsitultak; vége lett az imaórának, az emberek elmentek, este lett, hideg lett, és az uram megszólalt: „Késő van már, menjünk vacsorázni." Szótlanul mentünk, egyikünk se tudott beszélni, annyira tele volt a szívünk. Csak annyit mondott később: „Ez az atmoszféra leírhatatlan. De nehéz lesz innen hazamenni!" Csodát nem láttunk. De biztos, hogy mióta Lourdes-ot megjártam, azóta másképpen imádkozom. Mondhatnám, hogy megtanultam Lourdes-ban imádkozni.

+

Már a vonatban fölismerjük egymást, lourdes-i zarándokok, anélkül, hogy ismernénk egymást. A mosolyunkról. A szenvedésnek, a részvétnek és a reménynek ez a mosolya úgy száll át arcról arcra, mint ahogy az esti körmenet előtt gyullad ki egyik gyertya a másik után.

Ennek az eredetijéhez oly kevéssé hasonlító Mária-szobornak a másolatai százezerszámra terjednek világszerte. Gyerekesség, de úgy van: kezünknek meg kell érintenie valamit, szemünk látni akar egy képet. Rómában egyszer Msgr. Duchesne, az ereklyék kérlelhetetlen szakértője, letérdelt egy nyilvánvalóan hamis jászolereklye előtt, és sírni kezdett. Környezete megdöbbent, mire ő kijelentette: „Az igazit juttatja az eszembe." Éppen így azok a palacknak vagy hőmérőnek használható világító szobrocskák, mindaz a szörnyűség, amit a kereskedők árusítanak, az „igazit" juttatják eszünkbe: Máriát, Krisztus Anyját és az emberek anyját!

Különben a massabielle-i szobor jól megfelel a Szentírás képének: „Ó én galambom a sziklaüregben . . ." Az ember azt mondaná, hogy a következő percben elrepül. Nem minket néz, hanem az eget. Lourdes olyan, mint egy három fokú létra. A legalsó Bernadette, a második Mária, a harmadik Jézus. Bernadette Máriát nézi, az pedig az eget.

+

Lourdes városkája éjszakára becsukódik. A boltokba visszarakják az árukat és lebocsátják a redőnyöket. A nagy bazárt bezárják, a város kihalt. De Mária birodalma nyitva marad. Szabadon járhatják a kései zarándokok, a magányos imádkozók. Lourdes szíve mindörökre nyílt város. Ha valakit meglátogatott az Isten, az soha többé nem zárul be.

+

Egy este ott voltam a grottánál. Szakadt az eső. Nyolcan húzódtunk meg a szikla védelme alatt, a forrás és — a sötétben láthatatlan — bazilika között: két néger, egy nagyon egyszerű öregasszony, egy másik asszony, akinek az arcáról lehetett leolvasni, hogy sok minden nyugtalanítja, egy fiatal pár kisgyermekével és jómagam. Az esőcseppek időről időre kioltottak egy-egy gyertyát. Nem hallatszott más, mint a kialvó láng sercenése, a zápor kopogása az esplanade-on és a Gave csobogása. Csendesen ültünk a fekete szikla mentén. Egyszerre a kicsi kiszakította magát apja karjából, és futni kezdett a szobor felé, ezt kiáltozva: „Mama! mama!" Egymásra néztünk. Ez a gyerek kikiáltotta azt, amit mindannyian gondoltunk.

KÉT LOURDES-I CSODA

Lourdes-ba évenként több millió ember látogat el; az 1958-as jubileumi évben 6 milliónyian jöttek. 1971-ben 3 362 525-en. A betegek száma 1950-ben 30 000 volt; 1971-ben a két kórházban 44 371 (ehhez a számhoz hozzá kell adni azokat a betegeket, akik szállodában szálltak meg). Ez utóbbi évben 368 050 fürdőt vettek. Az Orvosi Hivatalt 1950-ben 1400, 1959-ben 1598 és 1971-ben 1636 orvos és gyógyszerész látogatta meg; 1949-ben 47 egyetemi orvosprofesszor járt ott. A látogató orvosok között szép számmal akadnak protestánsok, zsidók, mohamedánok, buddhisták, szabadkőművesek, hitetlenek.

1858-tól 1958-ig több mint 5000 gyógyulást regisztráltak, 1946 és 1969 között kilencszázat. A komolyabbnak tekinthető évi gyógyulások száma kb. harminc. Az egyházi hatóságok 1858-tól 1958-ig 58 (1971-ig pedig, ha nem csalódunk, újabb tíz) gyógyulást ismertek el hivatalosan orvosilag meg nem magyarázható, a Boldogságos Szűz közbenjárásának tulajdonítható gyógyulásnak. Közülük való az alábbi két eset.

A gyógyulások kivizsgálása jelenleg három lépésben történik: 1) Először az Orvosi Hivatal foglalkozik a betegségre, a gyógyulás lefolyására és maradandóságára vonatkozó vizsgálatok lefolytatásával és dokumentálásával; 2) a kiemelkedő eseteket a Nemzetközi Orvosi Bizottság vizsgálja felül; ennek a bizottságnak 1956-ban 36 tagja volt tíz nemzetből; 3) az utolsó vizsgálatot a meggyógyult beteg helyi megyéspüspöke végezteti el egy egyházi bizottsággal, és a püspök mondja ki a gyógyulás természetfölötti jellegét megállapító döntő szót.

A következő két eset vázlatos összefoglásának forrása: Louis Monden, *Het wonder* (Utrecht-Antwerpen 1958), 217-221. és 197-199.

Pieter De Rudder

Az utóbbi évszázadok legtöbb feltűnést keltő csodája a lourdes-i Szűz egy belgiumi szentélyében történt 1875-ben. Századunk első évtizedében, a meggyógyult ember halálát követő években száznál több orvos tanulmányozta át az esetet; a milánói orvostudományi akadémia ötórás nagy vitát szentelt neki. A tények önmaguktól beszélnek, és kevés komoly ellenvetésnek hagynak helyet.

Pieter De Rudder 53 éves kertész Jabbekében (Brugge közelében, Belgiumban). 1867. február 16-án egy megbillenő fatörzs elkapja a bal lábszárát; eltörik a sípcsontja és a szárkapocscsontja. Egy oudenburgi orvos, Dr. Affenaer kiveszi a csontszilánkokat, helyreállítja és gipszbe teszi a törést. Néhány héttel később, mivel a beteg éles fájdalmakról panaszkodik, a gipszet le kell venni. Az orvos a lábfej hátsó felén egy mély gennyező sebet, a törés helyén pedig üszkösödő sebet talál. A törés egyáltalán nem gyógyult.

Egy évig tartó ágyban fekvés után a beteg állapota változatlan. Dr. Van Hoestenberghe stalhillei orvos 1871-ben vizsgálta meg először, nem hivatalos minőségben, hanem önként, részvétből. De Ruddert igen rossz állapotban találja; a nagy tyúktojás nagyságú lábszárseb tele van barnás színű és igen kellemetlen szagú gennyel; ha az ember balkezével megfogja a lábikrát, jobbkezével pedig a lábfejet forgatja, annyira el tudja fordítani, hogy a lábsarok előre kerül, sőt még tovább is fordul; ha pedig a törött lábszárat meghajlítja, akkor a törés helyén előtűnik a négy csontvégződés; a végződések körül már nincs csonthártya, ellenben a csontvégződések szilánkosak; ha a lábszárat elengedik, leng, mint az órainga.

1873-tól kezdve Dr. Verriest feladata a beteg kezelése. Ismételten megbeszéli az esetet Dr. Van Hoestenberghével, és teljesen reménytelennek tekinti. Megpróbálkoznak újabb kezeléssel, de eredménytelenül. A beteg nem egyezik bele, hogy lábát levágják. 1874 végén Dr. Van Hoestenberghe ismét megállapítja, hogy De Rudder állapota változatlan. A törés helyén a csontvégződések közötti távolság kb. 3 cm. 1875 január közepén Dr. Verriest utoljára vizsgálja meg a beteget, és arra az elhatározásra jut, hogy a kezelést abbahagyja. Kb. három héttel a zarándoklat előtt Dr. Van Hoestenberghe meglátogatja a beteget, mégegyszer megállapítja a lábszár abnormális mozgékonyságát, anélkül azonban, hogy a kötést levenné. Ápr. 2-án és 5-én szemtanúk állapítják meg a lábszár állapotának változatlanságát. A zarándoklat előtti napon, ápr. 6-án este ugyanezt a megállapítást teszi három tanú. De Rudder leveszi a kötést, és hagyja, hogy látogatói csavargassák és lengessék lábszárát. Később ez a három tanú részletekbe menő és egybehangzó tanúbizonyságot tett. Igen sok tanú látta a beteg állapotát a zarándoklat során, többek közt a vasúti őr, aki besegítette a vonatba, és a kocsis, aki Dampoortból omnibusszal Oostakkerbe szállította, és látta a lábszár abnormális mozgathatóságát.

Pieter De Rudder 1875.ápr.7-én zarándokolt el a lourdes-i Szűz oostakkeri (Gent melletti) kegyhelyére. Heves fájdalmak közepette körüljárja a barlangot a többi zarándokkal együtt; támogatják, és végül leültetik egy padra. Hirtelenül jól érzi magát; feláll, az emberek sorfala között előrefurakszik, és letérdel a Szűzanya szobra előtt. Ott döbben rá a valóságra: meggyógyultam! Egyedül föláll, háromszor körüljárja a barlangot. Azonnal de Courtebourne grófnő kastélyába viszik (a kegyhely az ő birtokán fekszik), és megvizsgálják: „A lábszár és a lábfej, amelyek pár perccel előbb még nagyon meg voltak dagadva, visszanyerték normális méreteiket; a gipsz és a kötés magától leesett; a két seb eltűnt; a törött csontok hirtelen összenőttek; két forradás mutatja a korábbi sebek helyét."

Dr. Van Hoestenberghe megállapítja és jegyzetfüzetébe felírja a teljes gyógyulást. De Rudder nem sántít. Ki lehet tapogatni, hogy a

csont szilárd és sima. A sípcsont belső felületén nincs semmi egyenlőtlenség; csupán egy kis horpadás marad a csonttaréjon, a korábbi törés helyén.

Pieter De Rudder folytatja régi foglalkozását, egészen haláláig, gyógyulása után még 22 évig. Szorgalmas és dolgos munkás hírében áll. 1898-ban tüdőgyulladás viszi el.

Tizennégy hónappal halála után exhumálják; két sípcsontját és szárkapocscsontját kiveszik, lefényképezik, tudományos leírást adnak róluk. Ezeket a csontokat ma a bruggei püspöki palotában őrzik.

Az egyházi ítéletet Msgr. Waffelaert, Brugge püspöke mondta ki 1908-ban.

Jeanne Fretel

1948-ban 34 éves. Rennes-i betegápolónő. Egészsége mindig gyenge. Gyermekkorában kanyarón, vörhenyen és torokgyíkon ment át.

1938 januárjában vakbélműtét. Augusztusban hasfájdalmakkal visszakerül a klinikára; alsóteste egyre jobban felpuffad és megkeményedik. Ibolyántúli sugarakkal végzett kezelés javulást hoz. 1939 januárjában Dr. Marnelle megoperálja petefészekhólyaggal; a seb gyorsan gyógyul. Szeptemberben azonban ismét egyre növekvő fájdalmak lépnek fel. Március 19-én megint felveszik a rennes-i Hôtel-Dieu-be: tuberkulótikus hashártyagyulladás. A hasműtétnek nincs egyéb eredménye, mint egy bélsárfisztula, amelyet csak öt újabb műtéttel lehet ismét lezárni, 1944 novemberében. A test felfúvódott és kemény marad.

1946 januárjában a pessac-i, áprilisában a La Benne-Océan-i szanatóriumba kerül. Július 16-án műtét egy elgennyesedés miatt, amelyet a felső állkapocscsont gyulladásának tulajdonítanak; csak kilenc fogát hagyják meg. Állapota súlyosbodik. 1946.dec.3-án a pontchailloni menhelyre kerül; már egy éve állandóan ágyban fekszik, és másodszor is felveszi a betegek szentségét. Testhőmérséklete reggelenként 39,5 °, esténként 36,5 °; hasa kemény tésztához hasonlít, állandóan fáj, kopogtatásra kongó hangot ad. A beteg naponta 6 cg morfiumot kap.

1948 áprilisában Dr. Pellé 25 napos sztreptomicinkúrának veti alá; fájdalmai enyhülnek, de továbbra is hány, sokszor feketés vért. A láz először csökken, de aztán megint emelkedik: reggelenként 40 °, esténként 36 °; a lourdes-i dosszié a betegség idejéből 18 hónap lázlapjait tartalmazza. Augusztustól októberig további gyengülés; már csak kevés folyékony táplálékot tud magához venni. Agyhártyagyulladás jelei mutatkoznak. Sok genny a székletben. A gyakran fellépő szívrohamok veszélyeztetik életét; szept.20-án harmadszor is felveszi a betegek kenetét.

1948.okt.4-én érkezik Lourdes-ba, súlyos kachexiás állapotban. Nem is tudatosul benne, hogy Lourdes-ba hozták. Okt. 5-én a barlanghoz és

a fürdőbe viszik; állapota nem változik. Okt. 8-án, pénteken, halálán van; így viszik a betegek miséjére, Szent Bernadette oltárához. A pap a hányás veszélye miatt nem akarja megáldoztatni; végül egy kis darab ostyát nyújt neki. Ami ezután következik, arról maga Jeanne Fretel így számol be az egyházi per során: „Kellemes érzés fogott el, és akkor először jöttem rá arra, hogy Lourdes-ban vagyok. Megkérdezték tőlem, hogy érzem magam. Azt feleltem: nagyon jól; alsótestem még mindig kemény és felpüffedt, de nem szenvedek. Adtak kecsketejet; ízlett, kiittam, és magamban is tudtam tartani. Mise után, még mindig a hordágyon, odavittek a barlanghoz. Ott néhány perc múlva az az érzésem támadt, hogy valaki karonfog és felültet. Ülök, körülnézek, hogy valaki segített-e, de nem látok senkit. Rögtön utána ülés közben úgy éreztem, hogy ugyanaz a kéz, amely felsegített, megfogja a kezemet, hogy alsótestemhez vigye. Első pillanatban azt kérdeztem magamtól, tulajdonképpen mi is történik velem, meggyógyultam-e, vagy álomból ébredek. Éreztem, hogy testem megint normálissá vált. És hihetetlenül megéheztem." Visszatérve a kórházba bőségesen és szokatlan étvággyal eszik. Délután felkel, egyedül felöltözik, elmegy a forrásokhoz, és ott minden nehézség nélkül saját erejéből megfürdik.

Másnap délelőtt a Tudományos Kutató Irodában öt orvos megvizsgálja. Testbősége 1 méterről 75 cm-re esett, alsóteste sima és hajlékony, tapintásra nem fáj; az izomsorvadást leszámítva minden normális.

Vonattal utazik haza, jóformán egész utazás alatt áll és járkál. Rennes-ben Dr. Pellé megvizsgálja, és megerősíti a teljes meggyógyulást. Testsúlya okt. 9-től 25-ig 14 kilóval gyarapszik; az első nyolc napban napi 1350 grammal; utána a testsúly állandósul. Rögtön munkába áll; reggel fél 6-kor kel, és este fél 12-kor fekszik. Nincs többé láza; a dosszié a gyógyulás utáni 12 hónap lázlapjait tartalmazza. Étvágya kitűnő, nagyon jól alszik.

Egy év múlva, 1949.okt.5-én, a Tudományos Kutató Irodában megint megvizsgálják. 28 orvos írja alá a jegyzőkönyvet, amely leszögezi, hogy a gyógyulásra nincs orvosi magyarázat.

1950.nov.20-án Clément-Émile Roques bíboros, Rennes érseke dekrétumot ad ki, amelynek utolsó bekezdése így szól: „Elismerjük, hogy Jeanne Fretel kisasszony, aki tuberkulótikus hashártyagyulladásban szenvedett, agyhártyagyulladás jeleit mutatta, és súlyos kachexiás állapotban volt, 1948.okt.8-án hirtelen és teljesen meggyógyult, amikor Lourdes-ban Szent Bernadette oltáránál megáldozott; kijelentjük, hogy csodás gyógyulásról van szó, és hogy ezt Isten különös közbelépésének és a lourdes-i Szűzanya közbenjárásának kell tulajdonítani."

Nagy Ferenc

Pálfi Géza

A NAPBA ÖLTÖZÖTT ASSZONY

Csíksomlyó Hargita megyében, az Olt felső folyásánál, a Keleti Kárpátok Hargita nevű hegyvonulatának lábánál fekszik. Ma Csíkszeredának a külvárosa. A búcsújáróhely rövid ismertetőjében ezt olvassuk: „A csíksomlyói kegytemplom mint műemlék a leghíresebb magyar szentélyek közé tartozik. A ferencesek építették 1440 táján, gótikus stílusban, Hunyadi János támogatásával. A századok során sok viszontagságon ment át; az 1661-es török-tatár betöréskor pedig teljesen elpusztult. A kolostorépület mai alakjában 1759-79, a templom pedig 1804-38 között épült. Itt működött Kájoni János nyomdája 1675-től, és itt folytak a híres passiójátékok is. A templom legnagyobb értéke a Szűzanya hársfából faragott kegyszobra a 15. századból. A Somlyó hegyén három kápolna áll. Pogány, illetve őskeresztény nyomokon épültek a 15-18. században."

Prohászka püspök 1902-s székelyföldi útja alkalmával gyönyörű írásban számol be élményeiről. Ebben írja, hogy ott, ahol székely munka, székely kínlódás, székely élet varázsolja aranycsíkká a völgyet, őrt áll a Somlyó hegye a Szent Szűz szentélyével, hol az ájtatos erőtlenség alázatos imában lelket kér a küszködő erőnek. Ennél jobban a kegyhely szerepét nem is lehet megfogalmazni.

A somlyói búcsújárás 1567-ben kezdődött el. Ennek az évnek tavaszán János Zsigmond haddal indul Csíkba, hogy ott is unitáriussá tegye a lakosságot. A székelyek, István gyergyóalfalusi pap vezetésével, Csíksomlyóra vonultak asszonyostól, gyermekestől, hogy hitükben megmaradásukat a Szűzanyánál kikönyörögjék. Pünkösd szombatján híre futott, hogy Székelyudvarhely felől, a Hargita erdőrengetegein át közelednek a fejdelem csapatai. Az asszonyok, gyermekek, öregek ott maradtak a Szűzanya szentélyében, hogy az Istenanya segítségét kérjék, a férfiak pedig a Hargita bércén, a Tolvajos tetőn tönkreverték a fejedelem csapatait. A lakosság a győzelmet a somlyói Szűz közbenjárásának és csodájának tulajdonította. Ettől kezdve a gyergyóalfalusiak vezetésével pünkösd szombatján, a győzelem napján, évente megtartották a nagy búcsús körmenetet. A falvak népe mintegy 150 km-es körzetből úgynevezett „keresztaljával" zarándokolt a búcsúra.

Ma már nincsenek látványos keresztaljás felvonulások. Nem zeng a templomhoz érkező búcsúsok éneke:

Nyíljon ki szivetekben az örömvirág!
Zengjétek, hogy hallja meg az egész világ!
Édesanyánk, hozzád jöttünk,
Lángadozva, mert szeretünk . . .

— de hitből fakadóbban, tisztultabban ma is él a ragaszkodás Máriához. Alig lehet meglátogatni úgy a kegyhelyet, hogy közben újra meg újra meg ne álljon egy hazai vagy külföldi jelzésű személygépkocsi, amelynek utasai zarándokként jöttek. És a pünkösdszombati nagy búcsún az ország minden részéről hozzák a vonatok, autóbuszok és más közlekedési eszközök a zarándokok tömegeit, akiket már nem a megszokás, nem a hagyomány, hanem a lelki igény és a hit hoz Csíksomlyóra.

Természetesen a búcsújárás során időnkint felbomlik a rend. Amikor több tízezer ember akar a keskeny lépcsőn feljutni a Szűzanya kegyszobrához, amikor egész éjszaka vonul, nyüzsög a tömeg a templomban, nem lehet a legpéldásabb rendet tartani. De vajon nem így egészen életszerű? A sarokban alvó kifáradt zarándokkal, a földre települt étkező emberrel, aki mikor felébred, vagy befejezi az étkezést, folytatja egész éjszakai imádkozását. És vajon nem így volt-e a Hegyen is, ahol Urunk elmondotta a nyolc boldogságot? És vajon nem ő mondotta-e boldognak az egyszerű, alázatos, természetes embert, a tudós, botránkozó gőgösök rovására? A hit, ami kisugárzik, magával ragad. Protestáns, eléggé közömbös újságíró mondotta el, hogy élete legnagyobb élménye az a szentmise volt, amelyen Somlyón, a Szűzanya templomában vett részt, mert ő még ekkora hitet nem tapasztalt sehol.

A kegytemplom egyszerű, szinte szegényes, mint minden ezen a török-tatár járta földön. És mint a nép, amely évezredes értékei közt őrzi az egyszerűséget, igénytelenséget, de amely mégis Mikest, Csoma Sándort, Gábor Áront, Dózsát, Tamásit és Márton Áront adta.

Nincsenek a templomnak nagy értékei, drága kincsei. De ott van a mindennél nagyobb érték, a csodatevő Szűzanya kegyszobra. A szobor arcát is megkoptatta az idő. Legendák beszélnek arról, hogy az arcon látható sebek török és tatár katonák kardcsapásait őrzik. Akárcsak a népé, amely magáénak tudhatja a szobrot. De a hagyomány beszél arról is, hogy ezt az arcot soha nem kell letörölni, mert nem szállja a por. Frissen ragyog mindig.

A világhírű műalkotások listáján nem szerepel a kegyszobor. A világ leghíresebb kegyszobrai közt sem tartják számon. Mégis így, kopottságában, egyszerűségében, megviseltségében hozza hozzánk legközelebb a Szűzanyát. Ő, tudjuk, igen közel áll hozzánk, akik időről időre hozzá menekülünk. Mert soha nem lehetett hallani, hogy ő valakit magára hagyott volna, aki oltalmát kérte, és segítségért hozzá folyamodott.

Félreeső, magános helyen van a somlyói szentély. A nagy nemzetközi útvonalak messze futnak innen. De a mának csendet alig találó embere itt, a kis Somlyó hegy lábánál megtalálhatja a csendet. S ha

rátalált, akkor elindulhat a lelki megnyugvás ösvényein. Hiszen: „Aki engem megtalál, életet talál, és üdvösséget merít az Úrtól."

Ennyit tartottam szükségesnek elmondani a kegyhelyről.

+

Beszámoló a pünkösdi nagybúcsúról

Beszámolni nehéz a búcsúról. Olyan elemi erővel ragadja meg a lelket is, mint ahogy a testet magával sodorja a hullámzó tömeg. A szokás kerete megszűnt, de az ősi hit feltör a lelkekből, és mindig újabb formákban tanúskodik a Lélek erejéről. Minden évben az első pünkösd csodája ismétlődik itt meg.

Csütörtökön előkészítik a templomot. „Oltárfosztással" kezdik, vagyis eltávolítanak minden szőnyeget, gyertya- és virágtartókat, könnyen mozgatható tárgyakat, hogy minél nagyobb legyen a hely. A kegyszoborhoz vezető feljáratot megerősítik, és az oltárt védőkorláttal veszik körül. Üzembe helyezik a hangerősítőket és a szellőztető berendezést, ami nemrégiben készült el. A falu lakossága is felkészül a búcsúsok fogadására.

Pénteken kezdenek érkezni a csoportok. Zárt sorban vonulnak fel a főoltárhoz. Ott térdre borulnak, és bensőségesen köszöntik Máriát imával, majd felállva következik az ének. A legtöbb vidéknek külön köszöntője és búcsúzója van, de közismertek is akadnak. Azt a szívből jövő dalt tintával leírni nem lehet. Nagyon mélyből jön, és olyan magasba száll, hogy szóról szóra érti, akinek szól. Ki-ki vérmérséklete, öröme-bánata szerint díszíti a dallamot, hangsúlyozva az adott szöveg reá vonatkozó szavait. Ezt sírás nélkül nem lehet végighallgatni.

Utána „elszállásolják" magukat valamelyik mellékoltárnál, ami abból áll, hogy egy kupacba lerakják csomagjaikat, és elmennek gyónni. A sekrestyében, oldalfolyosón és a „kerengőben" gyóntatnak a környék plébánosai. Mindenütt százával állnak. Egy-két pap állandóan áldoztat. A templom közepén hosszan állnak két sorban az áldozók. Óránként kezdődnek szentmisék. Akinek legalább küszöb vagy lépcső jut ülni, az kényelemben érzi magát. Az apróbb gyermekeket lefektetik oltárlépcsőre vagy fal mellé a zekére, és őrt állnak mellettük, hogy el ne tapossák. Ilyenkor szorul ki a templomból a tél hidege, és enyhül elviselhetővé egész nyárra a hőmérséklet.

Régen a körmenet volt a fénypontja a búcsúnak. Kb. 100 község vonult fel templomi zászlók alatt. A távoliak is gyalog jöttek már pár nappal pünkösd előtt, és a szomszédos községekben szálltak meg. Sehol nem fogadtak el ágyat fekvőhelynek. Nem volt ritka az olyan sem, aki 40-50-szer járta meg ezt az utat. A menet élén „csengettyűsök" álltak, akik fogóval ellátott jó nagy csengőkkel megszabták a menet üte-

mét. Volt egy-két nagy zászlójuk (háromrúdú), és minden csoportnak (férfi, nő, leány, legény, gyermek) kicsi zászlója. Ahogy vonultak végig a falvakon, harangszóval fogadták őket, és „áldás" (nyári zápor) kísérte útjukat. Közben énekeltek, imádkoztak. Szemgyönyörködtető látvány volt nézni a népviseletben vonuló „kereszteket". Pénteken és szombaton szinte egész nap szóltak a kegytemplom harangjai. A házfőnök fogadta az érkező kereszteket, köszöntötte és vezette fel a Máriához. Délután 3 órakor kezdődött a körmenet a templomtól a Kis-Somlyóhegyet megkerülve vissza a templomig. 2 km-forma út. A tetőn két régi kápolna van, ott rövid pihenőt tartottak. A keresztek sorrendje az 1567-es csatában való részvétel szerint alakult ki. Gyergyóalfalu vezetett. A menet közepe táján vonult fel a katolikus gimnázium, a helyi papság, esetleg a püspök is. Valamelyik papnak készülő ifjú vitte a „labóriumot", ami 30 kg-nál nehezebb ereklyét tartalmaz, és azok névjegyzékét, akik vitték. Egyenruhás testőrök vették közre. Segíteni csak szükség esetén szabadott. A sor vége összefolyt a visszaérkezők elejével. Aki legalább egy pohárnyit nem ihatott a hegy alatti borvízforrásból, úgy érezte, „nem teljes" a búcsúja.

Most az est beállta után azok, akik nem férnek be a templomba, elindulnak körmenetre. Teljesen önként alakult csoport. Egy-egy jobb hangú énekbe kezd, és a tömeg átveszi a dalt. Idén borús idő volt, csak a szívük világított. Meg-megmozdultak a nyírfák, mert gallyat szoktak törni róluk, és annyi üdvözlégyet mondanak el, ahány levél van az ágon. Az út folyamán előkerül sok elfelejtettnek vélt ének és ima. A környező dombok visszhangozzák egész éjjel: „Ékes virágszál, hozzád esdeklünk, Szép Szűz Mária, könyörögj értünk!" A vállalkozóbbak a „Jézus hágóján" mennek ki, közben a keresztúton elmélkedve beszélgetnek az illető állomás eseményéről, mert sötétben nem használható az imakönyv. Ez a rész legalább 75°-os meredély. A megtért csoportnak helyet csinálnak a templomban, hogy az is pihenjen egy keveset. A helyadókból indul a következő csoport. Helyi lakosok is sokszor csatlakoznak hozzájuk. Bent a templomban is egész éjszaka imádkoznak és énekelnek. Különböző vidékűek egymást megtanítják kedves énekeikre, imáikra. A fáradtabbja szunyókál egyet-egyet. Aki megéhezik, eszik a szatyorból, és iszik rá az üvegből. Az istenközelség családiassá válik. Ilyenforma lehet a mennyország, vagy amikor az Úr Jézus hétköznapjain elvegyült az emberek között.

A kegyszoborhoz vonulók lánca három napon keresztül meg nem szakad. Máriának csak a lába elérhető, de mezítlábra simogatják. Imakönyvet, rózsafűzért, zsebkendőt, kalapot érintenek hozzá, és a hegyen tört nyírfaágat. Ha láthatóvá válna a sok lerakott gond és kiöntött panasz, igen nagy halom lenne belőle. Itt válik ismét elviselhetővé az élet mindennapi gondja.

Persze megmarad az emberi gyarlóság. Amióta nincs a csoportoknak hivatalos vezetőjük, gyakran megesik tolongás közben a lökdösődés, veszekedés. Hullámzik, morajlik a tömeg, jaj a gyengébbeknek, fájós lábúaknak. Nem oda megy ilyenkor az ember, ahova akarja, hanem ahova sodorják. Láttam egy bácsikát, aki nagy köteg rózsafűzért árult (saját készítésűt). Közben egyet szemezgetett, maga sem tudván, hogy az Avékat-e, vagy az eladottakat számlálja. Egy másik atyafi, miközben egy sörösüvegből oltogatta szomját, búcsús ágát megőrzés végett a csizmaszárába szúrta.

Szombat volt tulajdonképpen a búcsú napja, de most vasárnap érnek rá jobban az emberek, ezért vasárnap volt nagyobb a dugulás. Én sejtettem, hogy jó lesz korán kelni, és már 1/2 6-kor kivonultam. Akik bent voltak éjszaka a templomban, azok egy kicsit éppen kimentek megjártani gémberedett tagjaikat; a reggeli forgalom csak akkor indult. 6-kor volt az első mise. Jótálló képességemet ismerve vittem egy összecsukható széket. A padok előtt ráültem, és majdnem becsületesen meghallgattam a szentmisét. Az áldozók menetébe is viszonylag könnyen sikerült besodródnom. A kijövés már nehezebben ment. A Szék útját feketén, egész hosszában ellepte a nép. Az olvasót morzsolgatták, énekek szövegét illesztették strófákba. A köd akkor kezdett visszahúzódni, harmatot hagyott a hajukon, amin szépen csillogott az akkor ébredő napsugár. Az útmenti udvarokon a gyümölcsfák nagy fehér csokrokkal díszítették az ünnepet. A hatóságok elirányították az árusok sátrait és a járműveket. Így a vonuló nép áhítatát nem igen zavarták. Előtte is, utána is bőségesen hullott a kincset érő búcsús zápor; de vasárnap végig kitartott a szép idő. Ötvenezerre becsülik hozzávetőlegesen a résztvevőket, de pontosat nem lehet tudni. 12 000 ostya fogyott el. Annyi bizonyos, hogy minden évben tetemesen emelkedik a résztvevők száma.

Hétfőn délelőtt búcsúzkodnak az utolsó csoportok. Szépen felvonulnak a szentélybe. Imával kezdik, de az énekük a legmeghatóbb. Érzik rajtuk, hogy alig tudnak elszakadni. Újabb és újabb mondanivaló jut eszükbe. Életüket, családjukat, gondjaikat Máriának ajánlják. — Lassan kezdenek hátrálni, s még az ajtóból is visszanéznek. Mária biztatóan néz utánuk, a kicsi Jézus talán még integet is.

Hát leírék néhány morzsát a búcsúról. Én a tünek is csak kontára vagyok, de jó tollal is lehetetlen leírni azt, ami a lelkekben történik. Híd ez a hely, ahol az ég és föld közlekedik. Ha ebből a pár sorból felbuzdul néhány kánaáni asszony lelkületű valaki, hogy ők is a helyszínre jöjjenek, további kívánságukat bizonyára nem tagadja meg tőlük az Úr.

Gyárfás Piroska

Soós Márta

EINSIEDELN — MÁRIAREMETE

Minden Mária-kegyhelynek megvan a maga sajátos illata, egyéni jellege, külön-külön titka. A Lélek vonz bennük jegyese, Mária felé. Közvetlen jelenések helyén épültek-e, vagy egy szent készítette elő életével a tiszteletet, századok sötétjébe vész-e eredetük, vagy pontos történelmi adatok állnak rendelkezésünkre: nem lényeges. A lényeg a kegyelem folyama, amely feltartóztathatatlanul és kiapadhatatlanul árad belőlük a lelkekre.

+

Zürich és Zug, Rapperswil, Brunnen és Luzern ma már nem naphosszat vándorló zarándokok kiindulóhelyei, akik hegyeken és a „sötét erdőn" át fáradságosan tartanak az einsiedelni Istenanya felé. Egy rövid órányi út a technika minden vívmányával fölszerelt villanyvonaton vagy autón elég, hogy odaérjenek. És mégis: aki igazán szemébe és szívébe akarja fogadni Einsiedeln szellemét, aki meg akar sejteni valamit a régi zarándokok szent vágyakozásából, aki lélekben össze akarja szedni magát, hogy előkészüljön a rá váró élményekre, az nyúljon csak ma is a vándorbothoz. Fáradságának meglesz a jutalma.

Mint egy kéz öt ujja, ötfelől vezetnek az utak a templom felé. A Holzegg-hágón át vagy Haggenegg felől közeledve erdők és hegyek födik el a célt egészen az utolsó útszakaszig. Az Etzel-hágó völgyében viszont már messziről integet a kolostor világító fehérsége. Keletről közeledve a svájci tavakban gyönyörködhetünk. De talán a legtöbb zarándok a Schnabelsberg és Katzenstrick ezer méteren felüli magaslatainak meredek útjain jött idáig. Mire felkapaszkodtak, esteledett; a templom ékszerként állt ott a hegyek koszorújában, ablakait aranyfénybe vonta a búcsúzó nap, a harangok vesperásra szóltak, és a zarándokok énekelték: „Wir ziehn zur Mutter der Gnade, zu ihrem hochheiligen Bild . . ."

Valamikor a nép ajka az erdei fára helyezett képet „Remete Máriának" hívta, hiszen egyedül állt az erdei út mentén. Ma már csak a park fái és a közeli erdő emlékeztetnek a régi erdőségre. Körösköröl házak épülnek, és az autóbusz egészen a parkig elhozza a templomba igyekezőt; leszállva ott van előtte a kétoldalt magas fasorral szegélyezett főút végén a karcsú tornyú templom. De valahogy a „remetelelkület" megmaradt azért. Ennek jele az a sok egyedül vagy kis csoportban kijövő hívő, aki — főleg a nyári időszakban — órákon át tud a templomban imádkozni. Mindig van ott csendben imádkozgató látogató. Va-

sárnap azonban megtelik a mintegy ezer főt befogadó templom a szentmisékre. Budapestiek, de távol vidékiek is szívesen jönnek ki, hogy részt vegyenek a szépen végzett liturgiában. Az énekes nagymise végén, a Himnusz eléneklése után előszerettel vonul a hívek egy része a kegykép elé, mintegy köszönteni, de kérni is a Szűzanyától.

Einsiedeln nagy remeteőse, Szent Meinrad (Meginrat), Nagy Károly uralkodásának vége felé született, és a reichenaui bencés kolostor tagjaként végzett tanítói és lelkipásztorkodó munkát, míg ellenállhatatlan vágytól hajtva remeteként a rengetegbe nem vette magát. Csak misekönyvét, szentírását és szerzetszabályait vitte magával. Ez 828-ban történt. Első kunyhóját az Etzel hágójánál építette; hét év múlva még beljebb vonult a sűrűbe, a mai einsiedelni templom kegykápolnájának a helyére. De a tanácsát, imáit kérő emberek ott is rátaláltak. Jó barátságban élt a madarakkal; két fiatal hollót úgy megszelídített, hogy a kezéből ettek, s naphosszat vele voltak. Ezeknek a hűséges állatoknak a károgása hívta fel a figyelmet gyilkosaira is: két elvetemült emberre, akik 861.jan.21-én, egy fagyos téli napon bunkóval ütötték le abban a hitben, hogy a remeteségben kincseket találnak.

Holttestét hazavitték Reichenauba. De szelleme és áldozata megtermékenyítette a talajt. Mindig új remeték vonultak el az erdőbe, hogy nyomdokain járjanak. 934-ben Sz. Eberhard apát leteszi Meginratescellában (így nevezik Einsiedelnt a legrégibb okiratok) egy bencés kolostor alapkövét. A legenda szerint 948.szept.14-én Krisztus és az angyalok szentelték fel a Szűzanya tiszteletére épített templomot, még mielőtt a püspök a szenteléshez hozzáfogott volna. Máig ez az egyik nagy búcsújáró nap. 1039-ben ünnepélyesen visszahozták Meinrad csontjait. Einsiedeln élő alapköve, első imádkozója és építője, szerzetese és tudósa a kegykápolnában talált végső nyugvóhelyre. Nagy ünnepeken fejereklyéjét nyilvános tiszteletre teszik ki.

A kolostor és a köréje épült település története köteteket tölt meg, hozzá a kolostor nagy kéziratarchívumát. Három nagy virágkora: a 10-12.század, a reformáció utántól a francia forradalomig terjedő idő és utolsó 150 év. Napjainkban 111 bencés atya, 2 klerikus, 4 novicius és 52 laikus testvér népesíti be a kolostort, ami minden eddigi létszámot felülhalad. A remekül megtervezett épületcsoport Caspar Mosbrugger testvér elgondolása nyomán épült; az építkezés száz évig tartott. (A régi templomok ötször lettek a tűzvész áldozatai.) A kéttornyos, óriási bazilikát 1735-ben szentelték fel. Freskóit jeles művészek festették.

A kegykápolna eredetileg a Megváltónak volt szentelve. De már a 12-13. században a nép ajkán mint Mária-kápolnát emlegetik, és megkezdődnek a zarándoklatok. 1239-ben az apátság pecsétje egy trónoló Ma-

donnát ábrázol: bizonyára ez állt akkor a kis kápolnában. A 14.sz. végén Einsiedeln már európaszerte ismert zarándokhely, 1338-ból való az első csoda leírása, és a 15.sz.-ban már a kereszténység legnagyobb kegyhelyei közé számít. 1466 őszén a feljegyzések két hét alatt 130 000 zarándokról tudósítanak. A mai kegykép, az einsiedelni „fekete Istenanya", 1466 óta van ott: nemesvonású késő gót faszobor (119 cm), eredetileg vörös és arany színekben, de a sok gyertya füstje megbarnította, majd megfeketítette a ruhába nem burkolt részeket. Sorsa viszontagságos: a francia forradalom utáni zavaros időkben előbb elásták, majd kalandos utakon Vorarlbergbe, Tirolba, végül Triesztbe került. Alapos restaurálás után 1803-ban vitték vissza a helyére, hogy azóta se szűnjön meg a zarándokok áradása a fekete Máriához.

A török hódoltság megszűnése után, a 18. század elején sok sváb települt be Magyarországba. Ekkor jött létre a budai domboknál Hidegkút. Egyik lakója, Katharina Thalwieser magával hozta az einsiedelni kegykép másolatát, egy tölgyfára függesztette, és a környékbeliek odajártak imádkozni. Így „telepedett le" az einsiedelni fekete Mária Budán, és adta később a hely mai nevét. Az 1700-as évek végén egy Forstmárné nevű budai asszony a kép előtt visszakapta szemevilágát. Hálából kis fakápolnát építtetett fölébe. A zarándokok növekvő száma miatt ezt már 1815-ben kőből valóval kellett helyettesíteni. Máriaremete a múlt században már kedvelt zarándokhelye volt a Buda vidékén lakóknak. Hamarosan az új kápolna is szűknek bizonyult. Ezért 1879-ben Pauer János székesfehérvári püspök kezdeményezésére megalakult a máriaremetei Boldogasszony Kápolna Egylet, és olyan alapos munkát végzett, hogy már húsz év múlva, 1899.okt.1-én Steiner Fülöp püspök fölszentelhette a jelenlegi templomot, az oltár mögött a régi fatörzsön a kegyképpel, a régi főoltár gótikus faragványai között egy Mária-szoborral. 1963/64-ben a hívek adományaiból teljesen megújult a templom belseje, mintegy „aranyház" lett, mert a festésben művészien uralkodik az arany szín.

A szentély hét fiókboltozatában a hét szentség szimbolikus ábrázolása látható, falain pedig a leckeoldalon vörös márványlapokra vésve az ún. „remetei litánia" olvasható, az evangéliumoldalon hálatáblák, máriás fohászok, röpimák a zarándokok imádságos lelkületének elmélyítésére. A kegykép felé haladva és a kegyképtől eljőve hálával és bizalommal telik el az ember lelke, amint a szép fohászokat olvassa. A szentély fölötti diadalív freskója: a magyar nép hódolata a Boldogasszony előtt. Középen a napba öltözött Asszony, jobbra tőle Szent István király az árpádházi szentek és boldogok sorával, balra Sz. Gellért, Sz. Farkas, B. Mór, Özséb; de Hunyadi, Rákóczi, Eszterházy Pál, Zrínyi, a költő is ott sorakozik, valamint a déli harangszóra imádkozó mun-

káscsalád és a Mária-szobrot vivő fehér ruhás lányok. (Tudjuk, hogy a déli harangszó a nándorfehérvári győzelem emlékét hirdeti.)

A templom néhány éve plébánia is, de zarándokhelyi jellege azért megmaradt. 1972-ben kívülről is teljesen megújult. Ezt is a hívek fedezték adományaikkal, hálából azért a sok lelki és testi jóért, amiben ott a Szűzanya közbenjárására részesülnek.

Az első világháború után, 1928-ban, a templomot a szervitákra bízták. 1950-ig gondozták. Régi rendházuk ma öreg pedagógusok otthona. 1954-ben Pierre Théas, Lourdes és Tarbes püspöke, a jelenések százéves jubileumára kihirdetett Mária-év során a kegyszobor egy másolatát ajándékozta a magyaroknak. 1957.aug.20-án ő maga áldotta meg a szobrot Lourdes-ban. Utána Magyarországra hozták, és a remetei park lourdes-i grottájában, szabadtéri oltáron állították fel, Lourdes-ból hozott sziklákon. Így Máriaremete bizonyos értelemben „magyar Lourdes"-dá is vált.

Két különálló orgona szolgálja az einsiedelni bazilikában a szertartások fényét: a kórusé 18. századi, a templomhajó ötrészes orgonája 1930-33 közt épült. Szent Benedek fiai természetesen nagy gondot fordítanak az énekelt zsolozsmára. Reggel fél hatkor gyűlnek össze a kóruson a matutinumra, amelyet „önkiszolgáló" reggeli után fél nyolckor a laudes és a konventmise követ. Délután 4 órakor éneklik a vesperást, s este nyolckor a kompletórium fejezi be a nap közös rendjét. De leghíresebb és leglátogatottabb az „einsiedelni Salve", amelyet a vesperás után énekelnek, ünnepélyes körmenetben vonulva át a kápolnába a kegykép elé. 1547-ig csak ünnepeken történt ez. Akkor Lenzingen apát, aki Maulbronnból elűzve itt talált menedéket, alapítványt hagyott a kolostorra azzal a rendelkezéssel, hogy azután naponta megtegyék. Negyedórával előbb kezdődik a harangzúgás. Először csak szólóban, majd mind több és több harang kapcsolódik be, szinte hívogatja az embereket. A templom olyan, mint a karját kitáró, várakozó édesanya. Négy órára mindenfelől megjönnek a zarándokok, hogy a szerzetesek évszázados kórusába bekapcsolódjanak. A szerzetesek menetének úgy kell átvágnia magát a tömegen. Sajátos, kicsit érdes és súlyos lejtésű dallamon éneklik Mária köszöntését, a 17. század óta többszólamúan. Egy magányos hang kezdi az üdvözletet: „Salve Regina" — és folytatja az érces kórus: „Mater misericordiae, vita, dulcedo et spes nostra . . ." Napról napra, évről évre ugyanabban az órában csendül fel Mária dicsérete. Éppen csak hogy olykor egy-egy hang elmarad a kórusból: az már a mennyben köszönti Édesanyját. Helyébe beáll egy másik, s lassan új nemzedék lépked mellén keresztbe tett karral, lehajtott fővel a kegykápolna felé.

A templomnak a kegyoltár a középpontja. Egészen hátul van, közel a bejárathoz, úgyhogy mindenki önkéntelenül is ott köszönti először az eucharisztikus Jézust és a tabernákulum fölött trónoló Szűzanyát. Az óriási bazilikába több ezer ember fér. És a csodálatos az, hogy nemcsak a főünnepeken vagy nagy zarándoklatok idején telik meg, hanem vasárnaponként is. Einsiedeln maga kis városka. Honnan jön ez a tömeg? A nagymise előkészületéül szentolvasót és más imádságokat imádkozgatnak. A németek templomi éneke általában nem nagyon változatos, de Einsiedelnben nagyon szépen énekelnek. A szentbeszédekben az egyszerű svájci népnek egyszerű nyelven hirdetik az Isten igéjét.

Van egy különleges része a templomnak: a gyóntatófolyosó. Legalább negyven gyóntatószék sorakozik egymás mellé, és zarándoklatok alkalmával szinte megostromolják őket. Egyszer egy magyar pap betévedt oda. Látja, hogy nagy tömeg szorong. A sekrestyés rögtön rátámadt: tud-e atya olaszul? Mert ezek mind várják, hogy valaki meggyóntassa őket. Másfél órán belül nem jutott ki a gyóntatószékből. Utána mondta, hogy ritkán hallott ilyen mély, ostromló és bizakodó gyónásokat, mint ott, a Szűzanya zarándokhelyén. — Más alkalommal ugyanez a pap egy ünnepi szertartás alatt ott állt a zsúfolásig megtelt bazilikában, ahol rajta kívül persze sok más különféle nemzetiségű pap volt található. Egyszerre tört németséggel megszólítja egy asszony: „Tud-e magyarul?" Igenlő válaszára elmondta, hogy gyónni szeretne, csakhogy nem tud németül, még kevésbé „svájciul", és már egészen kétségbeesett, kihez forduljon. Mit volt mit tenni: bementek a sekrestyébe, a sekrestyés előkerítette a priort, aki a kórus magasán éppen az éneket vezényelte, hogy megadja a gyóntatási joghatóságot, és így a magyar asszony elvégezhette gyónását. Ugyan ki súgta meg ennek a jó léleknek, hogy a sok pap közül éppen honfitársát szólítsa meg?

A remetei plébánia híveinek száma nem nagy (kb. 2500), így a templomi közönség nagyobb részét a Pestről ill. vidékről jövő zarándokok adják. Vasárnaponként minden mise népénekes. Szívesen énekelnek. Nemcsak a Szigeti Kilián-féle Missa Hungaricát tudják, de Werner Alajos Mercedes-miséjének dallamai is felhangzanak. Meg persze az ismert szép Mária- és miseénekek. Hétköznaponkint a nyári időszakban egy mise énekes a napi öt (az estivel hat) közül.

*Helyi sajátosság az ún. „remetei litánia", amelyben a lorettói litánia ismert dallamára ősi magyar díszjelzőkkel dicsőítik a Szent Szűzet. Májusban mindennap ezt éneklik a litánián. Októberben pedig a szentolvasó imádkozását veszik körül talán csak Remetén használt énekekkel.**

* Lásd „Bibliás szentolvasó az élő Egyházért" c. cikkünkben.

A templom orgonája az egyházmegye legjobb orgonája. A kántor orgonaművészi diplomával rendelkező férfi; egyúttal a templomi énekkart is irányítja. Nagy ünnepeken az énekkar gregorián, Liszt- és Kodály-betétekkel emeli a liturgia fényét. Évenkint kétszer templomi hangversenyt, zenei áhítatot is tartanak.

A templom művészien szép, ragyogóan tiszta, és minden áhítatra, imára hangoló. Ezért is szeretnek eljönni — messziről is — megpihenni a templom csendjében az Oltáriszentség és a Szent Szűz előtt. Sok ugyan a turista látogató is, aki csak megnézi a templomot; de az imádkozók sem hiányoznak.

Mit szeretnek a templomon? Nehéz megmondani, mert egyéni felfogás szerint más és más a felelet. De egy közös vonás azért van bennük: az, hogy a templom „légköre, hangulata" valami más. Mintha az a sok ima, fohász, ének, amely az idők folyamán elhangzott, beivódott volna a falakba, és azok sugároznák most az áhítatot.

Einsiedeln a katolikus Svájc szíve. A kantonok és városok áldozati gyertyái — Luzern hozta az elsőt 1445-ben — ma is ott égnek az Istenanya szobra előtt. 1450-ben Zürich és Schwyz hosszas háborújukat a kegyhelyen megkötött békével fejezték be. A szövetséges városok szívesen gyűléseztek itt. Svájc nagy szentje, „Bruder Klaus" (Nikolaus von Flüe) sokat járt ide imádkozni. Amikor az 1927-es eucharisztikus kongresszuson a svájci népet Jézus szentséges Szívének szentelték, 17 000 zarándok töltötte meg a kolostor terét. 1946-ban 30 000 fiatalember fogadalmi zarándoklatát látta az ősi kegyhely, hálából a békéért. Katolicizmus és svájci demokrácia szorosan összefonódik: az édesanyja kezét szorongató kis parasztfiú, aki élete első nagyobb útját teszi meg ide, ott áll a soros kanton tanácsosai és egyházi vezetői mellett.

A zarándokcsoportok fogadására az ezzel megbízott páter megy kíséretével, kereszttel és zászlóval. A találkozás pillanatában liturgikus „csókban" érintik meg egymást a szembejövő keresztek és zászlók.

A legnagyobb zarándoknapok: jan. 21, Szent Meinrad ünnepe; áldozócsütörtök; pünkösdhétfő; júl. 16, az „einsiedelni Kegyelmek Anyjának" ünnepe; aug. 15, a „Grosse Liebfrauentag" — a főoltár képe Mária mennybevitelét ábrázolja —; szept. 14, „Engelweihe"; október első vasárnapja: a rózsafűzér ünnepe; dec. 8, zürichi egyetemisták hagyományos éjszakai zarándoklatának napja, amelyet itt közös hajnali misével fejeznek be.

Kis és nagy zarándokok szívesen látogatják meg a kolostor udvarán áthaladva az istállókat és legelőket: az einsiedelni lovak elragadtatásba ejtik a gyerekeket, és szenvedélyes csodálattal töltik el a hozzáértőket. Aki Einsiedelnben jár, búcsúfiát is visz magával: gyertyákat, és főleg a híres „Häleböck"-öt (= heiliges Lamm [Bock]): bárány-

formában sütött mézestésztát. Aki mint gyerek ebbe beleharapott, késő öregségében is nyelvén érzi édes ízét, boldog emlékként.

Máriaremetén a „zarándokévad" mindig húsvét keddjével veszi kezdetét, és október elsejéig tart. De a templom télen is egész nap nyitva van. A húsvétkeddi nagymisére, az ún. „kofabúcsúra" megtelik a templom. Még nagyobb tömeget vonz Szentháromság vasárnapja, úgyhogy a misét a szabadtéri oltárnál kell tartani. Ez a székesfehérvári egyházmegye (Máriaremete ennek területén fekszik) híveinek búcsúja. 1927 óta minden évben nagy tömeg hívő jön el papjaik és a püspök vezetésével, hogy köszöntse a Szentháromság leányát, és hitben, Mária iránti bizalomban megerősödve térjen vissza otthonába. Természetesen más egyházmegyékből, sőt Szlovenszkóból is szép számmal jönnek hívők ilyen alkalommal. Szept. 8-a, Kisasszony napja, a templombúcsú a másik tömegeket mozgató napja Remetének. De a Mária-ünnepek forgalma általában nagy.

A gyóntatóknak is sok a munkája az ünnepeken. De általában előszeretettel jönnek gyónni a hívek Remetére, mert gyóntatót mindig találnak. A kegytemplom valamelyik papja minden délelőtt gyóntató „ügyeletet" tart. A zarándokok évenkint egyszer teljes búcsút is nyerhetnek a templomban. Még 1907-ben X. Pius pápa adta ezt az ajándékot Remetének, és az Apostoli Penitenciária 1967-ben megerősítette. (Az Einsiedelnbe zarándoklónak VIII. Leó pápa adta meg 964-ben a teljes búcsú kegyelmét, azzal az indoklással, hogy az egy szentföldi zarándoklattal egyenrangú.)

A remetei krónika sok-sok imameghallgatásról és több csodáról tud. Közel 3000 hálatábla van befalazva a templom külső lábazatába, hirdetve a Máriába vetett bizalom erejét. A templom belsejében pedig az újabb hálatáblák már nemcsak a szokásos „Hálából", „Mária segített" stb. szavakat tartalmazzák, hanem sok szép gondolatot is adnak. Néhány felírás ezek közül: „Ó szeretet anyja — légy éltünk oltalma." „Nyiss eget jajszavaimra, — Élet anyja, Mária." „Szeretet kútfője, légy néped őrzője." — „Igaz anyám, kegyes dajkám, — Szívem nálad megbúvik." „Bánatban és bajban — Te vagy a reményünk. — Méltatlan szolgáid, — Csak Tebenned élünk."

Fejezzük be ezt a kis párhuzamot két máriás szöveggel: C. Wettach kis imájával egy Einsiedelnben kiadott képről, illetőleg a „remetei litániával":

Alles möcht' ich dir erzählen,
alle Sorgen, die mich quälen,
alle Zweifel, alle Fragen,
möcht' ich, Mutter, zu dir tragen.

Hozzád hozom, neked mondom
minden dolgom, kínzó gondom.
Mennyi kérdés, mennyi kétség...
Anyám, mindent elbeszélnék!

Wege, die ich selbst nicht kenne,
liebe Namen, die ich nenne,
Schuld, die ich mir aufgeladen,
andern zugefügten Schaden.

Ärgernis, so ich gegeben,
all mein Wollen, all mein Streben,
mein Beraten, mein Verwalten,
mein Vergessen, mein Behalten.

Mein Begehren, mein Verzichten,
und mein Schweigen und mein Richten,
alle kleinen Kleinigkeiten,
die so oft mir Müh' bereiten.

Jedes Lassen, jede Tat,
Mutter, dir, vom guten Rat,
leg' ich alles in die Hände,
du führst es zum rechten Ende!

Ismeretlen utak árnyát,
drága nevek rakományát,
vétkeimet — terhük roskaszt —,
s ami bajt másnak okoztak.

Botrányt is ha tán kavartam;
mind, amit buzgón akartam,
tanácsoltam, cselekedtem,
feledtem, vagy nem feledtem.

Vágyódásom, lemondásom,
ítéletem, hallgatásom,
mind a sok kis kicsiséget,
amitől nehéz az élet.

Minden mulasztásom, tettem
anyai kezedbe tettem.
Bölcsességnek áldott Széke,
te viszed mind boldog végre!

Uram, irgalmazz nekünk,
Krisztus, kegyelmezz nekünk,
Krisztus, hallgass minket,
Krisztus, hallgass meg minket,
Uram, irgalmazz nekünk!

Mennybéli Atyaisten,
Megváltó Fiúisten,
Szentlélek Úristen,
Szentháromság egy Isten,
irgalmazz minekünk!

Isten legszebb temploma,
Atyaisten leánya,
Krisztus Jézus Anyja,
REMETEI SZŰZANYA, (Refr.)
KÖNYÖRÖGJ ÉRETTÜNK!

Égi Király szent Anyja,
Szentlélek mátkája,
Szentháromság leánya

Titokzatos szép rózsa,
Dávid ékes szent tornya,
Kegyelem csodája

Üdvösség hajnala,
Hitünknek mentsvára,
Vértanúk pálmája

Hitvallók vígsága,
Szűzeknek szűz virága,
Szentek tisztasága

Koronás liliom,
Balsorsban oltalom,
Sötétben fényesség

Aranyból készült ház,
Tisztaságot termő ág,
Égi szent ajándék

Betegségben nagy mentség,
Gyászunkban is fényesség,
Vigaszt adó szépség

Bűnösök szószólója,
Mennyei szép rózsa,
Földön égi béke

Irgalom szülője,
Életünk reménye,
Új örömnap fénye

Jézus szent edénye,
Anyáknak példaképe,
Szent családnak éke

Asszonyoknak tüköre,
Férfiaknak fegyvere,
Boldog élet őre

Ifjúságunk szép pajzsa,
Árváinknak gyámola,
Végóránk támasza

Népek fénylő csillaga,
Hazánk védőasszonya,
Béke szép virága

Istennek Báránya,
Te elveszed a világ bűneit;
Kegyelmezz minekünk,
hallgass meg minket,
irgalmazz minekünk!
(Dallam: SzVU 199.)

Janusz Zbudniewek OSP

CZESTOCHOWA

A Mária-tisztelet története Lengyelországban egyszerűen azonosul a nemzet történelmével. Legendák és történeti tények, néphagyomány, irodalom, énekek szinte zavarba ejtő bősége kibogozhatatlan egységbe fonódva tükrözi egy színkatolikus nép máriás lelkületét. Sajátságos, hogy mégis alig írtak számottevő eredeti teológiai könyvet a mariológia területéről. A magyarázat egyszerű. A teológusok a vitatott kérdésekről szoktak írni. Már pedig Lengyelországban Mária tisztelete sohasem volt probléma! Még a reformáció idején sem forgott veszélyben. Mindig élő, eleven valóság volt az emberek szívében. A szerelmesek nem disszertációt szoktak egymásról írni, és az édesanyánkról nem értekezésben beszélünk! Ez a hiány beszédes: a nemzetnek a Szent Szűz iránti gyengéd, gyermekded lelkületét, vele való közvetlen kapcsolatát bizonyítja. „Serdeczna Matke" (szívem Anyja): így szólongatják előszeretettel; de ugyanakkor mélységes tisztelettel övezik, mint „Matka Boska"-t (Isten Anyját). Hogy mennyire, azt mutatja az a tény, hogy hosszú ideig, különösen egyes országrészekben, nem használták keresztnévként a Mária nevet, legföljebb Mária Annának nevezték el lányaikat. (Ugyanakkor más nemzetek Isten szép virágoskertjének változatosságával úgy mutatják ki tiszteletüket a Szűzanya iránt, hogy egyik leggyakoribb keresztnévként szerepel.) Mikor Gonzaga Mária esküvőjét tartották IV. László lengyel királlyal (1645), a francia követ tapintatosan figyelmeztette az illetékeseket: a menyasszonynak meg kell változtatnia nevét, mert a lengyelek csak Szűz Máriát ismerik el az ország Királynőjének. A Szászországból való Mária Jozefina is visszautasította a koronázáskor a királynői címet avval, hogy az egyedül az ég Királynőjét illeti meg.

A lengyelek Mária-tiszteletét igazolja a sok kegyhely is. Az ország tele van velük. Közülük világszerte ismert a czestochowai Fekete Mária. Az Istenanya ősi bizánci stílusú képét a régi hagyomány egyenesen Lukács evangelistának tulajdonította. Jeruzsálemből került volna Konstantinápolyba, később Oroszországba, a belzi hercegi vár kápolnájába. Valószínűleg Opolczyk László helytartó, Nagy Lajos magyar király unokaöccse vitette 1384-ben a két évvel előbb magyar szerzetesekkel megalapított czestochowai pálos kolostorba (Jasna Góra). Talán diplomáciai fogás volt ez, hogy Lajos királlyal való viszonyát megjavítsa. Bőkezű adományokkal is ellátta a szerzeteseket, és megengedte nekik a kifejezetten szemlélődő életformát, amint hazájukban is éltek. De rövidesen megnövekedett a kolostor melletti kis templom hívőserege, s a szükség a békés remetékből nagyon is tevékeny, az emberek lelki igényei felé kitáruló rendet alakított. Ez a rendben és Jasna Góra tör-

ténetében lejátszódott változás elhatározó jellegű volt, és fordulópontot jelentett Lengyelország Mária-kultuszának fejlődésében.

1430.ápr.16-án rablók törtek a kolostorra, és a kegyképet is magukkal vitték. Összetörve találták meg. Jagelló Ulászló megígérte, hogy Krakkóban restauráltatja. A helyreállított képet ünnepi körmenetben vitték vissza Czestochowába, és azóta is helyén van mind a mai napig.

A pálos történetírók a kegyképről beszélve bőven sorolják a Szűzanya szép jelzőit, amelyek a nép meleg tiszteletét mutatják: „Irgalmas Anya", „Vigasztaló", „Legkegyesebb irgalmas Pátrónánk", „betegek gyógyítója", „leghatalmasabb jótevő", „kétségbeesettek oltalmazója", „megszomorított vigasztaló Szűz", „Istenszülő". Különleges jelentőséget kapott a Boldogságos Szűz oltalma a nemzet felett a híres 1655. évi svéd támadás és a kolostor hősi ellenállása idején. A francia követ azt írta Párizsba, hogy ez a nyomorúságos fészek, amelyet alig 160 roszszul felfegyverzett katona és vagy 70 öreg barát védelmez, aligha tud ellenállni az ostromnak. A 3000 katonát és 19 ágyút számláló svéd sereg mégis kénytelen volt hatheti ostrom után eredménytelenül elvonulni. A nem várt szabadulást a nép egyöntetűen Máriának tulajdonította. Jellemző azonban a lengyel lelkületre a győzelem hatása: az öröm mellett nemzeti lelkiismeretvizsgálat és magábaszállás. A száműzetésből visszatérő Kazimir király alig négy hónappal később, 1656.ápr.1-én a lwówi székesegyházban, az apostoli nuncius jelenlétében ünnepélyesen Máriának szentelte országát, majd így folytatta: „Világosan és nagy fájdalommal látom, hogy Fiad, az igazságos Bíró, hét év óta a pestis, háborúk és más bajok ostoraival bünteti ezt az országot parasztjaink könnyei és elnyomása miatt. Ezért megígérem és ünnepélyesen kötelezem magam, hogy mihelyt a béke helyreáll, teljes buzgalommal és minden eszközzel arra törekszem, hogy megszabadítsam népemet a sanyargató igazságtalanságoktól és a ránehezedő terhektől. Legirgalmasabb Királynőnk és Úrnőnk, add meg a kegyelmet, hogy teljesítsük ezt a fogadalmat, amelyet Te sugalltál nekünk!" — A király nyomában a szenátorok és nemesek is megtették ugyanezt az ígéretet. Ekkor hangzott föl először a templom boltívei alatt a „Regina Poloniae, ora pro nobis" könyörgés. — Kár, hogy a nagyszerű elszánás nem valósult meg a gyakorlatban. De amikor 1791.máj.1-én törvénybe iktatták a nép jogait, ezt a nemzet szoros kapcsolatba hozta Kazimir király felajánlásával. Ezért kérték aztán később a lengyel püspökök a Szentszéktől, hogy a Lengyelek Nagyasszonyának ünnepét május 3-ára tegye.

A 18. században, amikor Lengyelországot felosztották, Czestochowa területi hovatartozásáról és a kegykép tulajdonáról heves viták folytak. Az Istenanya kultuszának szerepe ekkor fejlődött a lengyelség középpontjává, kegyelmi forrásává. Az idegenbe szakadt lengyelek is rendületlenül tisztelik tovább. Egy osztrák kolostorban élő idős lengyel

nővér írta nemrég, hogy este 9 órakor az otthon és külföldön élő lengyelség imában egyesülve gondol a Czestochowai Szűzanyára és egymásra. Egy magyar pap, aki nagyanyja révén lengyel származású, eltökélte, hogy aranymiséjét mindenképpen Czestochowában mutatja be. — A viszontagságos történelem során fölmerül az a mély gondolat, hogy a lengyel nemzetnek mintegy messiási rendeltetése van az európai népek között: szenvedéseivel kell hozzájárulnia a megváltáshoz.

A századfordulón különleges erővel fellendült a zarándoklás, egyes ünnepeken elérte az egymilliós számot is (1910.V.22). Az első világháború után a püspökök kidolgozták az egész Lengyelországra szóló istentiszteleti rendet a zarándoklatok rendjével együtt. A második világháború ismét megakadályozta a nagyobb zarándoklatokat. A hitleristák mindent megtettek Czestochowa kisebbítésére. Említésre méltó, hogy már két hónappal a háború kitörése előtt Münchenben provokatív érmeket gyártottak: egyik oldalán a kegykép, a másikon a lengyel fehér sas látható, alatta a horogkereszttel. De a háború befejezése után a czestochowai Mária-kultusz újjászületése köszöntött reánk. A volt foglyok és a visszatelepültek elhozták a kegykép elé hálaadományaikat, kitüntetéseiket, sőt a táborok szögesdrótját is. A lengyel püspökök másodízben (1920 — 1946) köszönték meg a Boldogságos Szűznek, hogy népünk megmenekült a teljes megsemmisülésből, és továbbra is oltalma alá helyezték.

A Jasna Góra-i zarándoklatokat már a 15. sz. elején ismerték. A 17.sz.-ban vasárnaponként már 40-60 ezer ember is eljött, de nagy ünnepeken 150-200 000-ig emelkedett ez a szám. A 18.sz.-ban már megszámlálták az évi áldozásokat: ez 130 000 körül mozgott, de századunk fordulóján kétszeresére, majd ötszörösére növekedett. Mindig nagy népszerűségnek örvendett a gyalogos zarándoklat az ország különböző városaiból és falvaiból; ezeknek élén Varsó áll az 1974. év 14 500 gyalogosával. Az emberek egyszerűen szívük ösztönzésére jönnek. Sokszor nincs is különös kérni valójuk, elég nekik az az öröm, hogy láthatják a Szűzanya szent helyét, ott közelebb érzik jelenlétét, és megerősödve távoznak a kegyelmek helyéről. A szeretet vezéreli őket, nem az érdek!

A pálosok mindig hangsúlyozták a Mária-tisztelet jelentőségét és összefogó befolyását a nemzet kulturális életére. Már a 19.sz.-ban a zarándokok számára színházi előadásokat tartottak, egyes zarándokcsoportok hangversenyeket rendeztek. Különböző előadásokat tartottak, megbeszélések folytak, sőt később filmeket mutattak be, vagy az ország nagyhírű szónokait hallgatták. Mindenekelőtt pedig gyónási alkalmat teremtettek, szentáldozást osztottak ki, bérmálást tartottak, keresztutat vezettek. Régebben saját nyomdájuk is volt, aminek eredményeként százszámra terjesztették a jó könyveket és nyomtatványokat látogatóik között.

A búcsújárásokban részt vesznek püspökök, tudósok, a kultúra egyéb képviselői, valamint a névtelen hivők nagy tömege az ország minden részéből; de jönnek Csehországból, Litvániából, Morvaországból, Szlovákiából, Német- és Magyarországból is. A nemzetközi zarándoklatok tervszerű rendezését az 1914 utáni időre tehetjük. Ez időtől jegyezték fel a kolostor krónikájába néhány államfő, tudós, művész és egyéb híresség látogatását a világ minden részéből. Jelenleg külföldről évenként kb. 20-25 000 zarándok ill. turista érkezik. J. Kennedy, G. La Pira, A. Moro látogatása az imádságos zarándok benyomását keltette. A búcsújárás mindig eredményesebb, ha pap vezeti, pl. a G. Colombo bíboros vezette 500 tagú milánói zarándoklat. Az ilyen szervezett csoport számára külön idő áll rendelkezésre a kegykápolnában istentiszteletük megtartására, alkalmat kapnak a fogadalmi emléktárgyak megtekintésére, amelyek sora szinte végtelen, a legértékesebb tárgyaktól a legigénytelenebbekig, kezdve a kis keresztektől és szívektől, iskolai jelvényektől.

Az 1948 utáni években már 1 millióra emelkedett a zarándokok évi száma. 1970-ben pedig másfél millió hivő kereste fel a kegyhelyet. De ennek csak 10 %-a csoportos búcsújárással. A zarándokok 65 %-a városi lakos. A búcsújárás régi jellegzetességei elhalványulnak. Eltűnnek a regionális népi színek, nincsenek zenekarok, sajátos énekek. Leggyakrabban munkanapokon érkeznek a búcsúsok, és csak néhány órát töltenek a kegyhelyen, miközben meggyónnak, megáldoznak, szentmisén vesznek részt. Főleg a szellemi dolgozók jönnek így.

A helyi Mária-tisztelet legfőbb jelenségei a századok folyamán sok jellegzetes vonást mutatnak fel. Kifejeződnek az említett zarándoklatokban, fogadalmi ajándékokban, és magának a képnek tiszteletében, amelyet milliós példányban sokszorosítottak, nyomattak már ősidőktől fogva. Lengyelországban 270 templomot szenteltek a Czestochowai Szűzanya tiszteletére, és határainkon túl is van százegynéhány, közülük 27 plébániatemplom Délamerikában. A neki szentelt oltárok száma szinte megszámlálhatatlan az országban és külföldön is. Magyarország, Szlovákia, Ausztria, Németország sok templomát díszíti a kegykép másolata. De közkedveltségnek örvend tisztelete Afrikában, Ázsiában, sőt Ausztráliában is.

A lengyel kereszténység 1966-ban ünnepelte ezeréves fennállását. Az ünnepet az ún. „nagykilenced" előzte meg, általános társadalmi lelkiismeretvizsgálattal. Minden egyházmegye, minden egyes plébánia különkülön elzarándokolt Jasna Górára, és felajánlották magukat mind közösen, mind személyesen a Boldogságos Szűz szolgálatára. Ezzel a lelki középpont felé irányuló mozgással párhuzamosan a Szűzanya is „útnak indult": Lengyelország egész területét bejárta a kegykép egy másolata, míg egy másik az Egyesült Államok lengyel plébániáit látogatta meg.

Jasna Góra és a prímás a világ összes püspökét megajándékozta a kegykép egy-egy hiteles másolatával. Különben régebben nem volt család, ahol meg ne találta volna az ember a lakás falán a kegyképet, előtte mécsessel, amelyet szombatonként éjjel-nappal égettek. Ez előtt a kép előtt imádkozott a család. 1966.máj.3-án folyt le Jasna Górán az ország ünnepélyes felajánlásának megújítása. A kegyképet a körmenetben fölváltva vitték a kolostor falai körül püspökök, papok, szerzetesek, írók, orvosok tanítók, földművesek, volt deportáltak és szabadsághárcosok. 14-szer állt meg a körmenet, ami nyilván a lengyel történelem keresztútjának 14 állomását juttatta a zarándokok eszébe. A fogadalmi imát mintegy 300 000 hivő ismételte meg; ebben ismét a Szent Szűznek szentelték „szeretett hazájukat, Lengyelországot és a lengyel népet, a határokon innen és túl." Végül a képet a szabadban felállított oltárra helyezték. Wyszynski bíboros pápai követi minőségében mutatta be a szentmisét. Mondanunk sem kell, hogy minden lengyel templomban tartottak jubileumi ünnepséget azok részére, akik nem jutottak el Czestochowába. Jellemző és nemes gesztus volt, amikor az esti záróünnepségen a felolvasó kijelentette: „Mi lengyel püspökök és Isten népe, megbocsátunk!" — és a százezrek kiáltása visszhangozta: „przebaczymy", megbocsátunk!

Anyai jelenlét az egyéni életben — királynői jelenlét a nemzet életében: ebbe a két mondatba próbálja sűríteni M. Winowska a lengyel máriás lelkület lényegét. Egy francia pap, amikor meglátogatta Czestochowát és tanúja volt annak a határtalan lelkesedésnek, amellyel az emberek a kegyképet köszöntötték, így kiáltott fel: „Hihetetlen! Hiszen ezek az emberek igazán látják Őt!" Igen, látják — a szívükkel. Mária mint élő személy van jelen az egyén, a család, a nemzet történetében. Ezt persze a teológiából jól tudja mindenki, de hányan telepítik a Szűzanyát mégis a megközelíthetetlen magasságok szférájába! A lengyel természete szerint irtózik az elvontságtól. Ez lehet gyöngeség a filozofálás terén, de az egyszerű hitnek hasznára válik. A „Bogarodzica", az Istenszülő velünk, közöttünk él, szenved, sír, ujjong. És csodálatos, hogy ez az igényeiben annyira konkrét, odaadásában annyira bizalmas, csodatevő ikonjairól ezer szebbnél szebb történetet mesélő, különleges ájtatosságait ápolgató egyszerű nép mégis mentes maradt Mária-tiszteletében minden ízléstelenségtől, minden babonától. A hitérzék csalhatatlan ösztönével áll meg — ha talán a helyes hit szélső határán is néha, de még azon belül. Csodálatos? Talán inkább természetes, éppúgy, mint a történelem minden viszontagságát lebíró erejük. Mert „sohasem lehetett hallani, hogy te valakit magára hagytál volna, aki oltalmadat kérte, és segítségért hozzád könyörgött."

Nemeshegyi Péter

„A SZÉP SZŰZ MÁRIA" JAPÁNBAN

Máriáról nem értekezni kell, hanem énekelni. Jól tudja ezt a mi magyar népünk, amely ősi Mária-énekeinkben fejezi ki keresztény hitélményének titkos mélységeit. De jól tudják a missziós országok keresztényei is világszerte: az ő ajkukról is, ezer nyelven, ezer ritmussal, ezer dallammal száll az ének Máriához. Ezeknek az énekeknek van valami titkos varázsa: akár a lourdes-i „Ave Mária" ének az, akár a mi „Angyaloknak királynéja, tiszta Szűz"-ünk, akár a latin „Salve Mater misericordiae", akár a kínai, kongói, koreai, indiai Mária-énekek: ott zengnek-bongnak az ember fülében naphosszat. Az utóbbi években valamennyi missziós országban, így Japánban is, rengeteg új szentének született a liturgikus megújulás eredményeképpen. Az új japán énekek között, amelyek néhány éve fényt adnak istentiszteleteinknek, van egy kedves kis Mária-ének; szövegét és dallamát egy buzgó tokióí egyházmegyés pap, Szakuma Takesi szerezte. Nagyon megszerették a japánok, keresztények, nem keresztények egyaránt, ezt az éneket, és nagy buzgalommal fújják. Íme a dallam és a szöveg magyar fordításban:

Könnyedén (Allegretto)

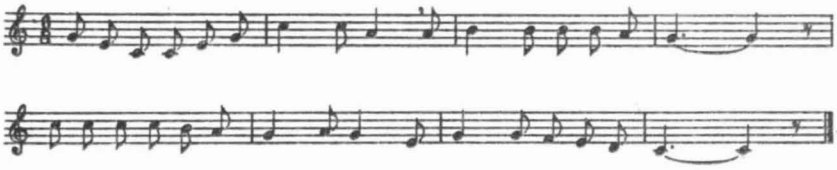

1. A szép Szűz Mária szent Szive
bennünket szivéhez ölelő

felhőtlen, kék, derült ég,
nagy, széles, kék nyári ég.

2. A szép Szűz Mária szent Szive
bennünket védő, oltalmazó

hatalmas, zöldelő tölgy,
erős, nagy erdei tölgy.

3. A szép Szűz Mária szent Szive
velünk együtt vígan éneklő

dalos kis fülemüle,
erdei fülemüle.

4. A szép Szűz Mária szent Szive
öröm és vigasság szerzője,

szépséges kis liliom,
szép hófehér liliom.

5. A szép Szűz Mária szent Szive
életünk dísze és ékszere,

nagy, káprázatos zafír,
fényt árasztó kék zafír.

Hát ilyennek látják Máriát a keresztények itt a távolkeleten. Japánoknak, akik képekben, jelképekben gondolkodnak, nem kell hosszan magyarázgatni e sorok értelmét. De az európai olvasó számára egy kis magyarázat szükséges. Cikkünket hát ennek szenteljük.

1. Mária szíve: szép, kék, derült nyári ég! Japánban hirtelenül váltakozik az időjárás. Felhős, esős, hideg szürke napok után egyszerre csak, néhány óra alatt, kiderül az ég: ragyog a nap, áttetsző a lég, és szelíd, mély kékségben mosolyog az ég végtelen kupolája. Átölel mindent ez a nagy, kék ég, és meleget áraszt mindenre. Csak úgy zöldel feléje fű és fa; csak úgy nyújtózkodnak feléje a hívására kinyílt virágok. Kéksége alatt még az embereknek is valahogyan mosolyra áll a szájuk, mosolyog a szívük: valami nagy, egyetemes jóság árasztja melegét mindenre.

A Szentírás Istent „Atyának" mondja. De a keleti vallások inkább valahogy anyaként élik meg a legfensőbb lényt. Az atya szeret; de épp ezért sokat vár, sokat követel fiaitól; szava számukra törvény, akarata: parancs. Az anya szeretete valahogy más: lehet az ő fia bármekkora bűnös, az anyának akkor is „édes, szeretett, egyetlen fiam". És hány fiút tett ennek a feltétlen anyai szeretetnek élménye és emléke képessé arra, hogy jobb útra térjen, higgyen a szeretetnek, és ne önmagának, hanem a szeretetnek éljen! A Szentírás Istene „Atyaisten"; de nem szabad elfelejtenünk, hogy ennek az Atyának anyai vonásai vannak: „Mint ahogy egy anya vigasztalja fiát, úgy vigasztallak majd titeket" (Iz 66,13). „Elfelejti-e az anya gyermekét, kit szoptat? Nem szánja-e meg fiát, ki méhének szülötte? De még ha az anya el is felejtené gyermekét, én nem felejtelek el tégedet! — úgymond az Úr" (Iz 49,15). Az az Isten, aki „napját felkelti rosszakra és jókra egyaránt, esőt ad igaznak is, hamisnak is" (Mt 6,45), aki „jó a hálátlanokhoz és a gonoszokhoz" (Lk 6,35): az anyaszívű Isten. A távolkelet keresztényei a mi Istenünknek ezt a sokszor nagyon is elfelejtett oldalát élik meg legmélyebben. Az Isten maga persze sem nem férfi, sem nem nő: a férfinak meg a nőnek is minden értéke az Isten végtelen lét- és szeretettitkának tükröződése. Jézus az Atya fogalmával fejezte ki számunkra azt a végtelen titkot, amelyet Istennek hívunk, és jó oka volt rá. De nem szabad elfelejtenünk, hogy a Jézus által hirdetett — és a Jézus alakja által a Fiú képében kinyilvánított — Istennek kifejezetten anyai vonásai is vannak. Ő az az Isten, aki a bűnösöket is szereti, mindent megtesz azért, hogy a bűn által lelkileg halott emberek életre keljenek, és végtelenül örül, ha ráébrednek az őket átölelő örök szeretetre, és sírva az Atya keblére borulnak: az anyai szívre.

„Az anyaszív ablak: ha benézel rajta, az Istent látod meg benne" — mondta nekem egy tengerész a hajón, amely 19 évvel ezelőtt Japánba

hozott. Ezért állított oda Isten egyszülött Fia, Krisztus mellé egy asszonyt, egy anyát az üdvösségrend kellős közepébe. Az Istenfia, Krisztus férfi volt, és ez így volt rendjén. Egy hivatásáért odaáldozott, megalkuvás nélküli férfiéletben mutatta meg az egész világnak és minden kornak, milyen az Isten, és milyen az Isten képmása ember. De minthogy Jézus férfi volt, vannak az Istennek olyan vonásai, amelyek — bár láthatóak — de mégsem rajzolódnak ki benne oly közvetlenül. Ezért állított az Atya Jézus mellé egy teremtményt, egy édesanyát, hogy egész női, anyai mivoltában az Isten anyaszívét tükrözze. Egy édesanyát, aki az isteni kegyelem remekműve; akinek anyasága, mivelhogy ő az Isten Fiának és az „emberfiának" anyja, nem korlátozódik egy pár tagból álló családra, hanem kiterjed mindenkire, mindenkit átölel, mindenkit szívébe zár. Az Isten Mária minden érdemét megelőző kegyelmének áradatával és a kiválasztás malasztjával egy remekművet alkotott magának, Fiának és nekünk: egy Édesanyát, akinek szívében az ő végtelen szeretete tükröződik, az ő anyaszívű irgalma csillog; egy édesanyát, aki soha el nem hagy, és így megérteti velünk, hogy velünk van az ő Istene, Jézus Krisztus, a mi Istenünk. Mária szíve mindent átölelő, éltető ég, ahonnan az Isten napja süt rosszakra és jókra, ahonnan az Isten esője hull igazakra és hamisakra. Mária szíve nagy, hatalmas ablak, amely Jézus miatt, Jézus jóvoltából nyílt meg, és amelyen keresztül az Isten szeme mosolyog ránk.

2. Mária szíve: hatalmas erdei tölgy. Gyönyörűre nőnek az évszázados fák az esődús Japánban. Ha egy ilyen óriás tölgy alatt állsz és felnézel a hatalmas törzs mellől a magasba, egy egész világ tárul fel előtted: a nagy, erős ágak terebélyesednek, nyújtózkodnak, fel, fel az ég felé. Zsong bennük a szél, zümmögnek a rovarok, csiripelnek a madarak. De ha lenézel a lábad mellé, még inkább megdöbbensz: ott nyúlnak az óriási gyökerek, mélyen fúródnak bele a talajba, hogy abból szívják az éltető nedveket, ott leljék a támaszt, amely ellenáll minden viharnak.

Mária a tökéletesen megváltott ember, és így megváltott létünk mintája. Isten felé irányuló lét; úgy tör fölfelé, mint a tölgy hatalmas ágai. De nemcsak ez. Az ókor nagy hittudósa, Origenész mondta: „Az Isten: gyökér!" Soha nem lennének a fának ágai, ha gyökere nem lenne. „Istentől — Istenhez": ez a kegyelmi élet lényege. Soha az Istent el nem érjük, ha nem származunk tőle létünk minden percében, ha nem ereszkednek le mélyen létünk gyökerei az ő Létébe, az ő Szentlelkébe, ha nem árad belénk onnan az isteni életerő. Gyökér az Isten, és a mi gyökerünk, amely ezzel a gyökérrel azonosít: a hit. Mária is azért „Boldogasszony", mert volt hite (Lk 1,45); rendületlen, bízó hite, kezdve az angyali üdvözlet örömteli fényétől a Kálvária borzalmas sötétségéig. Ha Mária hitét, bizalmát elvesztette volna, abban a pillanatban

kiapadt volna belőle minden élet, eltűnt volna minden kegyelem. De Mária hitt, rendületlenül.

A héber „hinni" szó ugyanabból a gyökérből származik, mint a „szilárdan állni" szó. A hit gyökerével az Istenbe kapaszkodó tölgy szilárdan áll; áll és él, amint természete kívánja. Nem kell neki mondani, hogy a nap felé nőjön, nem kell számára törvénykönyv és paragrafus: a gyökérből merített élet természetes erejével teremti meg szépséges formáját, fordul és növekszik a nap felé. Így van ez rendjén: mit is tehetne mást egy fa, mint szívni a nedvet a nagy földből, szívni a levegőt a nagy légből, szívni a meleget a nagy napból, és lenni azzá, amit föld, lég, nap kíván: az élet csodájává. Máriában, a „Magnificat" erős asszonyában tölgyet teremtett magának az Úr. Az ő mintájára, az ő árnyékában nő a mi létünk palántája is az Isten kertjében.

3. Mária szíve: dalos fülemüle. A japán hegyekben sok az énekes madár: rigó, pacsirta, pinty, fülemüle. Örök a melódiájuk, de mégis mindig új, mindig friss, mindig szép. Nem gondol a fülemüle arra, hogy produkálja magát énekével. Csupán szíve örömét dalolja. Hálás, hogy van, hálás, hogy él. Hálás, hogy süt a nap. Hálás, hogy hallgatja és felelget neki a másik fülemüle.

Ami a madárnak az ének, az az embernek az imádság. Aki nem tud már imádkozni, olyan, mint a fülemüle, amely elfelejtette énekét. Az ima: hit, hála és bizalom. Mária csupa hála volt, csupa hit és bizalom, ezért tudott teljes szívéből imádkozni, és imádkozik most is „érettünk, bűnösökért".

Sejtette-e már, amikor Erzsébetet látogatta, hogy mi vár rá és méhének magzatára? Sejtette-e, hogy a „gőgösök, hatalmasok és gazdagok" nem hagyják majd magukat csak úgy letaszíttatni trónjukról? Sejtette-e, hogy szeretett fia elvérzik majd ebben a csatában, és hogy az ő szívét is a fájdalom tőre járja át? Sejtette talán, — de mégis ezt vallja: „Mostantól fogva boldognak mond engem minden nemzedék!" (Lk 1,48) Milyen csodálatos jóslat, és hogy beteljesedett! Öt világrész minden népe, ezer nyelven, „Boldogságos Szűzanyának" hívja Máriát.

A misét japánul „a hála ünnepének" hívják: nagyon találó elnevezés! Hiszen csak úgy árad belőle a hálás megemlékezés. És nem szabad elfelejtenünk, hogy ez a hálától túláradó imaliturgia akkor született, amikor üldözték az Egyházat, kínozták és ölték a keresztényeket.

Épp száz évvel ezelőtt zúdult a japán keresztényekre az utolsó nagy üldözési hullám. Amikor a három évszázadon keresztül hitüket titokban megőrző keresztény parasztok francia hithirdetőkkel találkoztak, kiderült hivő voltuk, és azonnal lesújtott rájuk a császár keze. Ezerszámra hurcolták el őket falvaikból, csoportokra szétszórva börtönbe

vetették őket, és minden eszközzel igyekeztek rábírni, hogy tagadják meg hitüket. 153 keresztény került ily módon a kis Cuvanó városba, amely most virágzó zarándokhely, papja magyar: P. Horváth Sándor. Néhányan gyengeségükben megtagadták Krisztust, harminchatan meghaltak hitükért, a többieket pedig 2-3 év múlva az európai népek erélyes tiltakozására végre szabadon engedték. Az első, aki Cuvanóban életét adta Krisztusért, egy Jaszutaró nevű parasztlegény volt: harminc egynéhány éves. Jéghideg télben egy kis faketrecbe zárták, ahol csak gubbasztva fért el és moccanni sem tudott, s magára hagyták a téli erdőben. Egy éjszaka két keresztény rabnak sikerült kijátszani az őrök éberségét és odalopakodni ketrece mellé, hogy néhány bátorító és vigasztaló szót váltsanak vele. A kékre fagyott legény ott vacogott ketrecében, de mikor kérdezték: bírja-e még, rájuk nézett nagy, megbékélt szemekkel, és így szólt: „Ne nyugtalankodjatok. Jól vagyok én. Minden éjjel itt áll a ketrecem mellett valaki, egy úrnő. Itt van mindig, egészen reggelig, és beszél hozzám, olyan szépeket, olyan szépeket . . ." Mikor két nap múlva megint sikerült a két keresztménynek odalopódzkodni, a ketrecet már befedte a hó, és csendes volt minden: Jaszutaró áldozata beteljesedett. Ki volt ez a titokzatos éjjeli látogató? A cuvanói vértanúk meg voltak győződve róla, hogy Mária. És ez erőt adott nekik, hogy imádkozzanak és kitartsanak a hitben és bizalomban mindvégig.

Borzasztó ez a világ, ahol az emberek egymást ölik, egymást kínozzák, és az Isten hallgat. Hallgat, mint amikor Jézus kiáltott hozzá haláltusájában a Golgotán. Hinni mégis szeretetében, és énekelni a hála dalát, hirdetve, hogy az Isten „jó és irgalma örökkévaló": ez a hitből és imádságból fakadó élet, Mária élete és a mi életünk.

4. Mária szíve: hófehér liliom. Japán a virágok országa. Az „ikebana — virágrendezés" ősi hagyományokon alapuló művészet. A japánok órákig el tudják nézegetni az ilyen néhány szál virágból alkotott kompozíciót. „Aki a virágot szereti, rossz ember nem lehet" — mondja egy régi közmondás. Nagy életmester minden kis virág! Sík Sándor mondta ki legjobban titkukat a búzavirágról szóló versében: a virág lényege „létvallás": nem ágálni, nem erőlködni, nem türelmetlenkedni, nem vetélkedni, hanem egyszerűen lenni, csupán lenni, és rámosolyogni mindenkire, aki mellettünk elhalad, akivel összehoz a sors. Lenni, mosolyogni, mint a hóvirág, a hajnalka, a búzavirág, a nefelejcs.

Mária léte: virág-lét: lenni az Isten kegyelmének életáramlásában, és alakot adni annak. A virág, amelynek ruhája szebb, mint „Salamoné minden dicsőségében" (de jó, hogy Jézusnak ilyen ízlése volt!), megmutatja, mire képes a világot éltető energia; Mária szíve megmutatja, mire képes az Isten energiája.

De Mária nem akármilyen virág, hanem liliom. A liliom pedig a szeplőtelen szüzesség virága. A szűznek „arra van gondja, hogyan jár-

jon az Úr kedvében" (1Kor 7,32). Nem tölti be szívét maradéktalanul semmi véges öröm, élvezet, véges tárgy vagy személy iránti vonzalom. Van benne valami „üresség", amely ébren tartja azt a tudatot, hogy csak a Végtelen tölti be az emberszívet, — hogy vándorúton vagyunk, és elbámészkodni nem szabad. A házasélet a szeretet iskolája, de ha nem vigyázunk, a másokat kizáró önzés mesterpéldájává fajul. Mennyi rossznak volt az oka a családi gőg, vetélkedés, haszonlesés! Az egyéni önzésnél a családi önzés még veszedelmesebb, mert az erény álarcát ölti. A szűz szívét közvetlenül az Istennek szenteli. De a szűzi életnek is megvan a maga veszélye: ha nem vigyázunk, a tisztaság harmata az emberek iránti hideg közömbösség jégcsapjává merevedik. Az anyaság meleg szeretete, a szüzesség Istenhez kapcsolódó és ezért mindenki számára nyitott lelki szabadsága: ha ez a kettő egy emberben eggyé válnék, ez lenne a legnagyobb ideál. És Mária éppen ez: szűz és anya. Egészen Fiáé, egészen Istené, és egészen a miénk. Az Isten kertjében velünk együtt nyíló tiszta liliom.

5. Mária szíve: káprázatos zafír. A legrégibb időktől napjainkig megbabonázza a drágakő az emberek szívét. Milyen árakat fizetnek ma is az emberek egy-egy különösen szép ékszerért! Kemény a drágakő, el nem kopik, meg nem rozsdásodik; formája tökéletes, és mintha a nap minden sugara összesűrűsödnék benne, s titokzatos, áttetsző mélyéből szikráznék még szebben. A színtelen napsugár a zafírban bódító kéket ont.

Mária az isteni lét-, szeretet-, kegyelemsugarakat magába gyűjtő és azokat szeplőtelen szűzi, istenanyai létébe formáló drágakő. Eltűntek, elporladtak a híres, gazdag asszonyok, Mária kortársai, elmúltak, mint a tavalyi hó; de Mária él és sugárzik. „Mert örökké megmarad a szeretet, és az, amit a szeretet teremt" (II. vatikáni zsinat, GS n. 39). Emberi nemünk dísze, büszkesége, eszménye: ő, a szeretet mindenhatóságának bizonysága.

De ez a zafír nemcsak magában fénylik, hidegen. Arra vágyódik, hogy a mi „Krisztus-ruhánkat" díszítse, a mi mellünkön ragyogjon. A feltámadott ember szeretetét, működését, jelenlétét már nem korlátozza a tér és az idő. A feltámadott Krisztus ezért vándorlásunk útitársa, és vele együtt, az ő jóvoltából, az ő kegyelméből utunkon velünk van Mária.

Már húsz év is elmúlt azóta: mielőtt elhagytam volna Európát, hogy a távolkeletre induljak „Krisztus követségében", meglátogattam még egyszer, utoljára Franciaországban a chartres-i székesegyházat. A középkori gótikus építészet remekműve ez; gyönyörűek főképp az eredeti színes üvegablakok. Ahogy a nap keletről nyugatnak járja útját, mintha életre kelne a templom: hol ez, hol az az ablak gyullad ki,

és szórja piros, kék fénycsóváit a templom terébe. Egész nap jártam a templomot, nem tudtam betelni vele. Lassan eljárt az idő, beesteledett. Búcsúzásul még egyszer körül kezdtem járni a templom hajóját. Már borongás töltötte be a nagy teret, a magas pillérek feje elveszett a homályban. A keleti bejárat fölötti hatalmas „rozetta" üvegablakból is már kihalt a fény. Lassan jártam pillértől pillérig. Már a főoltár közelébe, a templom nyugati részéhez értem, amikor hirtelen megtorpant a lábam. Felettem magaslott egy nagy üvegablak Mária képével: a Szűzanya egy trónuson ül, fejét kissé oldalt hajtja, és végtelenül szelíd pillantással néz le énfelém. Ezen az ablakon is már sötét volt minden, alig lehetett kivenni a trónus és Mária ruhájának formáit, de csodálatosképpen Mária arca, csak ez az arc, fénylett a lemenő nap utolsó sugaraiban.

A nagy sötétségben egyetlen fény: a Boldogasszony tekintete. Hát nem ez-e életünk útjának képe? Járunk, sokszor bizony sötétben; de minden utunkon mennyei Édesanyánk szeme kísér. Jézus édesanyjáé, mindnyájunk édesanyjáé. Azért, hogy higgyük, rendületlenül — mint ahogy ő hitte —, hogy „az Isten: szeretet."

+

A mondottakból minden további magyarázat nélkül megérthetjük, hogy — véleményünk szerint — mi a fontos a nem európai népek esetében a Mária-dogmák és a Mária-tisztelet hozzáférhetőbbé tétele szempontjából. Azokról a szempontokról, amelyeket kevésbé fontosaknak tartunk, szándékosan nem szóltunk. Így nem esett szó például az európai keresztények között közkedveltségnek örvendő néger, kínai, japán arcú Mária-képekről. Nem vetjük ugyan el az ilyen ábrázolásokat, de a missziók Mária-tiszteletének felvirágoztatása szempontjából nem tulajdonítunk nekik különös jelentőséget. Egyrészt azért, mert a legtöbb ilyen ábrázolás nem üti meg az egyes országok klasszikus művészetének színvonalát (ezt európaiak nem veszik észre, de az illető ország fiai nagyon is!), másrészt meg azért, mert az ilyen ábrázolások ahhoz a téves felfogáshoz vezethetnek, hogy Mária nem valóságos történelmi személy, hanem csak valami eszme jelképe. Hasonlóképpen nem tettünk említést az újkori Mária-jelenésekhez kapcsolódó kultuszokról. Igaz, hogy például a mexikói kereszténységre igen nagy benyomást gyakorolt a guadalupei indián lánynak megjelent Mária tisztelete; igaz az is, hogy az újabb és legújabb európai Mária-jelenésekkel kapcsolatos ájtatosságok (körmenetek, zarándoklatok, ünnepek stb.) a missziós országokban is sokszor nagy tömegeket vonzanak. De ezeknek az ájtatosságoknak nem ritkán erős politikai színezetük van, és gyakran olyannyira lekötik egyesek gondolat- és érzelemvilágát, hogy

a keresztény kinyilatkoztatás lényegénél, Krisztus evangéliumánál, halálánál és feltámadásánál is fontosabbá válnak számukra. Ezeket az ájtatosságokat — amennyiben az Egyház jóváhagyta őket — természetesen nem akarjuk elvetni vagy lebecsülni, de sohasem szabad a főhelyet elfoglalniok sem a keresztény életben, sem a keresztények Mária-tiszteletében. Ha a hangsúly a lényegről másodlagos tényezőkre tolódik el, az idővel mindig megbosszulja magát.

A Mária-dogmák és a Mária-tisztelet hozzáférhetőbbé tételének szempontjából véleményünk szerint tehát legfontosabb Mária Isten adta üdvtörténeti szerepének megértetése és megtapasztaltatása:

1) Mária az a teremtmény, aki — mint Jézus anyja és a mi anyánk — Isten „anyai", végtelen, meleg szeretetének tükre és — közbenjárása által — közvetítője számunkra. Gondosan óvakodni kell persze e pontban attól, hogy a szigorú Isten-Bírót szembeállítsuk az irgalmas Szűz Máriával, — mint ahogy feltétlenül kerülni kell azt is, hogy egy haragvó Atyaistent állítsunk szembe egy bennünket mentegető Fiúistennel. Mind Jézus végtelen szeretete, mind Mária irgalmas szíve az Atyaisten végtelen szeretetéből forrásozik: valóban az Atya a „fons bonitatis", a jóság forrása, az ő örök szeretete csillan fel egyszülött Fiában és Fiának malaszttal teljes édesanyjában.

2) Mária a tökéletesen megváltott ember, akiben az Isten kegyelmén alapuló krisztusi élet, a hit, szeretet és szolgálat formát öltött, és az örök élet reményét megvalósító élet, a maga fenséges egyszerűségében, tökéletes virággá feslik. Őbenne látjuk, hogy nem rang, vagyon, hírnév, hatalom, erő stb. számít, hanem csak az, hogy az ember „legyen"; ez a „levés" pedig: a szeretet.

Akkor értik majd meg a világ népei a Mária-dogmákat és a Mária-tiszteletet, ha prédikációk, imák, énekek, ájtatosságok, képek, szobrok stb. stb. Mária alakjának ezt a kettős lényegi szempontját domborítják ki és teszik élményszerűvé. Arról, hogy ebből a megértésből és élményből virágzó krisztusi élet fakadjon, majd gondoskodik Mária, hiszen ő él, velünk van, és legnagyobb gondja, kívánsága csak az, hogy Jézusa megszülessék, éljen, növekedjék bennünk, és hogy így mi is Jézussal együtt mondhassuk az Istennek: „Mi Atyánk" és Máriának: „Édesanyánk".

Hitter József

BIBLIÁS SZENTOLVASÓ AZ ÉLŐ EGYHÁZÉRT

„Az olvasó evangéliumi imádság. Bensőleg hatásosan előmozdítja a keresztény életet és apostoli elkötelezettséget. A dicséreten és kérésen felül lényeges eleme az elmélkedés. Enélkül olyan, mint a lélek nélküli test. Ha ezt elmulasztjuk, fennáll a veszély, hogy imádkozása gépies ismétléssé válik. Természeténél fogva nyugodt ütemet kíván, lassú léptekkel való haladást.

Az olvasó könnyen összhangba hozható a liturgiával. Természeténél fogva mindkettő a közösség imája, a Szentírásból meríti sugallatait, és Krisztus titka felé irányul. Az olvasó áhítatgyakorlata a liturgiából meríti indító erejét, és természetes módon ahhoz vezet vissza, ha eredeti sugallatának megfelelő módon gyakorljuk. Azonban nem válik a liturgia részévé.

Az utóbbi időben bizonyos áhítatgyakorlatokat létesítettek, amelyek a szentolvasóból merítik ihletüket. Az ilyen gyakorlatok között szeretnénk felhívni a figyelmet azokra, és ajánlani azokat, amelyek az Isten Szavának közönséges megünneplésével kapcsolatosak. — Örömmel veszszük tudomásul, hogy az ilyen gyakorlatok előmozdították a szentolvasó lelki gazdagságának teljesebb megértését" (VI. Pál: Marialis cultus 44,46,47,48,51).

A Szentatya buzdításának és a Zsinat Máriára vonatkozó tanításának értelmében a következőkben kísérletet teszünk arra, hogy a szentolvasó imádkozását jobban bekapcsoljuk a Szentírásba és az élő Egyház ügyeibe, gondjaiba. Minden titokhoz kiválasztottunk egy szentírási részt, amely az evangéliumi eseményt összekapcsolja az imaszándékkal, mintegy beleállítja az Egyház mai életébe. Ezt a tized elején elolvassuk (közösségben felolvassuk), és az Üdvözlégyek imádkozása alatt „szívünkben forgatjuk", mint a Szűzanya Fiának szavait. Az imádságos elmélkedéshez előre megadhatunk néhány gondolatot (lásd alább). Az ilyen olvasóimádkozás, megfelelő énekekkel váltogatva, jól alkalmazható szentórának, szentségimádási órának is.

A teljes olvasó titkaiban itt imaszándékként Isten népének három nagy „rendjét": a püspököket, papokat és a világi híveket vesszük sorra. (Még több hasonló is van a tarsolyomban.)

Örömmel ragadom meg egyúttal az alkalmat, hogy itt közkinccsé tegyem a Máriaremetén használatos ún. „remetei rózsafűzér" régi verses szövegét. (Dallam: Magyar Cantuale 234. sz.) A bevezető és befejező szakasz:

Rózsafűzér-imádsággal köszöntsük a Szűzanyát,
Vele együtt engesztelj ük az ég és föld szent Urát.
Rózsafűzér Királynője, légy a világ megmentője, (Refr.)
Ajánlj minket Szent Fiadnak, Remetei Szűzanya!

Ó Mária, édesanyánk, eljött már a te órád,
Csak egy szót szólj szent Fiadnál, s megmenekül a világ. (+ Refr.)

Ez mindig egyforma. Az egyes titkokat a megfelelő helyen közöljük. A szemléletes és elmélyedő szöveg, a lendületes dallam jól hozzájárulhat az áhítat növeléséhez. (Mondanunk sem kell, hogy a „Remetei Szűzanya" megszólítás tetszés szerinti mással helyettesíthető.)

I. ÖRVENDETES OLVASÓ: A VILÁG PÜSPÖKEIÉRT

Bevezetés (a Hiszekegy előtt) az első püspök, Péter leveléből: „Péter, Jézus Krisztus apostola a zarándokoknak, akik . . . szórványokban élnek . . . Kegyelemben és békében bőven legyen részetek! Legyen áldott az Isten és a mi Urunk Jézus Krisztus Atyja, aki minket nagy irgalmában új életre hívott Jézusnak a halálból az élő reményre való feltámadása által, hogy a mennyekben elpusztíthatatlan, tiszta és soha el nem hervadó örökség várjon rátok. Az Isten hatalma megőrzött titeket a hitben az örök üdvösségre, amely készen áll, hogy az utolsó időben majd megnyilvánuljon. Ezért örülni fogtok, noha most egy kicsit szomorkodnotok kell is, mert különféle kísértések érnek benneteket, hogy a próbát kiállva hitetek, amely értékesebb a tűz próbálta veszendő aranynál, Jézus Krisztus megjelenésekor méltó legyen a dicséretre, a dicsőségre és a tiszteletre" (1Pét 1,1-7). Ekörül forog a püspök szolgálata: Jézus és az üdvösség hirdetése, az Egyház erősítése, vezetése. Kérem, legyen ez az ő lelkük „miliője", — de az én lelkemé is.

(A Miatyánk előtt) egy másik „püspöki körlevélből": „Pál, Szilvánusz és Timóteus a tesszalonikaiak — az Atyaistenben és Urunkban, Jézus Krisztusban élő — egyházának. Kegyelem nektek és békesség. Mindig hálát adunk az Istennek mindnyájatokért, ahányszor csak megemlékezünk rólatok imádságainkban. Állandóan gondolunk Istenünk és Atyánk előtt tevékeny hitetekre, áldozatos szeretetetekre és Urunkba, Jézus Krisztusba vetett szilárd reményetekre" (1Tessz 1,1-3). A hit, remény és szeretet élete fűzi össze a híveket püspökeikkel. Legyenek ebben példaképeink.

Ének: Uram, hiszlek és reméllek . . . 1. és 3. szakasz SZVU 263.

1) Angyalszózat köszönt Téged, szépséges Szűz Mária,
Szűz méhedben testet öltött az Istennek szent Fia.

„Kérni fogom az Atyát, hogy más Vigasztalót küldjön nektek, aki veletek marad mindörökre: az igazság Lelkét. A világ nem kaphatja meg őt, mert nem látja és nem ismeri, de ti ismeritek, mert nálatok lesz és bennetek marad . . . Ekkor Júdás, nem a karióti, közbeszólt: ‚Uram, hogy van az, hogy te nekünk akarod kinyilatkoztatni magad és nem a világnak?' Jézus pedig így folytatta: Aki szeret engem, megtartja tanításomat. Szeretni fogja őt Atyám is, hozzá megyünk és benne fogunk lakni" (Jn 14,16-17.22-23).

A Szentlélek ugyanúgy működött a szeplőtelen Szűzanyában, mint az Egyházban. Kérjük, hogy az Egyház oszlopaiban ne legyen semmi, ami nem áttetsző Isten számára, nem kaphatja meg Istent. Jézus az ő Lelke által nyilatkoztassa ki magát nekik, bontakozzék ki bennük a Szentháromság jelenléte, hogy az Atya gondoskodásával, Jézus áldozatosságával, a Szentlélek fényével vezessenek (vö. LG 18).* Az ő megsegítésükért (mert az Egyház tagjai között mindenben kölcsönösség uralkodik!) iparkodunk mi is Isten felé kitárulva élni.

Ének: Jöjj el Szentlélek Úristen . . . 1-2. SZVU 260.

2) Jézusodat szíved alatt Erzsébethez elvivéd,
Hogy megmentsed az ősbűntől az Úr előhírnökét.

„Isten elküldte tulajdon Fiát a bűn miatt a bűnös testhez hasonló alakban, hogy megítélje a testben levő bűnt, és hogy a törvény beteljesedjék rajtunk, akik már nem a test, hanem a lélek szerint élünk... Akiket Isten Lelke vezérel, azok Isten fiai. Nem a szolgaság lelkét kaptátok ugyanis, hogy ismét félelemben éljetek, hanem a fogadott fiúság Lelkét nyertétek el, általa kiáltjuk: Abba, Atya! A Lélek maga tesz tanúságot lelkünkben, hogy Isten gyermekei vagyunk. Ha pedig gyermekei akkor örökösei is: Istennek örökösei, Krisztusnak társörökösei" (Róm 8,3-4.14-17).

A testté lett Ige eljut Jánoshoz. A Keresztelő felujjongásából megtudjuk: azért jött el egy szeplőtelen test édes oltalma alatt, hogy „elítélje a testben levő bűnt", és így életre keltse az emberiséget (vö. LG 19). Jézus erre választott ki tizenkettőt, maga lett a mesterük; Jézus örömét hordták szét a világba, hogy megszenteljék, elkezdjék megépíteni „a világ egységének jelét és szentségét: az Egyházat" (LG 1). Ezt teszik utódaik, a püspökök is. Bárcsak úgy tennék, hogy a világ felujjongana . . . Kérjük, hogy mint a Szűzanya ment bátran, frissen a hegyeken át, ők is bátrak, életet árasztók, áldozatosak, „sietők" legyenek, Mária oltalma alatt. De ilyen legyek én is!

Ének: Mária, Szűzanya Názáretből indul útnak 1. és 4. SZVU 185.

3) Szent Fiadnak születésén örvendez az föld és ég,
Szegénységben, szenvedésben kezdi földi életét.

„Összehívta a tizenkettőt, erőt és hatalmat adott nekik az ördögök felett és a betegségek meggyógyítására. Aztán elküldte őket, hogy hirdessék az Isten országát és gyógyítsák meg a betegeket. ‚Semmit se vigyetek az útra — hagyta meg nekik —, se botot, se tarisznyát, se kenyeret, se pénzt, se egy váltás ruhát. Ha egy házba betértek, ott szálljatok meg, és onnét induljatok tovább. Ha valahol nem fogadnak be benneteket, hagyjátok ott a várost, és még a port is rázzátok le lábatokról ellenük tanúságul.' Útra keltek hát, bejárták a falvakat, mindenütt hirdették az evangéliumot, és gyógyították a betegeket" (Lk 9,1-6).

---

* A zsinati dokumentumokra latin kezdőbetűikkel hivatkozunk.

Az Úr tehát megjelent a világban, de csak a hit tudja, kivel áll szemben. Ugyanez a hit mondja: a püspökben az Örök Főpap van jelen (LG 21kk, PO 15). Az ő szavukkal szól Krisztus a világhoz, az ő megbízásukból szolgáltatják ki a szentségeket (ahol egy pap keresztel: „Péter keresztel: a Krisztus keresztel", Ágoston), ők vezetik az egyházat. De Jézus szegényen jött el, és szegénységben indítja útjára a tizenkettőt. Kérem: utódaik ne féljenek a szegénységtől, gyakorolják, ne „egyházfejedelmek" legyenek, hanem egyszerű pásztorok (Betlehemben Jézus első vendégei), védjék a szegények ügyét, így tegyenek tanúságot Isten szeretetéről a világ előtt. Segítségükre én is szeretni akarom a szegénységet.

Ének: Szép violácska . . . 1-2. SZVU 33, vagy (szentségimádáson) Az ige megtestesült . . . 1. és 3. SZVU 18.

4) Törvény szerint bemutattad a templomban Fiadat,
Áldozatul felajánltad vele együtt magadat.

„Krisztus azonban a ránk váró javak főpapjaként jelent meg, s belépett abba a nagyobb és tökéletesebb sátorba, amelyet nem ember keze alkotott, vagyis nem ebből a világból való. Nem a bakok vagy borjak vérével, hanem saját vérével lépett be egyszer s mindenkorra a szentélybe, és örök megváltást szerzett . . . az örök Lélek által saját magát adta tiszta áldozatul az Istennek, hogy az élő Istennek szolgáljunk. Ezért ő új szövetség közvetítője . . . Ezért nyilatkozik így, amikor a világba lép: ‚Áldozatot és ajándékot nem kívántál, de embertestet alkottál nekem. Nem kedves előtted az engesztelő és égőáldozat, ezért így szóltam: Nézd, jövök, Istenem, hogy teljesítsem akaratodat' " (Zsid 9,11-12.14-15; 10,5-7). (Vö. LG 22.)

Mária visszaváltja és mégsem kapja vissza igazán gyermekét; ez a kereszt alatt lesz szívet átdöfő valóság. Részt vesz így a megváltásban; szent dolgok tevékeny szereplője, hőse; Jézus hordozója, örök tervek teljesítője, Fia szívének elgondolásához, odaadásához simulva. Nemde ezek a püspökök is elsősorban az Egyházban? Szent dolgok szolgái, Krisztus vére sáfárai, örök isteni üdvözítő terv kivitelezői. De legyenek épp olyan önzetlen, áldozatos lelkek, mint a Szűzanya, az örök Főpap mintájára. Amikor az egység megteremtése és biztosítása a tét (vö. LG 23), meg kell maradniok az alázatosságban, és bátran kell képviselniök Krisztust. — Én mennyire vagyok bátor, amikor valami áldozatot kell meghoznom? És talán kritizálom „népem főpapját"? (Vö. Csel 23,3-5)

Ének: Ki negyven nap előtt . . . 1. és 10. SZVU 163; vagy: Ó Mária szent Szíve . . . 3. és 5. SZVU 194.

5) Jézusodat három napig könnyek között kereséd,
Amíg végre, tanítva, őt a templomban fölleléd.

„Az istenfélő élet mindenre jó, mert a jelen és a jövendő élet ígérete kapcsolódik hozzá. Ez igaz beszéd, teljesen rá lehet hagyatkozni. Hi-

szen azért fáradunk és küzdünk, mert bízunk az élő Istenben, aki minden embernek, elsősorban a hivőnek üdvözítője. Ezt tanítsd teljes határozottsággal. Senki le ne becsüljön ifjú korod miatt, de légy is a hívek példaképe beszédben, viselkedésben, szeretetben, hitben és tisztaságban. Amíg odajutok, legyen gondod a felolvasásra, a buzdításra és a tanításra. Ne hanyagold el magadban a kegyelmet . . . Ügyelj magadra és a tanításra. Légy állhatatos benne. Ha megteszed, magadat is, hallgatóidat is üdvösségre segíted" (1Tim 4,8b-16).

Az ifjú Jézus csodálatba ejti a tanítókat és írástudókat. Tanításra biztatja fiatal testvérét és lelki fiát Pál. Kérem Jézust, hogy a püspökök tanítása csodálatot keltsen a világban, megsejtse bennük az emberiség az Istent — ne az embert nézze, aki lehet fiatal vagy éppen öreg, gyarló —, és felujjongjon. Fáradjanak, küzdjenek, bízzanak Isten szava erejében. Én meg legyek alázatos és állhatatos a tanulásban, hitem alaposabb megismerésében, így Jézus nagyobb szeretetére jutok, — hogy ilyen „tanuló tanítók" legyenek a püspökök is.

Ének: Hol vagy, én szerelmes . . . 1-3. SZVU 146.

II. FÁJDALMAS OLVASÓ: A PAPOKÉRT

Bevezetés (a Hiszekegy előtt): „Ő (Krisztus) némelyeket apostollá, másokat prófétává, ismét másokat evangelistává, pásztorrá és tanítóvá tett, hogy szolgálatuk betöltésére neveljék a szenteket, és fölépítsék Krisztus testét, amíg mindnyájan el nem jutunk a hitben és Isten Fia megismerésében az egységre, és meglett emberré nem leszünk, elérve a krisztusi teljességet. Akkor majd nem leszünk éretlenek, akiket a megtévesztő emberi tanítás és a tévedésbe ejtő álnokság minden szele magával sodor. Inkább igazságban kell élnünk és szeretetben, hogy egyre inkább összeforrjunk a Fővel: Krisztussal . . . Így növekszik a test, és építi fel saját magát a szeretetben" (Ef 4,11-16). — A magunk hitének megvallásával és élesztésével az a célunk, hogy a papok hite és küldetésükbe vetett bizalma életerős legyen, összeforrassza őket Krisztussal.

(A Miatyánk előtt:) „Éljetek úgy, mint a világosság fiai. A világosság gyümölcse csupa jóság, igazságosság és egyenesség. Azt keressétek, ami kedves az Úr szemében . . . Gondosan ügyeljetek tehát arra, hogyan éltek: ne ostobán, hanem bölcsen. Használjátok ki az időt, mert rossz napok járnak. Ne legyetek értetlenek, hanem értsétek meg az Úr akaratát . . . Adjatok hálát mindig mindenért Urunk Jézus Krisztus nevében az Istennek, az Atyának" (Ef 5,9-10.15-16.20).

Csak azok tudják az emberek értelmét és akaratát Krisztusnak meghódoltatni, akiknek tulajdon értelmük és akaratuk is meghódolt, emlékezetük pedig telve a megváltás misztériumaival. Így életük is, nemcsak a szavuk, feltárja és kézzelfoghatóan meggyőzővé teszi Krisztus misztériumát (SC 2). Persze ez mindannyiunk kötelessége is!

Talán az Egyháznak erre a rendjére áll leginkább: „ha szenved az egyik tag, valamennyi együtt szenved vele" (1Kor 12,26): a legnagyobb, legtöbbet vitatott problémát az Egyházban a papság jelenti ma. Az ő személyük a találkozási pont Isten és a világ között. Egészen sajátos lelkiségi problémák, gondok, bukások is adódnak ebből. A Zsinat is

így látja: „Az egész Egyház megújulása igen nagy részben a papok szolgálatától függ" (OT bev.). „Az Egyház megújulása nagy részben a papok kezében van, és éppen az egyre nehezebbé váló szolgálatoktól függ" (PO 1). A Zsinat sürgetésének teszek eleget, amikor most imádkozom értük (LG 37 — Zsid 13,17). Ma a fájdalmas olvasóval együtt szenvedek velük és a Főpappal, aki bennük szenved az idők végéig. A papi bűnöket az 1-3. titokkal, a sajátos papi szenvedéseket a 4-5. titokkal látjuk együtt.

Ének: A keresztfához megyek . . . 1. SZVU 63.

1) Nagycsütörtök éjszakáján értünk vállalt kint az Úr,
Lelke szörnyű tusájában véres verejtéke hull.

„Így szól az Úr Isten: Jaj Izrael pásztorainak, kik önmagukat legeltették! Vajon a pásztoroknak nem a nyájat kell-e legeltetniök? A tejet megettétek, a gyapjúval ruházkodtatok és a hízottat leöltétek, de nyájamat nem legeltettétek. A gyengét nem erősítettétek és a beteget nem gyógyítottátok; a sebesültet nem kötözgettétek be, az eltévedtet nem hoztátok vissza és az elveszettet nem kerestétek; hanem keménységgel és erőszakkal uralkodtatok rajtuk. Juhaim pedig elszéledtek, mert nem volt pásztoruk; prédájává lettek a mező minden vadjának, és elszéledtek. Ott bolyongtak juhaim minden hegyen és minden magas dombon; a föld egész színén elszéledtek, és nem volt senki sem, aki velük törődött volna, nem volt, mondom, aki velük törődött volna" (Ez 6,2-6).

A vérverítékező Jézusnak halálos szorongásában mindennél jobban jópásztori szívébe markolt a bűn és a sátán áldozatainak látványa. Hol vagytok hát, segítőim, Atyától rendelt munkatársaim, lelkipásztorok? S amit most lelki szemével lát, annak tragikus pontossággal megfelel az, amit testi szeme lát a hold bágyadt fényénél: a választottak közül is kiválasztott három „újmisés papja" ott szendereg vérverítékező Mestere közelében . . . És mivel „Isten népébe mindenki hivatalos", a megmaradtakról éppúgy el kell számolniok, mint a távoliakról. Minden pap érdeklődése, korszerű papi tudása, aggódó jópásztori lelke, egyre jobb módszerek után kutató férfias ambíciója a földkerekség minden világra születő emberéé kell, hogy legyen! (PO 10) Adjuk most a papoknak szentolvasónk és jófeltételünk érdemét: a vérrel verítékező enyhületére mindig teljes lesz az odaadásunk Isten dicsőségéért, a lelkek javáért!

Ének: Ó Jézus, Jézus, ó lankadt Jézus . . . 1-3. SZVU 74.

2) Ostor tépi az Úr testét, patakokban hull a vér,
Így engesztel szeretetből mindannyiunk vétkéért.

„Ám Héli fiai Béliál fiai voltak, s nem törődtek az Úrral, sem a papoknak a nép iránt való kötelességével, hanem ha valaki áldozatot vágott, amikor a húst főzték, odament a pap legénye, háromágú villával a kezében, s azt beleszúrta a katlanba vagy az üstbe vagy a fazék-

ba vagy a csuporba, s amit éppen a villával kihúzott, azt a pap elvette magának. Így cselekedtek a Silóba jövő egész Izraellel . . . Igen nagy volt tehát az ifjak vétke az Úr előtt, mert elidegenítették az embereket az Úrnak való áldozattól . . . Mikor Héli meghallotta mindazt, amit fiai egész Izraellel cselekedni szoktak, s hogy a sátor ajtajánál ügyelő asszonyokkal hálnak, azt mondta nekik: Miért cselekszitek azokat a dolgokat, azokat az igen rossz dolgokat, melyeket az egész néptől hallok? Ne, fiaim, mert nem jó hír az, amelyet hallok: vétekre viszitek az Úr népét. Ha ember ellen vétkezik az ember, meg lehet engesztelni iránta az Istent, de ha az Úr ellen vétkezik az ember, ki könyöröghetne érte?' Ám azok nem hallgattak atyjuk szavára" (1Sám 2,12-14.17.22-25).

Jézus teste csupa seb . . . Papi sorsok felé fordult lelkünk most Jézus munkatársainak élvezetvágyát siratja. Mit szóljunk az újszövetségi oltár papjaira, ha azok is Béliál fiai: haszontalan, romlott emberek? A megváltás szolgái ők; de hazugság a lényük, ha testükön nem lesz nyilvánvaló Jézus élete, ha nem a szeplőtelen Főpap „formáját" hordozzák szüntelen. Hiszen a szentelés erejében szívük az ő szíve, kezük az ő keze, ajkuk az ő ajka, lábuk az ő lába — élő, szent, Istennek tetsző áldozatra. A Tisztaságos Szűz olvasójával esedezzünk, hogy a papok nagy lelki érettséggel, hitből fakadó szabad döntéssel vállalják a cölibátus terhét. Életmódjuk legyen szerény, éljenek igazi közösségben a szegényekkel, a szenvedőkkel, a kitaszítottakkal, „nem a magukét keresve, hanem Jézus Krisztusét". Így igyekszünk-e élni mi is?

Ének: Áll a gyötrött Istenanyja . . . 1-2. SZVU 65.

3) Tövisekkel koronázzák a királyok Királyát,
Gúnypalástot dobnak rája, leköpik szent orcáját.

„Ki a hű és okos gondnok, akit ura szolgái fölé rendelt, hogy idejében kiadja részüket az élelemből? Boldog az a szolga, ha megérkeztekor ura ilyen munkában találja . . . De ha a szolga azt mondja magában: uram még sokáig nem jön, és elkezdi verni a többi szolgát és szolgálót, eszik-iszik meg részegeskedik, akkor ennek a szolgának az ura olyan napon érkezik meg, amikor nem várja, és olyan órában, amikor nem gondolja. Kegyetlenül megbünteti, és a hűtlenek sorsára juttatja . . . Mert aki sokat kapott, attól sokat követelnek, és akire sokat bíztak, attól annál többet kívánnak" (Lk 12,42-43.45.48).

A kicsúfoltatás nemcsak királyi, de emberi méltóságától is megfosztja Urunkat, kiszolgáltatva kínzói kénye-kedvének. Így szenved papjai gőgjétől és anyagiasságától. A kettő nem azonos, de egymást támogatja: a vagyonon építheti magasra trónusát a gőgös ember. A pap Jézus szolgáló életét folytatja, az Isten szegényeinek szóló evangéliumot hirdeti: teheti-e önzetlenség, alázat, egyszerű jóság nélkül? Kérjük az alázatos, egyszerű, a lenézett Názáretben lakó Szűzet, esdje ki ehhez papfiainak a kegyelmet. Hű képét viseljék a szolgálni jött Jézusnak (OT 4), a Töviskoronásnak.

Ének: A fényes Istenarcot . . . 1-3. SZVU 61.

4) Keresztet hord az Úr értünk, bűneinknek keresztjét,
Három ízben arcra esik, összetöri szent testét.

„Úgy látom, Isten nekünk apostoloknak az utolsó helyet jelölte ki, mint olyanoknak, akiket halálra szántak, hogy látványul szolgáljunk a világnak, az angyaloknak és az embereknek is. Mi oktalanok vagyunk Krisztusért, ti okosak Krisztusban. Mi gyöngék vagyunk, ti erősek. Titeket megbecsülnek, minket megvetnek . . . Ha átkoznak minket, áldást mondunk. Ha üldöznek, türelemmel viseljük. Ha szidalmaznak, szelíden szólunk. Szinte salakja lettünk ennek a világnak, mindenkinek söpredéke mostanáig. Nem azért írom ezeket, hogy megszégyenítselek, hanem mint kedves gyermekeimet intelek benneteket" (1Kor 4,9-10. 12b-14).

A pap állandó keresztútja: a feloldhatatlan, roppant feszültség hivatása és a világ, hivatásának követelményei és saját gyöngesége között. Hivatása a magánnyal és az áldozattal jegyzi el. Megtapasztalja, milyen árva, milyen idegen ő és evangéliuma a szekularizált világban (PO 22). Sikere vagy természetfölötti, akkor hívei Jézusé lesznek, nem az övé; vagy pedig hamis látszatsiker, s ezért magányának paphoz méltó feloldását nem szolgálhatja. Egyetlen eszköze van a kitartásnak: a személyes szeretet, a teljes odaadás Isten és a lelkek iránt. Mária, aki követte a keresztúton roskadozó Fiát, esdje ki ezt a papoknak, és minekünk is.

Ének: Szívünk, lelkünk most kitárjuk . . . 1, 4. SZVU 78.

5) A kereszfán bemutatja Urunk az áldozatot,
Add Jézus, hogy elkerüljük a szörnyű kárhozatot.

„Minden (fő)papot az emberek közül választanak, és arra rendelik, hogy az Isten tiszteletében képviselje az embereket, ajándékokat és áldozatot mutasson be a bűnökért, mint olyan valaki, aki megértő tud lenni a tudatlanok és a tévelygők iránt, hiszen őrá is gyöngeség nehezedik. Ezért a népért is és saját vétkeiért is áldozatot kell bemutatnia. A tisztséget magától senki sem vállalhatja, csak akit az Isten meghív, mint Áront. Így Krisztus sem önmagát emelte főpapi méltóságra . . . Földi életében hangos kiáltással, könnyek között imádkozott, könyörgött ahhoz, aki meg tudta menteni a haláltól, és hódolatáért meghallgatásra talált. Annak ellenére, hogy ő volt a Fiú, a szenvedésből engedelmességet tanult. Műve befejeztével pedig örök üdvösséget szerzett azoknak, akik engedelmeskednek neki" (Zsid 5,1-5a.7-10).

A pap „alter Christus"; sorsuk is azonos. Krisztus áldozatát újítja meg naponta; lelke mélyén, életében megszakítás nélkül kell folytatnia. Ott engesztel az igazságos Isten előtt az ellenszegülő emberért (vö. Jóél 2,17) és „saját vétkeiért". Sokszor talán úgy érzi, hogy az Isten is hallgat, és felkiált a prófétával: „Rászedtél, Uram! Rá vagyok szedve!" (Jer 20,7), vagy a kereszten függő Jézussal: „Istenem, Istenem, miért hagytál el engemet?" — Mária, aki a kereszt tövében kimondhatatlan gyötrelmek között lett mindnyájunk Édesanyja (vö. Jn 19,25-27),

kísérje el papjait is a Golgotára, hogy szenvedésük árán készséges eszközeivé legyenek a megváltás művének.

Ének: Jézus, világ Megváltója . . . 1, 4-5. SZVU 70.

III. DICSŐSÉGES OLVASÓ: A VILÁGI HÍVEKÉRT

Bevezetés (a Hiszekegy előtt): „Nem tudjátok, hogy akik Krisztus Jézusban megkeresztelkedtünk, az ő halálában keresztelkedtünk meg? A keresztségben ugyanis eltemetkeztünk vele együtt a halálba, hogy miként Krisztus az Atya dicsőségéből feltámadt a halálból, úgy mi is új életre keljünk . . . Tehát mint a halálból életre keltek, adjátok magatokat Isten szolgálatára, tagjaitokat pedig az igazság eszközéül szenteljétek az Istennek" (Róm 6,3-4.13b). — A keresztséggel lettünk Krisztus tagjai, a Szentlélek templomai, „a szentek polgártársai". Megújítjuk hitünket és Isten szolgálatára való elkötelezésünket.

(A Miatyánk előtt:) „Ha tehát Krisztussal feltámadtatok, keressétek, ami fönt van, ahol Krisztus ül az Isten jobbján. Ami ott fönt van, arra legyen gondotok, ne a földiekre . . . Legfőként pedig szeressétek egymást, mert ez a tökéletesség köteléke. S Krisztus békéje töltse be szíveteket, hiszen erre vagytok hivatva egy testben. Legyetek hálásak . . . Akár mondtok, akár tesztek valamit, tegyetek mindent Urunk Jézus nevében, így adjatok hálát általa Istennek, az Atyának" (Kol 3,1-2a. 14-15.17).

Ének: Mennynek királyné Asszonya . . . SZVU 205.

1) Feltámadott harmadnapra Jézus sziklasírjából,
Támadjunk fel mi is véle a lélek halálából.

„Ketten közülük még aznap elindultak egy Emmausz nevű helységbe . . . Az eseményekről beszélgettek. Ahogy beszélgettek, tanakodtak, egyszer csak maga Jézus közeledett és csatlakozott hozzájuk . . . Mikor az asztalhoz ültek, kezébe vette a kenyeret, megáldotta, megtörte s odanyújtotta nekik. Ekkor megnyílt a szemük, s felismerték. De ő eltűnt a szemük elől. ‚Hát nem lángolt a szívünk — mondták —, amikor beszélt az úton, és kifejtette az írásokat?' Még abban az órában útra keltek, s visszafordultak Jeruzsálembe. Ott együtt találták a tizenegyet s társaikat. Azzal fogadták őket, hogy valóban feltámadt az Úr, és megjelent Simonnak. Erre ők is beszámoltak az úton történtekről" (Lk 24, 13-15.30-35a).

A két emmauszi tanítvány története (egyiküknek még a nevét is tudjuk: Kleofásnak hívták) tanulságos példája, hogyan találkozik a jóakaratú kereső lélek a Szentírásban és az Oltáriszentségben a megdicsőült Úr Jézussal, s hogyan ébred föl erre benne az apostoli felelősségtudat. A keresztény Krisztus papi, prófétai, királyi hivatásának részese (LG 34-36), Krisztus férfikorának teljességére hivatott (Ef 4,13). Felelősséget hordok önmagamért, családomért, környezetemért, hazámért, az emberiségért, a helyi és egyetemes Egyházért . . . Kérek tehát felelősségtudatot a feltámadott Jézustól, nehogy Pató Pálja legyek Isten népének, hanem sugárzó lélek, az élő Istennek tanúságtevő apostola. Rajtam keresztül kell megérezniök az embereknek: Jézus él!

Ének: Krisztus, virágunk . . . 1, 2, 7. SZVU 89.

2) Visszament az Úr a mennybe szent Atyjának jobbjához,
Mindnyájunkat odavárja, lakást készít nékünk ott.

„Kiválasztották Istvánt, ezt a hittel és Szentlélekkel eltelt férfit... Kegyelemmel és erővel eltelve csodákat tett és jeleket mutatott a nép előtt. Erre némelyek ellene támadtak és vitatkozni kezdtek vele, de bölcsességével és a Lélekkel szemben, amellyel beszélt, nem tudtak helytállni. Erre . . . rárontottak, megragadták és a főtanács elé hurcolták . . . A főtanács tagjai mind őt figyelték, és olyannak találták arcát, mintha angyalé volna . . . Ő a Szentlélekkel eltelve fölnézett az égre, s látta az Istent és Jézust az Isten jobbján állva. Felkiáltott: ‚Látom, hogy nyitva az ég, és az Emberfia ott áll az Isten jobbján.'... Míg kövezték, így imádkozott: ‚Uram Jézus, vedd megadhoz lelkemet!' Majd térdre esett, és hangosan felkiáltott: ‚Uram, ne ródd fel nekik bűnül.' Ezekkel a szavakkal elaludt az Úrban" (Csel 6,5b.8-10.12b.15; 7,55-56.59-60).

Az Olajfák hegyén az eltűnő Krisztus után bámuló tanítványokat az angyalok visszaküldik a világba (Csel 1,11). A Zsinat azt mondja, hogy „a világiaknak sajátos és különleges vonása a világba tartozás. Itt hívja őket Isten, hogy az evangélium szellemétől vezetve dolgozzanak saját földadatukon" (LG 31). Mint nagyszerű példaképünk, István diákonus: szolgáljunk szavunkkal és a szeretet műveivel Istennek-embernek, míg lehetőségünk van rá, és számoljunk bízvást Isten erősítő kegyelmével, amely mellettünk fog állni a megpróbáltatások nehéz óráiban, hogy megbocsátó lélekkel és Isten dicsőségére szenvedjünk (vö. 1Pét 4,16). Kérjük magunknak ezt a tűrni és kitartani tudó, nyugodt, szolgálatkész és szolgálatban fölemésztődő, hittel megerősített, kemény életstílust.

Ének: Galileai férfiak . . . 1-2. SZVU 94, vagy Zeng a harang . . . 2 és 4. SZVU 232.

3) Elküldötte a Szentlelket vigaszául szívünknek,
Bennünk lakván dicsősége templomává tesz minket.

„‚Éppen ebben az órában lesz négy napja — mondta Kornéliusz —, hogy kilenc órakor imádkoztam házamban, és egy férfi jelent meg előttem ragyogó ruhában. Ezt mondta: Kornéliusz, imádságodat meghallgatta az Isten, és alamizsnáid eszébe jutottak. Küldj tehát Joppéba, és hívasd el Simont, más néven Pétert . . . Rögtön érted küldtem, s te voltál szíves eljönni. Most tehát mindnyájan az Isten színe előtt várjuk, hogy meghallgassuk, amire neked az Isten megbízást adott.' . . . Péter még be sem fejezte beszédét, s a Szentlélek már leszállt mindenkire, aki hallgatta a tanítást" (Csel 10,30-33.44).

A jóakaratú pogány százados, aki Péter apostolhoz fordul és megkapja a Szentlelket, figyelmünket a körülvevő világra irányítja. A távoli országok Krisztustól is még távol levő embereire, akiknek sorsát a hírközlő eszközök olyan közel hozzák ma, meg azokra a közelünkben élőkre, rokonainkra, hivataltársainkra, barátainkra, akik keresztény meggyőződés híján vagy más meggyőződésen vannak, s akikkel

nekünk párbeszédet kell folytatni (GS 92). Katolikusnak lenni egyetemességet jelent: meg kell látnunk, el kell fogadnunk mindenütt minden jót, s így vezetni rá az embereket, hogy „bővebb életük" legyen Krisztusban. A Lélek majd „megtanít mindenre és eszünkbe juttat mindent" (Jn 14,26), segít imádkozni, segít Isten Országáért dolgozni. Csak „meg ne szomorítsuk" Isten Lelkét (Ef 4,30)!

Ének: Szentlélek Isten, szállj reánk . . . 1-2. SZVU 102.

4) Testtel együtt felvétetett mennyekbe a Szűzanya,
Dicsőíti érte Istent az angyalok szent kara.

„Anna így szólt Hélihez: ‚Kérlek, uram, életedre mondom, uram, hogy én vagyok az az asszony, aki előtted álltam, mikor itt az Úrhoz imádkoztam. Ezért a gyermekért imádkoztam, s az Úr teljesítette is kérésemet, amelyet hozzá intéztem. Éppen azért én is odaadom őt az Úrnak . . . Azután így imádkozott: Ujjongóvá vált az én szívem az Úrban . . . Az Úr tesz szegénnyé és gazdaggá, megalázottá és felmagasztalttá. Porból felemel szűkölködőt, sárból kihoz szegényt, hogy fejedelmek mellé üljön, s elfoglalja a dicsőség székét" (1Sám 1,26-28; 2,1a.8).

Anna asszony, Elkána felesége, Sámuel próféta anyja, a Boldogságos Szűz előképe, a nő és édesanya, a keresztény család szerepére figyelmeztet (vö. GS II. rész 1. fej.). A család a társadalom és az Egyház alapsejtje. A család légkörén múlik a felnövekvő új nemzedék szelleme, az emberiség jövője. De a magányos vagy magányosan maradt nő is anyai hivatást tölthet be környezetében, ahogy Mária a fiatal egyházban. Így ujjongva zengheti Anna is, Mária is az Úr dicsőségét és irgalmát. — Azért is imádkozzunk ebben a tizedben, hogy legyen mindig sok nagylelkű édesanya, aki boldogan neveli és adja gyermekét Isten szolgálatára.

Ének: Felvitetett magas mennyországba . . . 1-2. SZVU 167.

5) Koronával ékesített Téged a Szentháromság,
Magasztalja az ég és föld a világ Nagyasszonyát.

„Nagy jel tűnt fel az égen: egy asszony, öltözete a nap, lába alatt a hold, fején tizenkét csillagból korona. Áldott állapotban volt, gyötrelmében és szülési fájdalmában kiáltozott . . . Gyermekét elragadták, az Isten trónja elé tették. Az asszony a pusztába menekült, ahol az Isten helyet készített számára, hogy ott éljen 1260 napig . . . A sárkány haragra lobbant az asszony ellen, és harcba szállt többi gyermekével, aki megtartja Isten parancsait, és kitart Jézus tanúsága mellett" (Jel 12,1-2.5b-6.17).

A Jelenések könyvének látomását egyaránt vonatkoztathatjuk a mennyek Királyné Asszonyára: a Szűzanyára, meg az Anyaszentegyházra. Az Egyház küzdelmek között él a földön. Együtt kell éreznünk vele, papjaival, missziós munkájával, a világ igazi békéjén való fára-

dozásával. Tevékeny részt kell vennünk egyházközségünk életében, istentiszteletében, szeretetakcióiban. És legfőképpen bízó imádságban kell Máriához, az Egyház Anyjához fordulnunk, „hogy ő, aki már kezdetben imájával támogatta az Egyházat, most is, a mennyben az összes szentek és angyalok fölé magasztalva, legyen szólószólónk Fiánál a mindenszentek közösségében" (LG 69).

Ének: Ó áldott Szűzanya . . . 1. SZVU 190.

Befejezésül elolvashatunk egy zsoltárt (pl. a 110, 22. ill. 45. zsoltárt), és elénekelhetjük a „Szentolvasót imádkoztunk" kezdetű éneket, SZVU 264. sz.

Az alábbiakban — csak úgy találomra — egy kis körutazást teszünk néhány magyarországi Mária-kegyhelyen. Utunk során szándékosan kikerüljük az országszerte ismert nagy búcsújáró helyeket: Szentkútat, Máriabesnyőt, Máriagyűdöt stb. Inkább a kisebbek közül válogattunk néhányat.

Osli (Győr m.)

A termékeny Rábaközben fekszik, közel Kapuvárhoz. Nevét az alapító családtól kapta. Ebből a családból származnak az Ostfiak, Agyagosok és Kanizsaiak; az utolsó Kanizsai-leány, Orsolya Nádasdy Tamás nádor felesége lett.

Régi időktől eljárt már a nép Osliba a Boldogasszonyt tisztelni. Az első kápolnát a Napba öltözött Asszony tiszteletére 1390-ben építtette Kanizsai János esztergomi érsek. Itt őrizték Mária egy csodatevő képét. Amikor a Nádasdyak a hitújítás idejében protestánsok lettek, a vallási harcok során 1572-ben a kis kápolnát feldúlták, a kegykép bennégett. De az emberek a török megszállás veszedelmei ellenére még a romokhoz is eljártak. 1644-ben a kápolnát újjáépítették. Közben a Hanság vidéke az Eszterházy család birtoka lett. Az 1683.-i nagy törökjárás csaknem teljesen kiirtotta a falu lakosságát, csak vagy 30-35 lélek maradt. A török és kuruc idők után kezdtek gyarapodni ismét. De közben 1690-ben nagy esemény történt: Eszterházy Pál nádor idehozta a kismartoni várában őrzött, 90 cm magas, hársfából remekbe faragott Mária-szobrot. A hagyomány szerint a Fertőn és a Hanságon átcsónakázva, karján hozta és tette az osli oltárra. Erről tanúskodik a szobor hátlapján lévő (latin) szöveg: „A Szűz Istenanyának ezt a képét a hívek vigasztalására Kismarton várából ide Osliba hozta és fölajánlotta Estorás Pál, ugyanezen szent Szűznek legalázatosabb jobbágya, az 1690. esztendőben." Ezután annál buzgóbban jártak oda a hívek. A sok fogadalmi ajándék jelzi a gyógyulásokat.

1766-ban a kápolnát templommá bővítették. 1808-ig remeték gondozták a kegyképet, akkor Osli plébánia lett. Különösen nagy érdemeket szerzett a kegyhely történetében és a falu lelki ellátásában a harmadik plébános, Jáky Ferenc, aki 40 évig egyfolytában élt itt. A képet és az oltárt mindig sajátkezűleg hozta rendbe. Megtörtént, hogy Máriaünnepeken, amikor a búcsúsok tömegesen jöttek, 24 órán keresztül egyhuzamban szolgált a templomban: gyóntatott, misézett, prédikált, litániázott, kegytárgyakat áldott meg stb. Csak a vesperás és a búcsújárók elvonulása után gondolt magára is. Még sírfeliratában is inti híveit: „Ajkaim már elnémultak, — Helyettem e sorok szólnak. — Tartsátok meg Krisztus tanát, — Szeressétek Szűz Máriát." (Különben

lefordította Szűz Mária kis officiumát, Kempist és Rodriguez Alfonznak a keresztény tökéletességről szóló könyvét. Sok Mária-éneket is írt. Itt alapította meg és terjesztette el az egész országban az Élő Rózsafűzér társulatot.) — Később Eőri János plébánoskodott itt a második világháború nehéz éveiben. Ő nevezte el a kegyszobrot Mosolygó Madonnának, mert ajkán csodálatos mosoly ül. Kispapja volt az árva gulyásgyerek, Jéger György (ma tatabányai plébános), aki 1947-ben mint „növendékpap" kiadta egy füzetkében az ottani búcsús énekek gyűjteményét, „Rábaközi búcsújáró" címmel. Idézzük egy régi kéziratos gyűjtésből származó darabját:

Oslinak határát immár átléptük,
Ez áldott szép földön Hozzád sietünk:
Itt van Osli szent határa, (Refr.)
Hol Szűzanyánk népét várja.

. . . Mosolygó szobrának csak egy látása
Lesz az én szívemnek vigasztalása.

Ölében hordozza az Isten Fiát,
Szűz karján viseli váltságunk díját.

Senkinek személyét meg nem választja,
Kegyelmét bőséggel mireánk osztja.

Ajánljuk Szívednek fáradságunkat,
Igazgasd szívesen a mi utunkat.

Ahányszor csak mozdul a vér testünkben,
Annyiszor áldunk mi Téged szívünkben.

1940-ben a kegyszobor 250 éves jubileumi ünnepségére a templomot teljesen megújították. Az 50-es, 60-as években a határsáv miatt a búcsújárás szerényebb volt. Most kezd újra ismertebbé válni. Négy ma is élő pap származott a faluból, akik sokat tesznek a búcsúkért.

A templom titulusa Nagyboldogasszony, de a főbúcsút a mezőgazdasági munkák elhúzódása miatt a Kisboldogasszonyt követő vasárnap tartják. A falu népe a többi Mária-ünnepet is ugyanúgy megüli, csak szerényebb keretek között. Évente kb. 10 000, nagybúcsún 5-6000 ember fordul meg itt, fiatalok, öregek, férfiak, nők egyaránt.

A búcsú sajátos légkörére jellemző a liturgiaközpontúság. A program: reggel 8-kor csendes mise, utána a búcsúsok fogadása, a Szűzanya köszöntése. 10 órakor tábori mise, éspedig a templom mögött, a régi temető helyén épült köralakú Kálváriánál. Utána „körmönetben" viszik végig a falu főutcáján a kegyszobrot. Ez mindig igen szép, rendezett. Minthogy a búcsúsok megérkezése után csak egy mise van, nincs megosztva a hívősereg, nem zavarják egymást a beszélgető, sétáló, étkező csoportok. — Délután a hívek magyar nyelven vesperást

énekelnek. A zsoltározás Magyarországon a 19. sz. elején terjedt el, de századunk elején egyházi hatásra megszüntették. Oslíban azonban nagyon népszerű volt, és a hívek nem hagyták abba. A zsoltárokat Jáky Ferenc fordította le és tanította meg velük. A falu apraja-nagyja tudja és énekli a 109, 112, 121, 126, 147. zsoltárt, a helyi himnuszt és a Magnificatot. Az egyik verset a férfiak, a másikat a nők éneklik. — Vesperás után van a hívek búcsúzása a Szűzanyától.

A templomban ilyenkor reggeltől estig zeng az ének, az ima; mégis a nagy élmény a liturgia csúcsa, a szentmise. A háború utáni években — ez a Jéger-féle gyűjteményből kivehető — vigaszt akart nyújtani a kegyhely a sok hadiözvegynek és árvának. Ma sajátos feladata talán a keresztény nagykorúságra nevelés: a tanítással, a zsoltározással, a gyóntatószékekben való megtérésekkel.

Csatár (Zala m.)

Nemcsak a megye, de az egész Dunántúl legősibb búcsújáró helye. Az Országos Levéltár és a szomszéd plébániák Canonica Visitatióinak adatai ritka folyamatossággal dokumentálják történetét. Már a rómaiak idejében lakott terület, — a népvándorlás elsöpri a rómaiakat. A Dunántúlt ellepik a húnok által hajtott gótok, és minden romba dől. Szent István halála után Henrik császár hadai törnek be az országba, rabolva, fosztogatva. Pusztacsatár már ekkor létezett. Sőt írásos dokumentum szól arról, hogy egy hittérítő itt telepedett meg. Nagyon érdekes a ma is meglevő befalazott kődombormű a Kr. u. 568-796 közti időből, az avar kultúra idejéből (egyedüli az országban ebből a korból): középen a túzok, amit imádtak, előtte nyelvének a kereszt, a nyelven virágok, a sárkányok menekülnek . . . A magyarázat szerint jelentése: íme a ti istenetek, a túzok is szépet mond a keresztnek, — ti is kövessétek!

A 11. században kolostor állt itt. A tatárok mindent leromboltak. Újraépült. A török időben plébánia. Már ekkor zarándokhely, Máriaszoborral. A szobrot elrejtették a török elől. Az ellenség elpusztította az egész vidéket, a falut és a kolostort is. A nép elmenekült. A község azóta sem épült fel.

Egy fennmaradt följegyzés szerint a zágrábi és győri püspök vezette zarándokok imádkoztak a török elvonulása után, hogy megtalálják a szobrot. Ekkor a Szűzanya megjelent egy fán. Ásni kezdtek alatta, és megtalálták a szobrot. Akkor rendelte el a győri püspök, hogy a szobornak mindig egy fatörzsön kell állania. Úgy van ma is. (Sajnos a szép faszobrot idők folyamán megfestették.)

Messze vidékről jártak ide a zarándokok. A romok között remeték tanyáztak; az utolsó 98 éve halt meg.

A múlt század vége felé a zarándokok megkevesbedtek. A második világháború után a templom romokban hevert, a tetőzet leszakadva.

1943 óta mise sem volt. Az anyaplébániára akkor került új plébános, akinek irányításával felépítették a templomot. A rombadőlt remetelak helyén pedig ma új paplak áll. A templomban ott a kegyszobor: a Szűzanya királynői díszben, fiatalos arccal, karján a gyermek Jézussal. De még érdekesebb az ún. „Fájdalmas Szűzanya imaházában" a Fájdalmas Szűz szobra. Arca csodálatosan kifejező, története pedig regénynek is beillik. A 18. században adta el egy régiségkereskedőnek a csatári uraság. Bécsbe, majd Berlinbe került, a hitlerizmus alatt Párizsba, utána vissza Budapestre. Ott vette meg a plébános, és akkor derült ki, hogy tőlük került el, 182 évvel azelőtt. A Fájdalmas Anya ünnepére hozták haza. Felejthetetlen ünnep volt ez a környéknek. Körmenetben hozták Bükkről, elborították virággal, mindenki sietett megcsókolni a hazatért Máriát. Kocsiszám maradt az ünnep után a virág.

Évente két búcsút tartanak. Messze vidékről is jönnek: Nagykanizsáról, Szentgotthárd vidékéről, a magyarok mellett vendek is. Pedig az odavezető erdei utak igen rosszak. Ha esik, sem autón, sem motoron nem lehet jönni. Megpihenni sem igen van hol, mert semmi más ház, mint a templom, a paplak meg az imaház. Élmény hallgatni, amint az erdőkön át jönnek a búcsúsok, és hangzik az ének: szebbnél szebb ősi búcsús énekek.

1974-ben több mint ezren vállalkoztak, hogy naponta elmondanak legalább egy tized, esetleg egy egész szentolvasót Krisztus király békéjéért a világon.

Máriakéménd (Baranya m.)

Szent István király 1015-ben 41 községet adott birtokul a pécsváradi bencés apátságnak, köztük Kéméndet is. 1334-ben egy pápai tizedlistán mint plébánia szerepel. A török elpusztította a középkori Sz. Miklós-templomot, majd a kuruc-labanc harcok az egész községet földig lerombolták. Néhány év múlva a régi településtől kb. 2 km-re hét horvát család telepedett le, majd 1730-ban német telepesek költöztek melléjük. Ezek fakápolnát emeltek Szent Márton tiszteletére, amelyből később kőtemplom, majd plébánia lett. Ide jár ma a község lakossága vasárnapi misére. (A 668 lakosból 608 katolikus.)

1740-ben a kilencéves Rogner Margit, Weisz Anna és még három kislány füvet szedett a templomromok között. Egy földmélyedésben ragyogó Mária-képet láttak, karján a kis Jézussal. Föl akarták venni, de nem bírták, viszont amikor megérintették, az ő kezük is ragyogóan fénylett. Hívták a (talán nagyobb) Blumenthal Erzsébetet, aki szintén látta a csodás képet, de mikor ki akarta venni a földből, hirtelen nyomtalanul eltűnt. A falu bírája, Blumenthal Ferenc megindította a vizsgálatot, majd az egyházi hatóság is kihallgatta a kislányokat. A többször — évek múltán is — megismételt kihallgatások során mindig egy-

ségesen vallottak. A csoda hírére megindult a zarándoklás. A bíró először az úgy-ahogy épen maradt szentélyrész befedéséről gondoskodott, majd egyházhatósági engedéllyel a szentélyt önálló kápolnává alakították át. 1746-ban a pécsi ferences gvárdián, Kancsal Adorján áldotta meg. Utána a nagy lelkesedés hatására hozzáfogták, hogy megtoldják egy hajóval. Ez 1753-ra el is készült. Ekkor kapta Máriakéménd az esztergomi főegyházmegyétől az első plébánost Lipusi György személyében. 1776-tól a pécsi egyházmegye részévé vált. A 18. század végén zarándokforgalma vetekedett Máriagyűdével.

Az első kegyképet a templomba egy pécsi asszony festette hálából, mert leánya, Pichler Ágota, régóta tartó szembajából meggyógyult. Ezt a Keresztények Segítsége képet 1758-ban egy csillagkoronás Madonna-szobor váltotta fel, karján a kis Jézussal. Ma is ez áll a főoltáron. Az első kép elveszett. 1914-26 között a verbiták gondozták a kegyhelyet, vagy heten laktak itt, s ekkor egy olajfestmény került a szobor helyére, de ezt 1970-ben a pécsi püspök intézkedésére eltávolították, hogy visszategyék a régebbi szobrot. Mellette barokk fagirlandok között 6-6 kis táblakép: az örvendetes és fájdalmas rózsafűzértitkok meg a feltámadás ill. mennybemenetel.

A szentély sokszögű apszisa (ez volt az ősi szentélyre épített első kápolna) műemléki szempontból is érték. A templom mögött kőstációk vezetnek a hatalmas plébániaépületig.

Ma a templom sajnos szomorú képet nyújt dicsőséges múltjához képest. Kazettás famennyezete elkorhadt, egy darabon beszakadt. A restaurálás az anyagiak híján húzódik, hiszen ma már jelentéktelen a búcsújárás ide, és a falunak sem szívügye az ősi templom, amely kiesik a lakott területről.

Eger, Fájdalmas Anya temploma

A Dunántúl után látogassunk el egy kicsit Felsőmagyarországba is. Az egri Fájdalmas Anya búcsújáró kegytemplom története a tatárjárás előtti időben kezdődik. Kandra Kabos történettudóssal és gróf Eszterházy Pállal minden leíró ekkor említi azt a csodás hírű „Bűnösök Menedéke" kegyszobrot, amely előtt a boldvai apátság utasítására idezarándokolt Kéri Benedek bilincsei lehullottak. (Az apátság még a tatárjárás előtt elpusztult.) Azzal vádolták, hogy megölte a feleségét. Hiába védekezett, minden ellene szólt. Ekkor azt kérte, hogy ártatlanságának bizonyítására eljöhessen Egerbe, a kegyszoborhoz. Megengedték neki. Elmondott egy Üdvözlégyet a szobor előtt, és bilincsei lehulltak.

A történelmi nevezetességű Mária-szobor fölé csakhamar Boldogasszony-templom és klarissza zárda épült. Egykorú okmányok tanúskodnak az 1400-ban az építkezéshez kapott végrendeleti adományokról.

Abban az időben innen indult minden környékbeli zarándok Rómába, a „Boldogasszony egri küszöbéhez" járnak megtérni a bűnösök, mennek haza boldogan innen a testi-lelki gyógyultak.

A klarisszák először a protestánsok, majd a törökök elől voltak kénytelenek menekülni. Az egri vár első ostroma alkalmával Arszlán bég a kolostor előtt állíttatta fel ágyúit. A várvédők lövedékei úgy tönkretették a templomot és a kolostort, hogy a két ostrom között (1552-1596) nem is állították helyre. Mikor a törökök 1596-ban elfoglalták a várat, az apácák szolgálója három évig szolgálta a vár parancsnokát. Akkor az engedélyezte neki, hogy Lengyelországba menjen, és magával vigye a kegyszobrot is. A 18. század második felében a kármeliták egyik lengyelországi templomában talált rá Flaskai István sárosi plébános. Márványtábla tanúskodott mellette eredetéről.

Eger várát 1687.dec.17-én a várat védő Rusztem basa átadta Doria János és Koháry István seregének. A régi Boldogasszony-templomot a hazatért kegyképpel a szerviták kapják meg 1688-ban. Felújítják a templomot, és a még feledésbe nem ment búcsújárásokat is.

1739-ben a pestistől való félelmükben az egriek a Szűzanya barokk szobrát a hét fájdalom tőreivel díszítették fel. Deák Ferenc kanonok, a szeminárium rektora, 1743.júl.21-én fogadalmat tett, hogy a Fájdalmas Szűz előtt minden hónap harmadik vasárnapján szentbeszédet tart és szentolvasót végez a szenvedő népért. 1749-ben a város négy fogadalmi lámpát állított a Szűzanya oltára elé, hálából a kapott kegyelmekért. És a sort még folytathatnánk.

Minden Fájdalmas Anya-búcsúra (szeptember 3. vasárnapján tartják) áramlik ide a nép. Egy-egy alkalommal több tízezer ember megfordul itt. A búcsú méreteire jellemző, hogy előestéjén és napján magában a templomban hétezer áldozó szokott lenni. Az aránylag kis templom azonban nem tudja befogadni a zarándokokat, ezen a napon minden egri templom tele van.

A kegyhely vonzási területe főleg Észak-Magyarország, de sokan fölkeresik az ország más tájairól is.

Egerszalók (Heves m.)

Már az árpádházi királyok idejében Mária-temploma volt a községnek. Egy 1248-ból való okirat említi a „Zalouki egyház"-at, azaz templomot, majd 1470-ben is szerepel hivatalos iratban Szalókkal kapcsolatban a „Boldogságos Szűz Mária plébania temploma". A török időkben ez a templom elpusztult, a község elnéptelenedett. Mint búcsújáróhelyet először Eszterházy Pál nádor „Mennyei korona" c. munkája említi Egerszalókot: egy tölgyfán „tiszteltetett ősi időktől fogva a Boldogságos Szűz Máriának ékesen írott képe".

A kegykép a hagyomány szerint az erdő szélén egy tölgyfán függött. Valamelyik remetéé lehetett, akinek halála után megfeledkeztek róla. Különös tiszteletben akkor kezdett részesülni, amikor egy vak leányka visszanyerte látását a kép előtt. Ezt számos más csoda követte. Az idők folyamán hírük messze földre eljutott, és az ország távolabbi vidékeiről is zarándokok ezrei érkeztek a szent helyre.

A csodás gyógyulások hitelességének megállapítására 1755-ben Barkóczy Ferenc egri püspök törvényes vizsgálatot rendelt el. Ezt három egri kanonok folytatta le: Wagner József, Barta István és Török Mihály. A kivizsgálás során beigazolódott, hogy sok beteg meggyógyult, akin az orvostudomány már nem segíthetett. A betegek hálájáról tanúskodik a templomban elhelyezett ezüst és réz fogadalmi tárgyak, valamint mankók és botok sokasága.

A kegykép jelenleg a templomban a tabernákulum felett áll, Mária monogramjával díszített ezüst keretben. (Ez utóbbit Eszterházy Károly egri püspök 1786-ban készíttette a felajánlott ezüsttárgyak egy részéből.) A Fájdalmas Szűzanyát ábrázolja, ölében a keresztről levett Krisztussal. Fejükön aranyozott ezüstkorona, kövekkel ékesítve. Mária dicssugarát két angyal tartja.

Egykor az egri püspökök és főpapok is szívesen zarándokoltak a közelben található szalóki Szűzhöz. Amikor a Habsburgok a napoleoni háborúk idején Egerben tartózkodtak, szintén többször ellátogattak ide. A múlt század végén, a jozefinista józanság és a liberalizmus elterjedésével, csak az egyszerű nép maradt hű a kegyhelyen tisztelt Boldogasszonyhoz. A nép számára a búcsú napja Mária nevenapja. Régebben ezres tömegeket mozgatott meg, 20-30 helység népéből. Nemcsak a környező palóc falvakból, hanem a jászságból, sőt az onnan elvándorolt és távol letelepedett kiskunfélegyháziak közül is sokan eljártak, és eljárnak ma is Egerszalókra.

Manapság autóbusszal jönnek a búcsúsok. A távollakók zarándoklatukat nem kötik a régi búcsúnaphoz. Az év bármely vasárnapján vagy Mária-ünnepén felkeresik a kegyhelyet. Ez a helybeli híveknek is lelki épülést jelent. Ezek ugyanis fogadják a távolról jövő és magukat bejelentő búcsúsokat. A templomban együtt imádkoznak és énekelnek előimádkozóik, előénekeseik vezetésével. Természetesen a helyi plébános vagy saját papjuk közreműködését is igénylik, de ájtatoskodásuk igazi népi áhítat. A búcsújárás népi közvetlenségére jellemző, hogy pl. Szankra (Délmagyarország) az egerszalókiak is ellátogattak autóbusszal, plébánosuk vezetésével, és ott a falu népe templomát megtöltve fogadta a szalókiakat. Így a keresztény testvériség és összetartozás tudatát is növeli a búcsújárás. Még szórványos zarándokcsoportok révén is a hit kölcsönös növekvését segíti elő.

Kács (Heves m.)

„Per Mariam ad Jesum": Mária Jézushoz, Istenhez vezet. Fejezzük be kis körutazásunkat egy olyan helyen, amely *nem* Mária-kegyhely, hanem a Szentháromság tiszteletére szentelt templom. Búcsúja is emberemlékezet óta Szentháromság vasárnapján van. A kegyoltár szoborcsoportja azonban vonatkoztatható a Szűzanya mennybevitelére vagy méginkább megkoronázására is. Ezenkívül a község közepén fakadt forrás fölött 1910 óta ércből öntött Mária-szobrot állított egy jámbor zarándok kegyelete. De sem a forráshoz fűződő eseményről, sem a templomszentély falára függesztett, gyógyulást jelző ezüst domborművecskéről nincs semmi biztos adatunk.

Kács legrégibb búcsújáróhelyeink közé tartozik. A forrásnál áldozott Örs nemzetsége a pogány isteneknek. Később monostor épült az áldozóhelyen, az áldozókövet a Szent Péter apostol tiszteletére szentelt nemzetségi templomba falazták. „Ebben az intézkedésben az Egyháznak hasonlíthatatlan bölcsessége nyilvánult meg, a néplélek fölülmúlhatatlan ismerőjének és tanítómesterének bizonyult itt is. A beidegzett ősi hagyománynak kifogástalan keresztény jelentést adott. A pogány áldozókőből Jézus vallásának szegletköve lett. A véres áldozatok helyén őseink önmagukat mutatták be áldozatul Istennek: imádkoztak, vezekeltek, hálát adtak életük Urának. A forrás megszentelt vizében a középkorban bizonyára még sokáig kereszteltek, de egyben természetesen szentelménnyé is vált. A búcsú napján különben még ma is minden évben fölszentelik" — írja egy Kácsról szóló régi cikkében Bálint Sándor.

A monostor sok viszontagság után tönkrement. A mai barokk templomocska a régi kegyhely helyén épült. A hagyomány szerint egy nemes úr két leányával keresztülkocsizott a községen, és megálltak a templomnál imádkozni. A szentély külső oldalán egy nagy hársfa állt. Az egyik lány a fán három fehér báránytt pillanatott meg. Ezt húga is megerősítette, de az édesapa semmit sem látott. E jelenés nyomán szentelték a templomot a Szentháromság tiszteletére. Eszterházy Károly egri püspöknek különösen szívén feküdt a kácsi kegyhely sorsa.

A falu a templom lábánál húzódik meg. „A léleknek mosolygó rendje sugárzik a tájon és az emberek arcán is" (Bálint). A búcsú napján összesereglik Kácson a Bükk palóc népe. A második világháború előtt messzebb vidékekről is érkeztek népesebb zarándokcsoportok, gyalogosan is, kocsin is. Pedig akkor még papja sem volt, filiája volt Tiboldarócnak. A háború befejezése óta évről évre csökken a zarándokok — és ami elszomorítóbb, a gyónók és áldozók száma. Húsz évvel ezelőtt még öt-hat pap is alig győzte a búcsú vigiliáján a gyóntatást, most

kettőnek sem adnak elegendő munkát. A búcsúsok zömét a községből elköltözöttek ilyenkor szokásos hazalátogatása adja.

A búcsú rendje a következő: Előző este a templomból szentkereszt-ereklyét vivő körmenet indul a Mária-forráshoz, ahol szentbeszéd és lorettói litánia van. Utána a kálváriára vonul a körmenet, ott is szent-beszéd és a szent vér litániája hangzik el. Ezután visszatérnek a templomba szentségimádásra, amelyet éjjel 11-kor engesztelő ájtatossággal és szentségi áldással fejeznek be. Vasárnap több csendes és énekes mise van, a délelőtt közepén pedig az ünnepi körmenet nagymisével.

Sétánkat és könyvecskénket hadd zárom a költő szavával:

Mert bennetek, ó ügyefogyott Máriácskák,
elfátyolozva, elemberesítve
otthonosan, nekünkvalón lakozik közöttünk Örömünknek Oka:
az igazi Mária,
akit a művész Isten festett a teremtés vásznára öröktől,
emberek örömének,
áhitatúl az angyaloknak,
önnön magának gyönyörűségül,
akin az Örök Atya szeme elmosolyodjék . . .
az igazi, igazi Mária,
akinek Krisztus-símogató tenyerére letette az Isten
mind, ami jót szánt a világnak,
hogy hintse, öntse, ontsa ránk,
a vízözönnél özönebb özönnel
édesanyai szíve szerint . . . (Sík Sándor)

Összeállította Marosi László

TARTALOM

VI. Pál pápa üzenete 3
Bevezető 5
Farkasfalvy Dénes: A zsinat tanítása Szűz Máriáról 9
Max Thurian: Mária és az Egyház 19
Prokop Péter: Mária-ábrázolások 28
Oláh Miklós: Üdvözlégy, Istenszülő . . . (Máriapócs) 34
Máriaföldi Ödön: Lourdes lelke 43
Lourdes-i zarándokok beszámolóiból 47
Két lourdes-i csoda (Nagy Ferenc) 51
Pálfi Géza: A napba öltözött Asszony (Csíksomlyó) 55
Beszámoló a pünkösdi nagybúcsúról (Gyárfás Piroska) 57
Soós Márta: Einsiedeln — Máriaremete 60
Janusz Zbudniewek OSP: Czestochowa 68
Nemeshegyi Péter: „A szép Szűz Mária" Japánban 73
Hitter József: Bibliás szentolvasó az élő Egyházért 81
Marosi László: Mint patrónánkhoz, édesanyánkhoz . . . 93

KÉPEK JEGYZÉKE

1) Einsiedeln, kegyszobor
2) Máriaremete, főoltár a Mária-szoborral és kegyképpel
3) Máriapócs, kegykép
4) Csíksomlyó: a „napba öltözött Asszony"
5) Czestochova, részlet a kegyképből
6) Lourdes, grotta
7) Csatár, kegyszobor és a Fájdalmas Szűz szobra (részlet)
8) Róma: a Santa Maria Maggiore-templom egy freskórészlete